

B2-páholy

Emlék. Annak idején, lehet annak már húsz éve is, amikor Jo Kishimura barátom, hosszabb magyarországi kiküldetésének végén visszautazott Japánba (Japán, Japán, csak nézem a híradásokban, mennyi szenvedést élsz át most éppen – lesz-e, aki meg tudja majd fogalmazni egyszer ezt a mostani felmérhetetlen emberi és természeti katasztrófát?), azon töprengtem, búcsúzóul mivel tudnám megörvendeztetni. Költő mivel? Nyilván verssel. Milyen verssel? Legegyszerűbb, ha keresek valamilyen japán versformát, amit ő is ismer, amit én is meg tudok csinálni. És akkor ráakadtam a haikura. Ez a ráakadtam ma természetes megrökönyödést okozhat az olvasóban, hiszen havonta százával jelennek meg haikuk a magyar folyóiratokban, hogy ironizáljak magunk fölött, folyóiratokat lehet elrekeszteni a haikukkal – de akkor, abban az időben egyáltalán nem volt divatos, hogy pongyolán fogalmazzak, nem volt pokrócon a haiku. Nekiláttam, utánaolvastam, és írtam neki egy haiku-verset. A vers több haiku-versszakból állt, akkor még nem tudtam, hogy a haiku magányos forma, magában áll, tizenhét szótagos, háromsoros egyedüliségében.

Mindezt azért írom le, mert valaki a napokban egy olvasótalálkozón azt a kérdést tette fel nekem, létezik-e magyar haiku. S ha létezik, milyen az. A válaszon gondolkodnom kellett, és magától adódott is, mit kell mondanom. Feltétlenül létezik. Magyar haiku van, magyar japán-haiku viszont nincs. Kezdve azzal, hogy a magyar haikunak általában címet adunk, ami a magyar olvasó évszázados elvárása miatt lehet így, ugyanakkor a japán haikunak, tudomásom szerint, nincs címe, a cím benne foglaltatik magában a versben, ha benne foglaltatik. Másrészt, a haiku magyar változata nem mond le a magyar költészet évszázados hagyományáról, arról, hogy valamit közölni akar benne a szerző az olvasójával. A japán haikuban nincs szándékolt közlés, elvont filozófiai tartalmak vannak, vagy azok sem, képekből, évszakokból, természeti tüneményekből áll, melyekből elvont filozófiai tartalmakra lehet következtetni. A magyar haikunak van már rímes formája is, mely messze idegen a haiku természetétől, az ősi forma így is próbál megmagyarosodni – fő művelője költészetünk egyik legkiválóbb mestere, Bertók László. A haiku nem ismeri az iróniát vagy nem él vele, a haiku-költészet másik nagy hazai mestere, Fodor Ákos gyakorta bízza meg ilyen tartalmakkal hakiu-műveit. Talán Babics Imre az, aki haikujaiban leginkább benne tartja magát a japán természet- és évszakképek világában, ami nem csoda, hisz maga is természeti lény, napi létében a természet része. Hajdani haikukból épülő versemre rímelő alkotásokkal újabban Jász Attilánál találkozom, aki háromsoros remekléseit nagyobb versegységekké rendezi, magyarán, haiku-versszakokból építi fel a munkáit. Sorolhatnám. A haikunak reneszánsza van költészetünkben, hogy miért, nem az én feladatom megállapítani. Csak azt látom, hogy egyre több és több haiku virít a folyóiratok oldalain. Nagyon sok közöttük a rossz, és nagyon sok közöttük a jó. Hogy mitől rossz és mitől jó, nem ennek a rövid eszmefuttatásnak a tárgya. Vannak, gombamód szaporodnak. Legyen így, majd eljön a rostálás ideje is egyszer.

Valaha a nagy behemót szamurájok, szepukujuk elkövetése előtt, állítólag órákig kuporogtak elvonultan, és haikukat mormoltak magukban, maguk elé. Ez elgondolkodtató kell legyen haiku-íróink, haiku-olvasóink számára egyaránt. Japán, Japán, csak nézem a híradásokban, mennyi szenvedést élsz át most éppen – tündööm, lesz-e, aki meg tudja majd fogalmazni egyszer ezt a mostani felmérhetetlen emberi és természeti katasztrófát, értelmetlen veszteséget – egyetlen haikuban? Hiszen ezt a megfogalmazhatatlan kataklizmát csakis a befelé végtelenbe nyíló forma lehet képes a teljességében, teljesíthetlenségében megragadni...

Zalán Tibor

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XIII. évfolyam 2. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (próza), **Elek Szilvia** (zene),
Kovács Ildikó (szöveggondozás), **Prágai Tamás** (dokumentum), **Sebeők János** (környezet),
Szondi Bence (tördelés), **Vincze Ferenc** (műbírálat), **Wegner Tibor** (művészet).
Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**. Terjesztés: **Németh Lóránt**.

Napút-kör: **Csűrös Miklós, Doncsev Toso, Gráfik Imre, Hankiss Elemér, Dr. Koncz Gábor, Radnóti Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Szörényi László** (tiszteltetelli konzulensek).
Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. mf.sz. 29. • Telefon/fax: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231
E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája borítóbelső

Előter

Szentmártoni Szabó Géza:

Naputazás négyes fogaton. 3

Nap, út

A sok haikuszerzőt felsorolni itt nem tudjuk.

Alkotásaik nevük (álnévük) sorrendjében

következnek – ettől csak egy-két helyen, tör-

delési szempontból térünk el. Csendes Katalin

tanárnő diákjai az ő neve alatt szerepelnek

– a kiválasztott tizenegy 7–41

Hétfvári Andrea: Virágok kelyhében

az Aranykor fénye 42

Németh Péter Mikola: Impressziók

Szőnyi István festményeire 45

Szepes Erika: Utassy József, a formaművész 46

Bárdos Attila: Világirodalmi miniatűrök. 54

Villányi G. András: Völgy-hangszer;

Hegyi idzakaja. 55

Ádám Tamás versei. 57

Szekeres Mária: Fényszilánkok;

...míg belétek zsuorodom; Kérés;

Már semmitől nem félek 59

Tandori Dezső: 2×7 61

Tárlat

Haigák

Kirilla Teréz (Sain Máttyás fotóival),

Bódai-Soós Judit, Szabolcsi Erzsébet,

Muzsai István és Szitás Krisztina alkotásai

(színes melléklet)

Hangszóló

Elek Szilvia: Takeda úr csembalója;

Rendhagyó köszöntés rondó formában. . . 65

Erdődi Gábor: Hamvas szonett;

Szűk dobozban...; Vörös dinnye I-II. 70

Temesi Ferenc: A 48-56-os zongora. 72

Kovács katáng Ferenc: Svalbardi séta. 74

Zsidó Ferenc prózacyklusa 79

Albrecht Ferenc: Amerika. 82

Farsang

Lukáts János: „Medvéből lón malac...”98
 Szalai Lajos: Dórerímek100
 Urbán László: Régi magyar temetők
 trefás sírfeliratai.103

Szóvár

Kicsi Sándor András:
 A kürtöskalács ecsetelése107

Hetedhét

Ana María Rodas: Az örök hold109
 Edgardo Dobry: Panaszok109
 Juan Antonio Masolivier Ródenas:
 [Életem utolsó telén]
 (Mohai Szilvia fordításai)110
 Nimah Ismail Nawwab: Ezeregyéjszaka;
 Mekka utcái; A lesből támadó
 (Nagy István Paphnutius fordításai)111
 Andrzej Garcia: Livia dicsérete;
 Párnak nem pár, beszédnek beszéd
 (Koncz Teréz fordításai)114
 Alan Morrison: A gyűrű; Bocsáss-meg-ne
 (Nyerges Gábor Ádám fordításai)116

Hetedhét Napút-díj

Rácz Péter: Báthori Csaba köszöntése117

Bolgár–magyar költői plener
 Báthori Csaba, Petar Csuhov, Ivan Landzsev
 és Szondi György versei118

E számunk szerzői 127

Illusztrációk
 Naputazás négyes fogaton
 6, 44, 56, 97, 106

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 52.

Petz György: Csillagalattjáró

E számunk megjelenését Százhalombatta Város Önkormányzata és a Japán Alapítvány Budapesti Irodája támogatja.

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

XIII. évtolyam 2. szám

Nap, út – haikuk

Negyedik alkalommal írta ki műhelyünk (ezúttal) **Nap, út** témában haiku- és haibunszerző pályázatát. Nem is igazán pályázat ez (meghirdetése szerint se), hisz díjak voltaképp nincsenek. A „jutalom” a közlés: 145 beküldő munkáiból teszünk közzé sikeres, szép alkotásokat. Ennyi bennünket megtisztelő versmester szerepel e válogatásban több mint kétszáz közül. Nem versenyeredményt hirdetünk tehát, midőn kiemeljük mégis nyolcukat, akik szerintünk leginkább etalálták e japán versforma magyar háromsorosát ezúttal, e témát fogalmazva meg finoman, művészi erővel. Miközben mindenkinek köszönjük küldését, s reméljük, újra találkozunk majd műveikkel, kiemelten gratulálunk **Bessenyei Juditnak, Cseh Károlynak, Lengyel Csilla Kingának, Lőrinczy Barbara Eszternek, Pataki Editnek, Szabó Aidának, Szakáli Annának, Vitéz Ferencnek.**

Lapszámaink rendre miniinformációval szolgálnak a benne közlő alkotókról (127–129. oldal). Ezúttal, igen, ennyi oldalra rúg a lajstrom, amelyben a szerzők olykor álnévükön szerepelnek, máskor kérik, tekintsünk el adataik nyilvánosságra hozatalától. Természetesen valamennyiük kérését tiszteletben tartjuk.

Szentmártoni Szabó Géza

Naputazás négyes fogaton

Az ekliptikát Apáczai Csere János *Magyar encyclopaediája* (Utrecht, 1653) nevezte először a Nap útjának (via Solis, ecliptica). Az ókori képzetek szerint ezen az úton halad végig az esztendő során az isteni személyként elképzelt Nap. Fazekas Mihály az 1826. évi *Debreceni Magyar Kalendáriomban* ekként írta le ezt az égi utat:

„Annyi bizonyos, hogy a Nap tavaszkezdettől fogva nyárkezdetig naponként feljebb-feljebb láttatik járni észak felé, attól fogva lejjebb-lejjebb dél felé, egész télkezdetig: ezt a szélességet az ég derekán keresztül méltán nevezhetjük tehát Napútnak (*Ecliptica*). Ezen az úton jár a Hold is, hol feljebb, hol lejjebb tartván, ezen járnak a bujdosó csillagok is. Minthogy pedig a Nap ezen tetsző útját 12 hónap alatt végzi el, a Napút 12 egyenlő részre osztódott, és mindegyik részen egy-egy csillagzat szerkesztetett össze, úgymint: Kost Bika, Kettős, Rák; az Oroszlánt váltja fel a Szűz; Mérőt Skorp, Nyilazó, Bak, Vizező s a Halak. Ezeket közönségesen égi jegyeknek nevezik (*Signa Zodiaci vagy Eclipticae*), lehet Napút jegyeinek is nevezni.”

Az esztendő 365 vagy a szökőévek 366 napján a görög Heliosz, avagy a latin Sol, akit Phoebusként Apollóval azonosítottak, reggeltől estig tartó égi útját nem gyalogszerrel teszi meg, hanem négyes fogattal. A régi magyar irodalomban is szóba került a Nap mitológiai alakja. Prágai András (1590–1636) református prédikátor *Horologii principum* című könyvében (Bártfa, 1628), egy „alcaica ode nótájára formáltatott” betétversben, a napszekérbe fogott lovak neveit is elmondja:

Az bölcs Poéták ily fabulát írnak
Az fényes Napról, hogy szekerit annak
Pyrois, Aethon, Phlegon lovak,
És negyedik, az Eous vonják.

Ennek Vulcanus drága szép nyoszolyát,
Nagy mesterséggel az tengerben csinált,
Ezen nyugotja az Nap magát,
Hesperusnak elévén határát.

Az antik írók közül Ovidius mutatta be legjobban azt a tragikus történetet, amely szerint Phaëthon atyjától átvette a napszekeket, de elvesztette a lovak felett az uralmát. Erről Gyöngyösi Istvánnál (1629–1704) olvashatunk néhány sort (*Porábúl megéledet fénix, II, 8, 2.*):

Mint mikor Phaëton sétálni indula,
S a Nap lovaihoz tudatlanul nyúla,
Elkapván a lovak, az égből lehulla,
Általa az egész föld rútol meggyúla.

Publius Ovidius Naso *Formaváltozásainak második könyvéből (Metamorphosis, II, 327–328)* Versegly Ferenc (1757–1822) ekként fordította magyarra Phaëthon sírversét:

Itt fekszik Phaëton, vezetője az égi szekérnek,
Mellyel ugyan nem bírt, de merész próbára rohant volt.

Fáy András eredeti meséi közt pedig már humorosan írt a napszekér balesetéről (Bécs, 1820):

Phaëton elragadván a Nap lovai, s ízekre töredezvén a lángszekér, Jupiter az égiek zsinatjában azt tanácslá, hogy ezentúl a csendes szamarak hordozzák a Napot. „Mit gondolsz, jó atyám – szól a bölcs Minerva –, nem elég, hogy az alvilágban sok főhelyeken ragyognak, még a felvilágban is ők világítsanak?”

A képzőművészetben ógörög vázaképek, mozaikok, reliefek, római érmek, egy Heinrich Schliemann (1822–1890) által kiásott trójai dombormű, majd középkor- és újkori fa- és rézmetszetek, valamint a festmények egységes ikonográfiával ábrázolják a Nap négyes fogatát. A barokk korban, főként a XVIII. században, dekoratív ábrázolásokon jelenik meg újra Heliosz quadrigája.

Erdélyben a bonchidai Bánffy-kastély istállójának kapuja felett, némileg csonkán, de ma is áll az a kőszobor, amely a Rák, az Oroszlán és a Szűz csillagkép felett, tehát a nyári napfordulóhoz igazítva ábrázolja a napszekeket és kocsiját. A kastélyt díszítő szoborgalériát 1753-ban, Bánffy Dénes (1723–1780) megrendelésére, egy kolozsvári szobrász, Johann Nachtigall (1717–1761) készítette. A kastély ma romokban hever, mert 1944-ben a németek felgyújtották. A helyreállítás lassan halad. Biró József (1907–1945) két könyvének és a benne lévő fényképeknek köszönhető, hogy a kastélyról és szobrainak eredeti állapotáról valamit tudhatunk (*A bonchidai Bánffy-kastély, Cluj, 1935; Erdélyi kastélyok, Bp., 1943*).

A fertői Esterházy-kastély Apollo-termében Josef Ignaz Mildorfer (1719–1775) alkotása az a mennyezeti freskó (1766–67), amely kocsiját hajtó napistenként ábrázolja Apollót.

A napszekér később is művészi téma maradt, hiszen ez látható az 1913-ban felépült budapesti Széchenyi Gyógyfürdő kupoláját díszítő aranymozaikon is, amelyet Vajda Zsigmond (1860–1931) festőművész kartonjai alapján Róth Miksa készített.

* * *

Mindezek után menjünk végig az éves napúton, amelynek kezdete, a föld északi féltekéjéről nézve, a tavaszi napéjegyenlőség ideje. A XVI. század máso-

dik feléig még az ókorból származó Julián-naptár dátumait használták. E naptár apró hibája miatt, a március 21-én esedékes tavaszi napéjegyenlőség a XVI. század végére jóval korábbra, március 11-re csúszott vissza, azaz addigra összesen tíznapnyi különbség halmozódott fel benne a csillagászati valósághoz képest. Az 1582-es naptárreform, a XIII. Gergely pápáról elnevezett naptár tíznapnyi rukkoltatással küszöbölte ki a felgyülemlett felesleges napokat, azaz az elmés rendelet szerint abban az évben október 4-e után nem 5-ét, hanem 15-ét kellett számolni. Magyarországon 1588 januárjában iktatták törvénybe az új kalendáriumot, ám még sokáig használatban maradt a régi is, ó-kalendárium néven.

Az asztrológiai képzetek szerint a tizenkét csillagkép mindegyikéhez bolygók is tartoznak. A Nap éves útjához az emberi testrészeket és a négy elemet is hozzákapcsolták. A Nap, az általunk használt Gergely-naptár szerint, látszólagos útján felfelé haladva, március 21-től április 20-ig a Kos csillagképben jár (az ó-naptárban ez a március 11-től április 10-ig terjedő napoknak felelt meg). A Kos csillagkép uralkodó bolygója a Mars, eleme a tűz, testrésze pedig a fő. Krisztus fogantatásának napja március 25-re esik. Ugyancsak ebben az időszakban, március 22. és április 25. között, a holdtölték szeszélyes váltakozása szerint vándorol ide-oda a húsvét ünnepe is, amely a nagycsütörtöki páska-vacsora, illetve Krisztus áldozati bárányként való megjelenítése révén kapcsolódik a Kos csillagjegy szimbolikájához.

Április 21-én a Nap a Kosból a Bika jegyébe lép (az ó-naptárban április 11-én). E csillagkép uralkodó bolygója a Venus, eleme a föld, testrésze a fejét mozgató nyak, a torok és a gége. A Nap május 20-áig tartózkodik a Bika csillagképben (az ó-naptárban május 10-ig). Ez az időszak tehát az, amelyben a régiek úgy érezték, hogy a szerelemre az égi inspiráció is jelen van.

A Nap május 21-én lép át az Ikrek jegyébe (az ó-naptárban május 11-én), amelynek uralkodó bolygója a Mercurius, eleme a levegő, testrésze pedig a tüdő, a vállak és a karok. Ebbe az asztrológiai keretbe ágyazódott be a pünkösdi húsvéttól függő, 35 napot érintő, vándorló ünnepe is. Pünkösdi május 10-én lehetett legkorábban, s június 13-án pedig a legkésőbb. Azaz ez az ünnep az ó-naptárban 95%-ban az Ikrek jegyébe esett. A Szentlélek ünnepe tehát a misztikához közel álló Mercurius, azaz Hermes uralma alá esik. Az *Apostolok cselekedeteiben* leírt, pünkösdi kettős lángnyelvek az Ikrek jegye kettős voltához igazodnak.

A június 21-én (az ó-kalendáriumban június 11-én) bekövetkező nyári napfordulón a Nap látszólagos útján az Ikrekből a Rák csillagképbe lépve a csúcra érkezik, majd mintha a Rák csillagkép kényszeríténé erre, lefelé indul. Innen származik a Ráktérítő neve (Tropicus Cancri). E csillagkép ura a Hold, eleme a víz, testrésze a mell és a tüdő.

A Nap július 21-én lép át az Oroszlán jegyébe, amely a saját háza, itt ő az uralkodó planéta. E csillagjegy eleme a tűz, testrésze a hát, a szív és a máj.

A Nap augusztus 21-én lép át a Szűz jegyébe, amelynek uralkodó bolygója a Mercurius, eleme a föld, testrésze a derék, a gyomor és a belek.

A Nap az őszi napéjegyenlőség idején, szeptember 22-én lép át a Mérleg jegyébe, s immár lefelé halad égi útján. E csillagkép uralkodó bolygója a Venus, eleme a levegő, testrésze a far, a csípők, a köldök, a méh és a két vese.

A Nap október 21-én lép át a Skorpió jegyébe, amelynek uralkodó bolygója a Mars, eleme a víz, testrésze a hólyag és az ágyék.

A Nap november 21-én lép át a Nyilas jegyébe, amelynek uralkodó bolygója a Jupiter, eleme a tűz, testrésze a két comb.

A Nap december 21-én jár a legmélyebben. Ez a téli napforduló ideje. A Nap ekkor, mintegy újjászületve, átlép a Bak jegyébe, amelyben emelkedő útra indul. Innen ered a Baktérítő neve (Tropicus Capricorni). E csillagkép uralkodó bolygója a Saturnus, eleme a föld, testrésze a két térd. A Megváltó születése december 25-én már erre az emelkedő szakaszra esik. A Saturnus uralmához az ókori képzetek a boldog aranykort kapcsolták.

A Nap január 21-én lép át a Vízöntő jegyébe, amelynek uralkodó bolygója ugyancsak a Saturnus, eleme a levegő, testrésze a két lábszár.

A Nap február 19-től március 20-ig (az ó-naptárban február 9-től március 10-ig) a Halak jegyében időzik. E csillagjegy uralkodó bolygója a Jupiter, eleme a víz, testrésze pedig a láb. A húsvét mozgó ünnep, így az azt megelőző nagyböjt idejének kezdete, a hamvazószerda 35 napnyit vándorolhatott február 4-e és március 10-e között. A negyvennapos böjt mindig érinti a február 21-től március 20-ig terjedő időszakot, azaz a keresztyén hal-szimbólika ekkor összefüggésbe kerül az asztrológiával, hiszen a katolikus egyház éppen a hal fogyasztását engedélyezte a nagyböjt idején.

*Héliosz. Vázakép a Kr.e. V. századból.
London, British Museum*

*Helios metope a Kr.e. III. századból. Berlin,
Pergamonmuseum*

Sol a négyesfogattal, római dénár, Kr. u. 132.

Altair

Arancsipkés ág:
hajlongnak a napfényben
a kiskerti fák.

Ezüst holdvilág:
higanygyöngyök gurulnak
szét az út falán.

A porba hullnak
nap perzselte tollpíhék;
bukott angyalok.

Antal Attila

Árny emelkedik
mikor felkelti a Nap
fűszál szellemét.

Arany Mária

Kobéból az út
Négy mérföld Nagatába.
Szívedhez mennyi?

Ásványi Tibor

kaleidoszkóp
színes lepkék az úton
szikrázik a Nap

Anth Szilvia

hegyek ölelnek
harmatcseppek zord árnya
buddha ma hallgat

jégvirágok most
ablakomon – odakint
és bent selyemcsend

fehér alkonyon
– álmok – most átvirrasztjuk
saját halálunk

katatón álmod
a mocskos folyó felett
gyolcsba tekert est

mozdulatlanság
almafák pőresége
zord tócsákba hull

fehéren izzó
hajnal – széncinkék járnak
most haláltáncuk

Baczó Zsolt

verebek dala
üdvözli elsőként a
felkelő napot.

Baka Györgyi**Lét-haikuk**

szemembe gyűlnek
lombok és tört fény-jelek
kimered az út

sugárpengéket
villogtat bennem a Nap
szirmaim hullnak

izzó Nap-csendben
perzselt madárszárny-utak
röptetnek hozzád

Bakos Ferenc

a sztráda csíkja,
kanyar után, hirtelen –
aranyló napút!

Balázs Ágnes

Nyílik a rózsza,
perzselő napsugárban
táncol a mámor.

Tekintéllyel néz,
 eget uraló korong,
 még sincs rettegés.

Balla Zsuzsanna**Hajnal**

A fényben karmos
Szélfiak fenekednek:
Nap-dárda rezeg.

Vándor

Bocskor tapodja
a port, bágyadt árnyékot
terelget az út.

Elfogy a Hold:
magánnyal szegett úton
semmibe csoszogsz.

Tél

Tár ágak ölen
hajnali dér rak fészket:
didereg a Nap.

Balogh József**Reggel**

Ködpmacsokat
kerget a reggeli szél.
Söpri az utat.

Éjszaka

Üres minden út.
A Nap nyomában csak a
sápadt Hold lohol.

Benda Katalin**Naphíd**

épül ég s föld közt –
fénye az út vízén át
egy másik partra...

Nézőpont

Arany Atyácska
volt mondákban, ma gázgömb –
Ez a nap útja?

Bessenyei Judit

napfény és vízcsepp
ölelkezik, ég arcán
szívárványmosoly

fák lombjairól
fáradtan csordul a fény
hajamba fonom

alkonyatba sétál
messzi dombtetőn a Nap
tücsök búcsúzik

fekszem a fűben
levetett cipőmben egy
tücsök napozik

Örök vándor hív
arctalan messzeségbe.
Szememben könnycsepp...

út menti kereszt
alatt halott virágok
hazataláltak

Bender Krisztina**Élet**

Hajnalt alkonyat
követ. Mert a nap olyan,
akár az élet.

Bódai-Sóós Judit**Tejút**

Az égen milliárdnyi csillag. Mind egy-
egy Nap. Együtt az égbolton egy fényes
sávban útnak látszanak. Végtelen égi út,
melyen soha ember nem járhat, láb nem
tapodja.

Tiszta fénye örökre megmarad.

milliárdnyi Nap
fest fényes égi utat –
láb nem tapodja

Megmaradó

Perzselő nyári nap. Az égen egy kis fel-
hőpamacs takarja fátyolként a Napot.
Könnyű szellő kél, s játszva szétfújja a
felhőt. Az ég kitisztul. A szél nyomát
porfelhő kíséri az úton.

Nap fátylát szellő
fut szétfújni – az úton
porfelhőt kavar

Bogár Ádám Tamás

tompa ellentét
napfény éles sugarát
út pora töri

lánggömb gyújt eget
robajló fénysugár-ár
útra kelő Nap

Botos Ferenc

Ó, kék encián
kihajolsz Isten ablakán
út és nap között

Örök napúton
kőtől lombig vágyakozó
csillagcsend az úr

Hold süt szobádba
miben reménykedhetsz még
megbotló árnyék

Pohár boromban
bokád borostyánfénye
táncoló emlék

Kék tárnicsvirág
tündérfátyla meglibben
búvó darázson

Ó, fűszálzene
egyszólamú a széllel
a többi már csend

Folyópart, fűzfa
gyökérlátáron ülő
hajléktalannal

Bozsokya Erika

Nap, Hold, csillagok
utat nem tévesztenek.
Én ember vagyok.

Fában, kavicsban,
bogárban, embertestben
jelet hagy a Nap.

Böjthe Pál

Pálya

Felpúposított
háttal a végtelennek
feszül a napút.

Teher

Napút-gerincen
a mindenség súlyával
nyugszik az égbolt.

Bősze Éva

Napút az égen,
fények a földtekén,
éltető erő!

Börzsönyi Erika

Elillan a Nap.
Napocskám, napraforgód
vagyok, maradok.

Szállok madárként,
felhők és Nap ölelnek:
nem zuhanhatok.

Esőverte fák
szürke felhők során át
nem látom Napom.

Fűszálon remeg
a tegnapi esőcsepp,
Nap felszárítja.

Eső mosta kert:
ibolyák szőnyege lent
napfényt áhítnak.

Szobámba zárva
fehér árnyék vagyok csak,
kint éget a Nap.

Hajóm tovaszáll
víz tükrén aranyhíd vár
napfény-üzenet.

Czirok Ferenc

Samizen zendült,
„Üvöltve végigzuhant
Benne a tejút”.

Tóparti út, egy
Dérlepte tarka lepke
A fagyos földön.

Császári kertben
Vöröslő nap utat fest
Szeles tavaszban.

Éhesen a nap alatt

Másként száll egy zárt völgyben élő völgylakó gondolata, a lehetőségei mások, mint a csúcson álló, a tengerparton élő vagy az alföldi sík vidékhez szokott embernek, ahol a tekintet nem akad meg újra és újra. Nem ütközik akadályba. Hazamenve „börtönéből szabadul sas lelkem”, mire a határra érek. A tengeren is ezt érzem: a szabadság bizsergetően édes érzését. A talpizat és az ég közt, bárhol álljunk is, a kötés vagyunk. A megroskadt februári havon, leszórt magvakon verebek farsangolnak – álarc nélkül – tehát őszintén és vidáman. Eszembe juttatja korgó gyomrom, hogy még én sem reggeliztem. Vége a télnek. Mi vár ránk a remény és kikeletet hozó tavasszal?

Kútból a fényre,
Úttal az égbe, nappal
A végtelenbe.

Csanádpalotai Rácz Zoltán

Karom csontja már
hangyák karavánútja:
Fény aranyozza.

Csapó Bianka**Napozás**

Napon fekszik a
gyíkocská, törött farka
mellett egy sziklán.

Lámpa

Fény úszik vízen
át, nem Hold, nem napsugár.
Közeli csillag.

Császár József

A mély kút vizét
a nap nem melegíti.
Hideg marad az.

Az út közepén
egy napozó vipera.
Tovább? Ne tovább?

Útszéli karó
napóráként mutatja:
múlik az idő.

Cseh Károly**Tavaszi gyors**

Nyúladzik sorra
a rög már a tavaszba –
szem el nem éri.

Zöld futam

Lópatkók nyoma
frissell a fűben. Lantokon
zendül meg a zöld.

Ikertüzek

Két nyírfa-láng közt
– zöldbe a barmot – Szent György
minket is áthajt.

Faluszéli este

Falusi öreg
angyal, párban: két liba
totyog a porban.

Strandi mágia

Nap és hold együtt
asszonyi térde a vízben –
ó, köztes sötét!

Decemberi délután

Fenyő ága ring.
Zöld sörényű ló baktat
ablakomon túl.

Cseh László

Bolyhos lepke száll.
Kék útra szórja a nap
alkonyi porát.

Elcsendesedett
immár a határvidék,
felhők hallgatnak.

Gyülekvő homály
tolmácsolja szavunkat
a csillagoknak.

Álomtalan éjjel,
ködben baktatunk tovább.
Messzi az otthon.

Csurgó Gabriella**Alkony**

Hegy ormaitól
Lékelve, tengerbe hullsz.
Fuldoklik a Nap.

Dányi Dániel

felhőn hajnalpír
napraforgósor görnyed –
nyakukon a nap

Darvas Zsuzsanna**Őselemek**

Nap sugara tűz
légen át víz fodrára
föld vándorára.

Demeter Mária**Déliidőben**

Út balzsamozza
porával fáradt lábaim:
lélegzetvétél

Szárazság

Ellángolt a nap,
poros úton hangya vár...
cseppnyi menedék!

Vándorlás

Ugyanaz a kő.
Ugyanaz a nap. Gyűlnek
útra kész felhők.

Kör

Napóra csendjét
szívverésem betölti.
Mutatója út.

Egy sóhaj

Szempillára hullt
hópihe naptól olvad:
úton egy könnycsepp.

Csendes Katalin tanítványai

Kaposvári Kodály Zoltán Központi
Általános Iskola 4/c osztályának haiku-
próbálkozásai

Egy kismadár száll
az égen, örül, mert
süt a nap télen.

Csapó Máté

Tesóm mankózik.
Mindig meghallom a
mankó szép hangját.

Császárré Csaba Tamás

Cinege a fán
hangja messze száll, és az
erdő muzsikál.

Az erdőben egy
nyuszi ugrál, és egy
ágban megbotlik.

Csikvár Máté

Öreg tócsába
levelibéka ugrik.
Csöndes csobbanás.

Csonka Kristóf

A Nap szép fényes.
A Nap gyönyörű bolygó.
Én imádom őt!

Lehunyam szemem.
Gyönyörű álmat látok:
angyal vagyok épp.

Hegedűs Zsófia

Egy hajléktalan,
a hidegben reszketett.
Én megöleltem.

Pál Dorián

Esik az eső,
a kismadár dalol, a
nap előbújik.

Kisütött a nap,
nyári eső esett. Egy
szivárvány ébred.

Jenei Tamás

Összefolynak a
festékek, mint ősszel a
levelek színe.

Egy kismadárka
vergődik az út szélén,
és hozzám szól ő:

Segíts nekem, és
ölelj meg engemet, mert
árva vagyok én.

Vigyél haza engem,
melegíts fel, és szeress,
őrizz engemet.

Kaszi Katalin

Csend vonult végig
a csendes nyári éjszakán,
s a csend gyönyörű.

Sámoly Bence

Lelkem tavának
fehér liliomai
a vízen úsznak.

Két szép virágnak
ezüst szirmai, szép, nagy
arany szárnyai.

Szűcs Dóra

Kék az anyukám
szeme, és amikor a
napba néz, ragyog.

Tóbiás Lilla

Dittrich Panka**Remény**

Halvány fényugár
Holnapok árnyékában
Suhanó léptem

Egyensúlyok

Az út porában
Létem homokszemei
Összesimulnak

Lopom az utam
Ledobom hátizsákom
Aztán elhagyom

Csak árnyoldalán
Csillan még a nap fénye
Áldás? Büntetés?

Dobó Edit

hólepte utak
felhők közt derengő nap
cinkedalolás

Basho 2.

„Szakét kortyolok”:
út pora lepi bőröm
s lelkemet derű

Nyárfavirágzás

narancs napnyugta
pókfonalon lepihen
s utam fehér prém

Domonkos Marcell

Lenyugszik a nap
De egy országút vége
Még utoléri

Doncsev Toso fordításai

Jordan Atanaszov

Haikuk

Sikló az úttest.
Hátán katicák kúsznak
és füstöt eregetnek.

Csigaként mászik
az éj, a nappal vágat,
mint a paripa.

Tekergolyóként
gördül a nap az égen.
A bábu te vagy.

Járom az erdőt,
halkan haikut vadászom.
Némán lépdelek.

A vén bujdosó
függetlensége foglya.
Örült vagy zseni.

Fehér madár száll.
Por kering az út fölött.
Nyári hóguta.

Vadnyúl a szívem.
Két véreb űzi, hajtja:
a félsz s az idő.

Lenyugvó napnál
hosszabbodnak az árnyak.
Kurtább az élet.

Donnert Károly

Tő fénylő vizén
Napsugár csónakában
Ring a pillanat

Halott fa árnya
Napsütötte házfalon
Zöld levelet bont

Mint bölcs vén békák,
Utcakövek napoznak:
Maradandóság

Tarka gyíkocska
Pihen napmeleg sziklán:
Torka remeg csak

Kecses fűzfa-lány
Vízbe hajolva mossa
Lombkoronáját

Zúgó viharban
Tölgyfák ropogva törnek
S pókháló hajlong

Öreg fa ágán
Kevés a meggy, de száz kis
Madárka fészkel

Befagyott a tó...
Téli nap gyenge ahhoz,
Hogy felolvassza...

Dömök Elíz

Kútban fürdő Nap.
Gyémánttányér odalent.
Szarka ellopná.

Visszanéz a Nap.
Nem tud alámerülni.
Sarki éjszakák.

Draskóczi Ágnes

Napút fele: dél.
Fényözön árad. Épphogy
felsejlik az est.

Alkonyul. Az éj
közelít. Útja végén
alászáll napunk.

Biztatás

A nap útra lép:
hűvös hajnalokon is
felkel a remény.

Egyházi Bernadett

Csillagkövető

Utam Napba tér,
elűzve az égi éjt –
tündökölsz csendben.

Ermesz Csaba

Éji Bárka a
kikötőben vitorlát
rendez a Nap.

Széltölcsér az út
szélén porszobor macska
Nap ébredszik.

Sötét szárny égi
út varjak halotthalvány
Nap keleti szél.

Tapadós köd út
botladozó emberek
a Nap se segít.

Enyedi Gina

Napunk messziről
 Önudatlan élve öl
 És újrateremt.

Farkas Gábor**Allegória 1.**

hűsítő záport
 remél a kertben égő
 rózsatő-magány

forró párában
 remegnek izzó kövön
 az esőcseppek

lehulló magány
 az égből a föld felé
 rózsákat áztat

Fiatal évek

1.
 utakat éltem
 egy vén alázatával
 nyári nap alatt

2.
 mélyzöld utakat
 porfelhő takart mégis
 nyíltak a napra

3.
 szalma-virágzás
 a por izzik az úton
 és esőt remél

4.
 út por izzadás
 nap hevében szédülés
 fogcsikorgatás

Farkas István

A nap jövő útját
 Bölcs tudósok kutatják.
 Ki él majd akkor?

Napfényben látod,
 Merre kanyarog az út.
 Te tudod, merre jársz.

Ferencz Mónika

Vízzel borított
 Utakon szétterül a
 Remélt boldogság

Fer-Kai

Már messze dörög.
 A Nap kútforrásából
 szivárvány buzog.

A költő terve
 Nap mint nap kútba esik.
 Sárkány figyel.

Fittler Szakura

Álomút Udzsiba

Álmodtam ezt, mégis úgy hat, mint legigazibb valóság, kellemesen borzongató öntudatra ébredés, hirtelen megújulás.

Egyszerre a hegyek között találtam magam, egy széles folyótól nem messze. A kora tavaszi hajnal sejtelmesen homályló, hűvös kékjébe burkolta a tájat, melyben itt-ott fehérlett csak néhány szilvafa, melyeket az éjszaka sötétje sem tudott magába olvasztani; olyan élénken tűntek ki a fák közül, mintha a télutó emlékei, olvadó hófoltok volnának.

Bódult látomás.

Hónak vélt fehér szírom:
szilvavirágok.

A folyó lágyan kanyarodott s eltűnt a hegyek között, az ezüstös víztükörben hosszúkás sziget nyújtózott. Rögtön felismertem: az Udzsi folyónál járok. Csak azt nem tudtam, melyik korban.

Hamarosan egy ökrös szekeret láttam, amint közeledik felém, majd amikor közelebb ért – szerencsémre – megállt, s egy idősebb hölgy lesett ki a bambuszfüggöny mögül; aztán felnézett a derült, hajnalkék égre, ahol halványan derengett még a növekvő hold félgömbje, s mivel látta, hogy nem az ő korából való vagyok, így szólt:

Hajnali égbolton a hold
sugarát kire veti?

Először nem tudtam, hogyan kezdjem el a verset, melyet az asszony sorai zárnak majd, ám eszembe jutott előbbi kérdésem, így hát ezt mondtam:

Melyik világ ez?
Sziklákon szét pattanó
hullámfoszlányok.

Ő elmosolyodott és helyet szorított maga mellett a hintóban, majd azt mondta, hamar rá fogok jönni.

Egy rokonát megy éppen meglátogatni, aki apáca lett, s évek óta él elvonultan a közeli hegyekben. Vele tartottam tehát, s figyelmesen vettem szemügyre a mellettünk elhaladó tájat a bambuszfüggöny résein át.

A kora reggeli színekben játszó folyó titokzatos-hosszan nyújtózott végig a lombtalan erdők között s bújt el a távoli völgykanyarulatban, akár az út, amely a megváltás, a teljes élet felé vezet.

Ó, Udzsi folyó!
Csak örökléted hangját
mikor hallhatom?

Amikor arra a helyre értünk, ahol ma a Bjódó-templom áll, meglepetten láttam, hogy az épületegyüttesnek nyoma sincs. 1052 előtt járunk tehát – ismertem fel –, még nem érkezett el a hanyatlás korszaka, amikor a világvégétől féltő emberek megépítik e templomot Amida eljöveteletét ábrázoló ajtófestményeivel...

Útközben az idős hölgy sokat mesélt. Elmondta, hogy amikor olyan fiatal volt, mint én, több hosszú elbeszélést is írt, ám amikor címüket említette, sajnálkozón mondtam, hogy az én korom olvasói ezeket nem ismerhetik, mivel elvesztek az idők viharáiban. Lám, még az efféle öröknek tűnő értékek sem tartanak ki a hosszú évszázadok során!

Ezalatt egyre beljebb értünk a hegyek közé, s egyre magasabbra kapaszkodott a kocsit húzó szarvas jószág. A felkelő Nap langyos, mézsárga sugarai is mind világosabban sejlettek át a cédrusok örökzöld lombjain, s kicsinyenként láttatták az erdővel borított hegyeket – fényben és árnyékban. Egy száraz ezüstfűvel borított tisztásról panorama nyílt előttünk a völgyre, és a füvek fátyolán keresztül villant újra a folyó hosszú, nyugodt sávja.

Téli mezőkön
ezüsthű függönyén túl
fényfolyó csillog.

Tovább utaztunk a hegyek között, az
asszony pedig csak mesélt és emléke-
zett nosztalgikus, komótosan dallamos
hangján...

Ekkor azonban felébredtem, s vissza-
dermedtem a jelenbe. Milyen megindító
volt mégis ez a villanásnyi álom, tisztító,
nyilalló emléke egy távoli valóságnak!
A harmonikus nyugalom világa, amely
most egy rövid időre megmutatta valódi
arcát egy valódiatlan világ szülöttének,
és elhozta a békesség ígérését gondoktól,
szenvésektől szaggatott mindennap-
jainkba.

Hegyek moraja.
Lámpásként fog vezetni
álmomnak jele.

Földeáki-Horváth Anna

Éjjeli búcsú

Álomban sűgött
búcsúszó hiányától
visszhangzik a nappal.

Elvérző naplemente

Elvérzik a nap.
Égbolt alján rózsaszín
szivárgás – búcsú.

Füzesi István

Éjsötét leplét
az ég ledobja, s fénylik,
ragyog a napút.

Tűzgömb gurul át
az égen, s fényfalak közt
csillog a napút.

Gál Erika

Zuzmótányérok
sötét öblében izzik
a tavaszi Nap.

Látom a gyíkot
az út szélén napozni.
Farkát letörték.

A fasor végén
óriás függőlámpa,
alatta Napút.

Garamszegi Marek Irén

hópaplanos táj,
hosszú éjszakák gyásza –
ébredő Napút

mozgó fényjáték,
falak kacér kacaja;
hanyatló Napút

Góczán Bettina**Nap-Ősz**

Színpompás sugár
altatja a vidéket.
Esőt s dért ölel.

Jin és jang a Nap vonzásában

Midőn a Holdárny
finom fátylát felszedi,
Jin és jang: nap lesz!

Habi

Az út véget ért.
A hajnal távol – most még
bíbor nap nyugszik.

Hajdú Dávid**Levélke**

Rezzen a levél,
Élete ma véget ér;
Útja lezárul.

Reszketés

Lebukik a Nap,
Ekkor lefekszem én is.
Félek esténként.

Halászi Aladár

Dicsérünk téged,
nap! Utad csodáljuk, ám
nem követhetünk.

A minden vagy, nap!
Ősünk téged imádott,
bár Isten is élt.

Nap, út, csillagok!
Hadd legyek a társatok
földi magányban!

Harján Silvia

Fényes reggelen
a napot a patakban
cseppekké töröm.

Este ígéret
az ég köldökében a
sárga telihold.

Hegedüs András

Csak kútba nézve
látom a messzi Napot.
Utam már halott.

Juhász Erika**Vas-út**

sikongatnak a
sínek, a vér csendes, a
halottak némák

Horváth Ödön

Nyugalmam útja
hegyi patak hangjától
vezet szívemhez.

Égő napkorong
és a szemeim között
hűs esőcseppek.

Az öreg juhász
odaszól kutyájának,
s útnak erednek.

Mióta föld fed;
sírodon egymást váltja
a Nap és a Hold.

Juhász Anikó**Napba néző, úton futó haiku-had**

Napba repül egy
katicabogár, szárnya
út, síkos üveg.

A Nap fent van már,
s biceg lenn az úton egy
verstelen madár.

Juhász János

Virágot szedett
egy kislány az ÚT mentén.
Nincs kinek adja.

Kalicz László (Ganryu)**Érzések**

Sötét szobában
szívverésem számolja
a múltó időt.

Virágba borult
barackfáágak alatt
békére leltem.

Hulló levelek!
Számoljátok a napot
míg jön a tavasz.

Természet

Fagyott ágak! Lám:
kis veréb lába nyomán
hó hullt a földre.

Száraz faágon
egy veréb csipog búcsút
a múltó nyárnak.

Szűz-fehér hóban
csatakos kóbor kutya
hagyta lábnyomát.

A fagyos földet
varjúcsőr kopogtatja,
de csak havat lel.

Kihalt út mentén
fáradt faág enged a
szél erejének.

Repülő évek!
Fenn az égen vadlibák
húznak felettem.

Kántor Krisztián

Ronin

Különös nap ez
Juhar tövén vért vedel
Őszi út pora

Február

Út mentén dermedt
Fűz issza a kelő nap
Első sugarát

Károly György fordításai

Josza Buszon Aratás

Az öreg béres
aratott reggel óta.
Háta holdsarló.

Éjszaka

Szemhunyásnyi éj.
A megsebzett homokban
sekély lábnyomok

Macuo Basó Méh

Megrészegülve,
bukdácsolva száll a méh
a friss kertekben.

Kobajasi Issza Tücsök

Őrizd síromat,
ha elragad a halál,
tücsök-barátom!

Rjókan Taigu Alkony

Alkonyodik már.
Hátamon nehéz teher
s otthonom messze.

Tavaszi

Zord sziklák között
megérkezett a tavasz.
Ruhája szürke.

Óta Dóken Késő bánat

Ha tudtam volna,
hogy meghalok, időben
siratom magam.

Ozaki Kójó Furulyászó

Holdas éjszakán
a szomszéd furulyázgat.
Fals, de élvezem.

Takarai Kikaku Bűn

Fiam letépett
egy virágzó ágacskát.
Büntetnem kéne.

Károly György

Szeretet-napfény –
örökmécses a vaknak,
hogy hazaérjen.

Egy elvadult park
szélén, poros szirmokon
kinyílik a Nap.

Kecskés Rózsa

Ez vagy: per s pára.
Szél fújja lényed, neved
el – nemsokára...

Csillogó fehér
parkban fekete foltok:
rigó-koldusok

Kindl György**Aranyhíd**

A lenyugvó Nap
aranyhídja a vízen
útra csábíthat

Hangok

Bambuszligetben
széltől hajló levelek
suttogása szól

A fehér fény

Mindig közelebb
az életutunk végén
fehér fény ragyog

Kiss-Péterffy Márta

Lópata döndül,
útszéli szomjas fűszál
porfelhőbe fül

Tóba bukó nap
körül halak szökkennek –
vidám vérfürdő

Aranyhidat ver
tó fölé a nap, az éj
ezüstre festi

Langy napsugárban
lustán járnak násztáncuk
léha porszemek

Kocsondiné Eisenkorb Györgyi**Nyugtalanság**

Fut előre a
vándor teremtette út.
Világít a nap.

Idő

Ősöreg a Nap,
Ideiglenes az út –
Arasznyi a lét.

Ősz

Hanyatlik a nap,
az út hullt levélen visz.
Arat a halál.

Kolláth Orsolya

Sápadt nap elé
Felhők függönye hullik.
Napkelte – vége.

Kreischer Nelly

Beteg a város szíve
(Korkép 2011)

A Déli aluljárójának három kijáratát nehéz, piszkosszürke függönyök fedik.

Az áporodott levegőjű térben hörgések zaja, köhögések, padokon, földön fekvve, magukba roskadva révednek sóvárogva a gyilkos semmibe a **MÉG-EMBEREK**.

Olyan, mint egy panoptikum.

Szürke emberek
sikolya végtelenbe.
Út a semmibe!

Köpetek között lépkedek... Ők néznek rám, utánam... Tudják, nekik már nincs visszaút.

Tavaszt, nyarat sokuk már nem él meg. Értelmetlen, kilátástalan létük, de lelkükben titkon még remélnek. A fájdalomakat tompítja silány, gyilkos alkohol, szemétből szedett csikkek bódító füstje. Összetolt padokon „álmodik a nyomor”!

Út víz szenny között
Félresiklott életek
Ébren álmodók

Kósa Emese

félúton a Nap
szélcsendes kikötőben
hajó vesztegel

rögös utakon
kúszó árnyék koptatja
elvásott cipőm

fényeket morzsol
az északkeleti szél –
napos utakon

Lantódi-Káliz Endre fordításai

Filip Mazur

Őszi alkonyat –
sátras bükkök közt ösvény
vezet az égig...

Valdis Svirkis

béke nyugalom
havas erdő csendjében
hősármány ballag...

a nyár csendjébe
tapos az alkony színe
illatozó rét...

Lengyel Csilla Kinga

lángpallosú nap.
megdermedt varjútestek –
betűk a hóban.

Alpesi alkony 2

Vadlovak útja
a hegytetőn parázsló
szemgolyóhoz.

**Te meg én, haibun
(Semmi nap, semmi út)**

Mindig úgy tesz, mintha véletlenül áll-
dogálna a kapu előtt, amikor a gyere-
ket hozom haza az óvodából. Dehog-
y néz rám, behúzott nyakkal cigire gyújt.
Óvatosan, nehogy a láng megégesse a
tenyerét. A legszívesebben belerúgnék,
én sem nézek rá, jó mélyen lehajolok,
matatok a zárban a kulccsal.

Semmi nap, semmi út: reménytelen
eset vagyunk,

te meg én

két, gépolajtól
csöpögő szárnyaikat
figyelő sirály.

egymás felé
araszolható csigák
egy végtelen pengén.

Tini lány, télen

Mintha lövés érte volna, pedig csak
csípőficama van, és néha utálja magát,
mert a fiúk észre sem veszik, hogy mégis
kontyba tűzve viseli a haját. Elszántan
biceg előre, felhősziürke kabátját szegez-
ve a szélnek halad tovább a téli úton és

őzike-

szeme vacogó

láng. Szaggatott vonal a
térben. Sebzett hang.

Ligeti Éva**Napos**

aranypéncz gurul
az égen – régtől ragyog
isteni áldás

sötét árnyékok
rajzol mögém tűző Nap,
fényébe lépek

felhők mögül néz
a Nap, kócosan mereng
borongós napok

napfogyatkozás
sötétje körbenyaldos
fénytelen idő

Lőrinczy Barbara Eszter

Fehér napsugár
füstfátyolába vonja
emlékezeted.

A Nap megsúgta
szellőknek mély illatát
– és a hallgatást.

Komor utazót
ezerszín napfelkelte
hív élni újra.

Hajón a vándor –
honától messze, pőrén –
útját kémleli.

Homokórára
szép árnyékod rávetül.
Mögötted a Nap.

Elmegy a gyermek:
Napfájdalomtól vérzik
tengerek szíve.

Útra kelt a Nap,
selyemmel simogatni
meg a létezését.

Liliomillat.
Lágyan ölelve ringat,
hosszú útra kél.

Út mentén patak.
Puhán behullanak
lággy lepkeszárnyak.

Magyisztrák András

Az út

Mélán bolyongok
utam járom monoton
folyton változok

gyakran kétkedek
s fáj, mit elértem, hitem
a semmivé lesz.

Ámító ábránd
álom, akarat, talány
minden ingovány

örök változás
illúzió a világ
végtelen homály.

Kérdő eszmélet
gondolkodok szüntelen:
miért születtem?

Mint a nap reggel
ki félig még szendereg
lassan éledek:

Egy szó ragyog fel
mit kaphatok s tehetek
ennyi: szeretek.

Méry Beáta

Kósza szél sikolt,
Pókhálósálakat ver
Nyolclábú reggel.

Színekre bomlik
A látóhatár vége.
Szürkül már minden.

Márföldi Krisztina

Elvérzik a nap.
Hervadt levelek esnek.
Letört a sok gond,
de lepke ül az útra –
máris szárnyalok. Újra.

Fent az éjszaka,
lent szentjánosbogarak
ezer csillaga.
Holdfényben hallgat az út.
Felkel a nap valaha?

Mermező Géza

Napfényes úton
fűzfa árnya – együtt
élet és halál.

Fényporból épít
utat a Nap, s árnylábak
lépdelnek rajta.

Tested útját Nap,
lelkedét éj sötétje
világítja meg.

Nap fénye s árnya,
élet útja s halála
víz fodrán csillan.

Étlen-szomjan ballag a szerzetes, üres
zsákja hátán lapul.

Az Út porában krajcár csillog,
fémtestéről reá kiált a Nap.

A szerzetes lehajol fejcsóválva, homokot
markol – és gondosan befedi azt.

Mészáros Erzsébet

Tóparti út

Kavicsos útnál
tavirózsák hallgatnak
csikorgó léptet.

Mészáros Ildikó

Hajnali gyöngyök

Sétálok a Holt-Tisza-parton, miközben
a kora reggeli friss harmatot szívom.
A víz tükrén ébrednek a tavirózsák,
levelükről békák integetnek. Elnézem,
amint a nap sugarai megcsillannak a
virágkelyhen, és megfürödve a harmat-
cseppekben, az égi szivárvány szépségét
a tavirózsára szórja.

Szivárványgyöngyöt
csókolt a tavirózsa
kelyhére a Nap

Az út végén

Egy napsütéses délután sétára indulok.
Közel az erdő, a madarak csicsérgése
csábít. Hosszú utat tettem meg, és az
erdő sűrűjében egyre bentebb találok
magam, miközben botommal az őszü-
lő fejemre hullott száraz faleveleket egy
utolsó üdvözléssel a szélnek átadom.

A hajam deres –
út mögöttem integet
Ki térít vissza?

Mészáros Ildikó Hilda

Úton levésben (7)

Hazavezet a
Nap, úttalan utakon
elbocsát a Hold.

Miczki Gábor

Napigazság

Nap nem válogat,
mindenkire úgy ragyog,
mint egy glória.

Napnyugalom

Dúl-fúl a Napszél,
vörösödik orcája,
csendes planéta.

Miklya Zsolt

Fénylapok nyomán

Felriadsz, észlelsz,
körötte padlón, ülésen
szétszórt fénylapok,
elbóbiskoltál kicsit,
sínek hintázzák veled
a kocsit, vonat
vizs egy dupla platánsor
felé, főallén
való vonulásodat
szétszórt fénylapok fölé
képzeled, lapról
lapra érkezel haza,
úttalan utat
teszel meg, járkálsz szét a
párhuzamosok között.

Móricz Mátyás

Szakadék

Szálltam és másztam,
mintha odafönt sosem
nyugodna a Nap.

A szakadékok
fölött, bennem iszonyúbb
szakadék hasadt.

Leolvasztotta
mégis a Nap hátamról
a fagy-teleket.

Fájt a szívem. Most
szeretem az utat, mely
hozzád vezetett.

Tűznyelő

Nem csillapítja
könnyeim árját vigasz,
hiszen a Világ

nem folyamat, csak
átmenet, és enyém a
melankóliád.

Utazó vissza
sohasem tért, ha búcsút
én vettem tőle

Meddig kell még itt
ácsorognom – mondd – mint a
Nap tűznyelője?

Móczár Csaba**Tavaszelő 1**

Csalóka tavasz!
Kinyitom ablakomat,
még hideg a nap!

Tavaszelő 2

Betont és vasat
nem izzít fel tavaszi
nap. Csak lelkemet!

Muzsai István**Érettség**

Út felén vissza-
Fordulnék, de merre van
Életem vége?

Végvillanás

Olvadó jégcsepp
Napsugár halála még
Kis fénytűt fókuszál.

Nagy Ákos (Tollkoptató)

Ködös reggelen
Napút pora, hozz reményt
Szürke fellegen

Gerlék homályban
várnak a Napútra, hogy
vezesse őket

Nagy Zoárd**Haiku 1**

Lombsörény mélyén
búvó erdei útra
napszirom hullik.

Haiku 3

Nézd csak az utat,
amit végigjár a nap.
A tiéd se más!

Haiku 4

Reggeli napfény
lengeti párás fátylát,
éled az ösvény.

Haiku 6

Fénycsepp zápora
fürdeti arcod, lábad
út pora mossa.

Neko**Vágott virág**

Sárga nárciszok
húgom sírján a hóban.
Egy napig élnek.

Végzet

Vágytól vak kandúr
szalad át fagyos úton.
Kocsi jön – vége.

Nerhaft Antalné

A búcsúzó Nap
sugara végigsimít
könnyes szememen.

Hóba rajzolt út,
elárulja, merre jársz,
megyek utánad.

Elült a vihar,
tócsák tükrén megcsillan
az aranyló Nap.

Nyírfalvi Károly

Ragyogó napok
útvonalát követve a táj
feltárja magát.

A nap útja az
égen csodás sorsvonal.
Hosszan figyelem.

Vándorbotomra
újabb vonalat vések,
véget ért a nap.

Pataki Edit

Napúton

Életteremtő,
óriási erejű,
páratlan nagyság.

Magányos fenség.
Elpusztíthatatlanul
teremtő erő.

Központi csillag.
Bolygók, üstökös, világ
kering körötted.

Mindenkit elérsz.
Megközelíthetetlen,
hatalmas zsarnok.

Közeled éget.
Hiányod is pusztít.
Érzed erődöt?

Himnuszokat zeng
hozzád a kis ember a
fényért, melegért.

Sugaraidat
semmi sem állítja meg,
röpteti éter.

Gyorsfutár-sugár
világmindenségen át
küldött üzenet.

Sok ezer lénynek
jelentet az életet,
saját ritmust adsz.

Titkok tudója,
titkok leleplezője,
magad is titok.

Megfejtethetlen,
kimeríthetetlenül
gazdag őserő.

Pergel Antal**Bushido**

Szamuraj lelkem
katanám élén villan
napfényes úton.

Egyedül állok.
Arcom bár Napba tekint,
krizantémfehér.

Érzem a csendet.
Az utam már véget ér,
lelkem Napba száll.

Ember

Napból született,
szél messzi útra fújta
cseresznyevirág.

Pócsy Ferenc

Énekes rigó
ébresztette a Napot,
útnak indulok.

Távol kakukk szól,
felhők mögé bújt a Nap,
mindjárt esni fog.

Hosszú még az út,
hozzád megyek, nem bánom
átázott cipóm.

Elült a vihar,
utamon még ott hever
egy virágos ág.

Petz György

madár árnyéka
rád ejtve egy pillanat
ennyi volt minden

Révész Ágnes**Napkerék, gyalogút**

I.

Vérző hajnalok
fénnel írt üzenetek
lassan indulok

II.

pecsétje ragyog
arcomra égett jeled
egyetlen ösvény

III.

nyíló kapun át
végtelen ragyogásban
óarany kövek

IV.

ájult délután
fényével átölelve
léptemet méri

V.

így tart szüntelen
ereszkedő bíborban
utunk összeér.

Rába Ildikó Mariann

Fagyban ébredő
Puha tollpíhék között
Szállt le a hajnal.

Rezes Erzsébet

Árnyék

A talpam alatt
Utamat nap sugara
Sosem érinti.

Rozsos Gábor

Utak, séták, visszaút az emlékekhez

Porec, Isztria

Távolodó part:
kockák, hasábok, gúlák –
makett a város.

Menekvés

Levél fonákja:
megriadt keresztes pók
búvó tanyája

Rozán Eszter

Alkony

Nyugovóra készül a táj. A tó vize elcsendesedett, csupán néhány kései fürdőző utolsó karcsapása kelt apróbb hullámokat. A tőkésrécek elfoglalták éjszakai búvóhelyüket a nádasban, hattyúcsapat úszik méltósággteljesen a tó közepe felé. A napközben lágyan lengedező szél most teljesen elállt, még halvány fuvallat sem borzolja a hársfa levelét. Horgászok igyekeznek a partra, éjszakai halfogás reményében. A nappal helyét hamarosan átveszi a sötétség. Mielőtt égi útját befejezné, a dombok mögül egy pillanatra még előbújik a nap. Aranylő vörösben izzik a Balaton, vizére keskeny utat rajzol a napsugár. Egy röpké percre bár, de visszatérnek a színek és a fények. Még eljárja utolsó táncát, gyönyörködik tükörképében a csillámló tavon, majd végleg búcsút int.

tücsök ciripel
hálóját szövö a vágó
itt az éjszaka

A levél

– Levelet hoztam – mondja a postás, miközben táskájából egy vastag borítékot húz elő. Messziről megismerem a kórház cégjelzését. Remegőn nézem a feladót, nem tudom rászánni magam, hogy kibontsam. Próbálok elodázni a pillanatot, mikor elkerülhetetlenné válik, hogy megtudjam a vizsgálat eredményét. Míg a levelet szorongatom, tekintetem az ablakra téved. A postás lassú léptekkel ballag a napsütötte úton. Nyomában tarka lepke dicséri kitárt szárnyal az életet.

tovatűnő perc
az élet útján suhan
lassan eszmélek

Rózsa Iván**Közel**

Előtted az út:
Segít járni az Isten.
Közel már a Nap.

De te

Az úton holtak.
Közel mentek a Naphoz.
De te odaérsz!

Schwamm Fanni

Légbe zárt sugár
mint ecset fest új időt,
míg az óra áll.

Elcserélt gyerek
kémléli ösvény sarát:
holnap elmegyek.

Bábuként fagyok
az ösvényre, rám bogoz
még egy holnapot.

Streéb Mária**Dac**

Napút-követő
Körbejárva monoton
Múltból múltba ér

Éjből bukva föl
Visszatarthatatlanul
Alkonyba lankad

J. Simon Aranka**Patak**

Öreg levelű
útilapuk alatt friss
patak csörgedez.

Esőre várva

Kiszáradt földút
kígyózik szomjas mezőn.
Késik az áldás.

Sipos Áron Tamás**Sivatag**

sivatagi nap –
skorpió mászik ki a
homoktengerből

Sipos Timea**hideg**

fehér Nap-korong
szürke égen, fülemben
fagyos szél süvít

Szabó Aida

Égbe temetés

Út sziromesón,
hózáporon át vezet,
vágyak tüzében.

Több mint öt éve, hogy decemberben elment az anyukám. Mint égből a hirtelen villámcsapás. Még két nap sem telt el, és itt hagyott minket.

Út: kezdet, lét, vég.
Három párka sodorja.
Lábnyom friss hóban.

Egy csütörtöki nap késő estéjén megcsörrent a telefon. Húgom hívott, hogy anyukánkat a János Kórházba szállította be a mentő. Másnap tehetetlenül topogtunk az ágya mellett. Ő, akiben lobogott az élet, olyan volt, mint egy védtelen, szárnyatörött kismadár. A látogatás rövid volt, nagyon hamar elküldött minket. Talán szégyellte, hogy nem tudja koordinálni a mozdulatait és az akadozó beszédét vérrel telített köhögés is meg-megszakította, vagy látta a szemünkben a rémületet. Mindig nagyon büszke, határozott egyéniség volt, és sohasem akart senkinek a terhére lenni – úgy éreztem, feladta. Máig sincs bennem bizonyosság.

Magunkban hordott
félelmek éhes száját
csak mi tápláljuk.

Út: kezdet, lét, vég.
Három párka sodorja.
Lábnyom friss hóban.

Túl a hegycsúcson
vörösben úszik a Nap.
Szélszárnyán fohász.

Fáradt Nap kúszik
forgó imamalmokon.
Lélek csöndben él.

Napúton járunk

Vörös varjak a
Napban. Tenyeremben út.
Fellegek szállnak.

Hegyek ráncában
szélhordta homok. Úton
porszemek vagyunk.

Futnak: vonalak,
utak, emberek – metszők,
párhuzamosak.

Villámok láncá
egyet földdel összefűz.
Út: hol itt, hol ott.

Fátlan a táj. Kék
égbe hópiramis fut.
Lépj, mindig van út!

Búza ring útnak
Nap sárga fonatában.
Fák összesűgnak.

Naptükrös úton
cinóber mező virít.
Távol harang kong.

Elnyűtt bocskorom
úton porfelhőt kever.
Napsugár szötte.

Úton szivárvány
rezgő tánca kápráztat.
Mindig választhatsz!

Fűzfa karjából
kelő szél utat söpör.
Napfényes járda.

Köd páralombja
máztalan napot sejtet.
Út körbevezet.

Holdrezgő fényben
hegy jáde-tóban mártóz.
Arnyas út igéz.

Úton orromra
fricskát nyomott a tavasz.
Egy csokor élet.

Ernyőm pörgetem.
Halványlila liánok.
Az út varázslat.

Szakáli Anna

Aranyhíd ragyog,
Nap térdel, esti fénye
fürdik a tóban.

Napúton szálló
fehér hattyú suhan,
tó nádja rejti.

Ébred a hattyú,
Nap felé nyújtja nyakát,
felzizzen a nád.

Szárnyával felcsap,
hosszan ívelt a napút,
légben pihe száll.

Útja a tóhoz
reggeli fényben vezet,
ma párjára talál.

Pártalevélen
apró gyémánt a harmat,
napsugár játszik.

Galaxis karján
ifjú Nap lángol, kora
négy milliárd év.

Hullám tetején
részeg napkorong táncol,
halni kész a nyár.

Kvazár-szív dobban,
az ige naptestet ölt,
Ő elégedett.

Tengerben csillog,
vízbe merült a napfény,
igazgyönggyé vált.

Égett hús füstje
takarja el a Napot,
emberek sírnak.

Nem marad semmi,
napfáklya, sötét árnyék,
lyuk és végtelen.

Szabolcsi Erzsébet

Harmattól alkonypírig

Ködfátyol foszlik,
ébredő nap sugara
százfélé gurul.

Harmatos arcát
napsugárba meríti
kék nefelejcem.

Őszi napfényben
szitakötőálmaim
újra csapongnak.

Behunyom szemem –
naplemente képe már
örökre enyém.

Szikrázó

Szikrázó tél lett,
jégvirágos ablakok
cspikéznek kedvem...

Derengő hajnal!
Érinteni szeretném
hűs felhőidet.

Keresztül-kasul

Éji vándorút:
fátyolos csillagok közt
álmok ösvényén.

Fagy lepi álmok
útját. Csak a hó csendje
csillan az éjben.

Indul a vándor.
Csak a bágyadt hold fénye
búcsúzik tőle.

Bódult nyár után
kopár ágak között fut
utunk is tovább.

Hullámvölgyeken,
csúcsokon át mi a cél?
Tán maga az út.

Úttalan utak
kereszteznek életünk
megírt ösvényét.

Szala Endre

Fölszárítja Nap
bús könnyeit az útnak.
Porban víz sikolt.

Szemere Brigitta

Kezdet

Harmata pottyán,
újra magasba figyel
– ébred a fűszál.

Messze, felette,
vérvörös csepp ragyog át
– izzik az űr-táj.

Égi kohóból
fény csorog nesztelenül
álmokat űzve.

Halk sercenéssel
lobban a fák tetején
napútnyi tűzbe.

Vihar

Csillog az aszfalt,
mossa a záporosó
– fellegek vére.

Zöld-lila körben
tágul a csöpp olajfolt
reszkető széle.

Távol egy pontban
bomlik az égi virág,
szirma szivárvány.

Egy vén fa kidőlt.
Reszket a megmaradt nyír,
tétova-árván.

Mint aki

Mint aki játszik,
libben a szélben a pók,
karja kitárva.

Nap heve csöppen,
fény matat rácsai közt.
Foszlik a pára.

Röppen a pille.
Pók-kalodája a vég.
Ennyi az élet?

Mint aki játszik,
pörgeti lassan a pók,
selyme: enyészet.

Szentkirályi Fittler József

Szunnyadó remény.
Úton parázsló pipacs.
Kába kabóca.

Szigethy Rebeka Sára

fémes fény peng
ködlő sápadt Nap gördül
téli út fölé

Szilágyi Erzsébet

út szélén pitypang
elég csak egy fuvallat
már a múlté vagy

kékre vált az ég
napraforgók emelik
kókadt fejüket

Szilva Imre

Víztükör felett
lebegek. Hold, Nap – melyik
Út az igazi?

Szinay Balázs**Talán**

Holdélú fegyver,
ég alján napnyugtakor,
válaszút talán.

Szitás Krisztina**meghalt a reggel**

ködös a tájkép
fán varjak kárognak, ma
nem kel fel a nap

alakulóban

hernyó vagyok még
napsütéssel kis lelkem
szárnyra kél, érek

Szlamka Zsófia

Álomnap. Mély tó,
Ezüstös hajsuhanás,
Ködös süllyedés.

Takács E. Ildikó**Nyári zápor**

Esőfátyolon,
Nap nyit szívárványkaput
egy zápor után.

Tárczyné Pusztai Beatrix**Vándor**

Fűzfa takarta
tóparti ösvény vezet.
Ma megérkezek.

Lábamról mosod
kaladjaim nyomait.
Út! Megtettelek.

Tomán Zsóka

Aranyló örök
íve körén, fényétől
lényünk félve él.

Követem útján,
s öröm ölel. Hol legyek,
ha a hold dalol?

Véres hajnalból
színtiszta fény születik
felhők mögött is.

Tomor Gábor**Távlat**

Szerelem, élet...
Az út szűkül, ködbe vész.
Lebukik napod.

B. Tóth Klári

Még alig pirkad
csak sejlik a körvonal
hasít a sugár

Halvány liláskék
alapra feszül az ég
mennyei dráma

Narancsruhát ölt
álmából ébred a Nap
hűvös hajnalon

Várandós az ég
szülőágyon vajúdik
kibukkan a Nap

Tsering dröl ma

Telihold kéklő
mosolya fagyott márvány
leheletnyi vagy
Narancsizzásban
Nap szokott útján várva
aranyhal bókol

Turi Emese

Szomorkás

Felhők mögé bújt
a nap, borús árnyékok
intenek feléd.

Vass Veronika

napos oldalon
fáradt fürge gyík pihen
súlyom fürkészi

lompos alkonyban
marhakolomp hívogat –
hol az út vége?

Véghelyi Balázs

Szivárvány útja
vezet fel a Naphoz – ma
sem érhetem el.

Vihar Judit

Utadat járod,
árnyas ösvényen haladsz
fényes Nap felé

Felfelé ível
jobbra-balra kanyarog
Napút a neve

Szorongás fog el
tettre képtelen vagyok –
Napfogyatkozás

Tao, dó vagy út
mind ugyanazt jelenti:
Té választod meg

Hol az út vége?
Homályból előbukkan
s újabb tárul fel

Édes napsugár –
tükör veri vissza most
fénycsók megvakít

Tükördarabkák –
sok-sok Napot tükröznek:
fényük merre tart?

Sugárút vezet
testekhez és lelkekhez –
legyen hát erőd!

Egy sugár eljut
föl, egészen a Napig –
csilingelő csönd

Szondi Györgynek

Napút, selyemút,
hadút, zöldút, alagút –
borút és derút

Vitéz Ferenc

Holdkifli-ölben
világmagzat: nő a nap –
úton van a fény.

Az úton tócsa,
tükrében gyémánszemölcs:
szikrázik a nap.

Csontváry álma:
szüzek tánca az úton,
napot imádva.

A *minap* a *bút*
az öledben feledtem,
hogyan visszajöjtek.

Őszi szagokkal
napraforgók borultak
fölém az úton.

Az út sebe mély.
Feslett *kanapé* szögén
megszáradt vércsepp.

Jó napot! Kaput
nyitok szép Napapónak.
Harmatozzon ég...

Három Haibun – Gyerekszáj

„Már megint nem álmodtam semmit
– mondja Kata lány, babájához fordul,
szomorún: – Valaki lopja az álmai-
mat...”

Majd ezt kérdezi: „Rajzoljak neked
egy napot helyette?”

Úton vagyunk hazafelé, jobbomon An-
na, a büszke elsős, balomon Kata, irigy-
kedik. Anna oldalt pördül, megáll, azt
mondja, forogjak körülötte, mert ő a
Nap, és én leszek a Föld. Így teszek, Ka-
ta szipog. „És én...?” „Te vagy a Hold”
– mondja Anna. „A Hold ugye a Föld
barátja?” – kérdezi. Azt mondom, igen,
s már nevet. „Akkor jó” – és megszorítja
a kezemet.

Kata lány óvodás, a kis Elektra szavai
simogatnak: „Ha te lennél a férjem,
apám, én olyan szép lennék, mint a
Nap!”

Kis könny csorog ajkam felé az arcon,
mosolyárgott úton.

A műfordítások szerzőiről:

Jordan Atanaszov (1943) bolgár költő, Sztara Zagora

Buszon Josza (1716–1784) japán haikuköltő és festő

Macuo Basó (1644–1694) japán haikuköltő

Kobajasi Issza (1763–1828) japán haikuköltő

Rjókan Taigu (1758–1831) japán haikuköltő

Óta Dóken (1432–1486) japán samurájköltő, buddhista
szerzetes

Ozaki Kójó (1868-1903) japán prózaíró és költő

Takarai Kikaku (1661–1707) japán haikuköltő

Filip Mazur lengyel költő

Valdis Svirskis (1971) lett költő

Wilhelm József**Útjelzők nélkül**

Napfény szórta út,
bármerre indulok is:
kísértésbe visz!

Most nem süt a Nap:
nincsen árnyékom! Lehet,
hogy nem is élek?

Zentai Eta**Út**

Ne állj meg, vándor
Utad télbe fut, fehér
Halál az álmod.

Zoltay Lívia**Felismerés**

Lelkem kapuján
ősz, öreg vándor kopog,
véges az utam.

Megérzés

Nesztelen koppan
utamon a vén idő.
Meghallom mégis.

Zsatkóvics Edit

didereg a nap
melengeti déli szél
leült a földre

szivárványúton
gúnyolnak alattomos
madárijesztők

gyöngysíró madár
repülnél napkorongba,
lennél szárnyatlan?

nem ragyog a nap
keresztút nem végtelen
torkom bevérzett

kikelet, alkony
mézízű rőt napszilánk
holdnövény, ne jöjj!

Zsubori Ervin**[éj]**

A tájon Hold ül.
Aludj. Tetőnk fölött még
kihalt a Napút.

Hétfári Andrea

Virágok kelyhében az Aranykor fénye

Parányi értekezés a haikuról

Az irodalmi műveknek azon csoportja, melyek ténylegesen táplálékot nyújtanak a szellem számára, valamiképpen az Aranykor lenyomatával, ízével és illatával rendelkeznek. Mély rétegeinkben ott szunnyad a világ ősképe, egy és oszthatatlan voltának valódi mása, ideája, s csupán az irodalmi művek megszólító erején múlik, mennyire válik mozdulatlanságában mozdíthatóvá e kép, feloldvad-e a hó alatti néma jég, s a jég alól levéltestébe bomlik-e a mag.

Az ősköltészetek, a keleti költészet, néha pedig a modern kori líra egy-egy ritka példánya érzékeny szakrális tájolással archetípusok szárnyán repít bennünket a Megismeréshez. S ennek a megismerésnek az útszélein rejtőző, mindenség fényébe mártott gyöngyszemei a haikuk. Az ósóceán éteri mélységei már csak a tökéletes tömörségű, esszenciális anyagot fogadják be, mely szelíd vezérfényként világít az abisszális zóna koromsötétté sűrűsödött rétegeiben. A tapintható csend tartományában némaságra ítéltetik minden, ami nem valódi. A végtelen sötétség interferenciájával csak a *minden Egy*-et magában hordó dolgok érintkezhetnek. „*minden elmúlik, / ámde addig is: / kabócák zenéje...*”

A keleti ember, a keleti vallások jól tudják, hogy valódi dolgokból igen kevés van körülöttünk. Azonban a gyermekkort vagy a lélek belső harmonikus időszakait éppúgy valódinak és aranykorinak kell tekintenünk, mint azt az időszakot, amelyről Lao-ce írt. Mindenki számára megtapasztalható tény, hogy az Aranykort a modern ember elveszítette, ezzel pedig az univerzumot átfogó harmóniából szakadt ki. Az archaikus ember világa és a gyermekkor világa egyaránt szakrális alapú. A dolgok keletkezésének kezdeti szakaszában egység uralkodik fent és lent, kint és bent, ember és isten, isten és természet között. Hamvas Béla kifejezésével élve, a *nyílt lét* válik megtapasztalhatóvá.

Tudjuk, hogy létezik a nem megragadhatóság törvénye, „*Az út, mely szóba fogható, nem az öröktől való; a szó, mely rája mondható, nem az örök szó.*” Mégis költők ezrei és a költészet évszázadai, sőt évezredek próbálkoztak meg a lehetetlennel. Akár akarjuk, akár nem, az ember az újkor és a külső lehetőségek foglyává válhat. A *samszára* pedig nem egykönnyen enged. Minél jobban tiltakozunk, annál mélyebbre sző bele önmagába és a jelenségek álomkép-erdejébe. El kell tehát jutnunk a fent és lent, kint és bent oszthatatlan középpontjához. Minden áron. „*Nem szabad a tűt érintenünk, hanem a súlyokat*” – írja Simon Weil. Ezt az érinthetetlen középpontot hordja magában a haiku. Az ólomsúlyú harangkondulás egy és oszthatatlan, neutroncsillaggá összesűrűsödött középpontját, a magot. Mert „*Egy mag nem csupán annyi, ami látható, hanem benne rejlik az eljövendő növény*” – teszi hozzá Rudolf Steiner. A növény, a fa és a virág az ég és föld közötti összekötő. Gyökerével a sötét és

néma földbe, leveleivel és szirmaival az ég felé nyújtózva önmagában szintetizálja a darabjaira hullott s egyként újrászülető világot. Törékeny centrumában kapcsolatot, csatornákat és átjárhatóságot teremt. Illékony nedvkeringésével bejárja az alsó és felső régiók, a Megközelíthetetlen előcsarnokait.

Európában és a XX. században járványossá vált a felesleges és felületes bőbeszédűség. Ezt a jelenséget tapasztalhatjuk gyakran ma is. A lírából kiműtve, gondosan kioperálva minden, ami mélymerülés, minden, ami gyöngyhalászat, minden, ami líra. Marad a részletező – és gyakran lényeket kerülő – prózaiság, a díszletek és a körítés. Ez az, amit a japán vers másképp gondol, s a ténylegesen líraként megszülető versek.

„Aoi” – mondja a japán, vagyis kék és zöld. Csak sokkal tömörebben. Ezt magyarul így íránk le verssorok formájában: kék volt a tó zöld csillogással, esetleg: a zöld tó kék árnyalatokkal fénylett. Így magyarul is szép, de milyen hosszú! Ehelyett mondja a haiku és a japán, hogy: *aoi*, s ez így ugyanazt jelenti a japán olvasó számára, amit az előbb már elmondtunk.

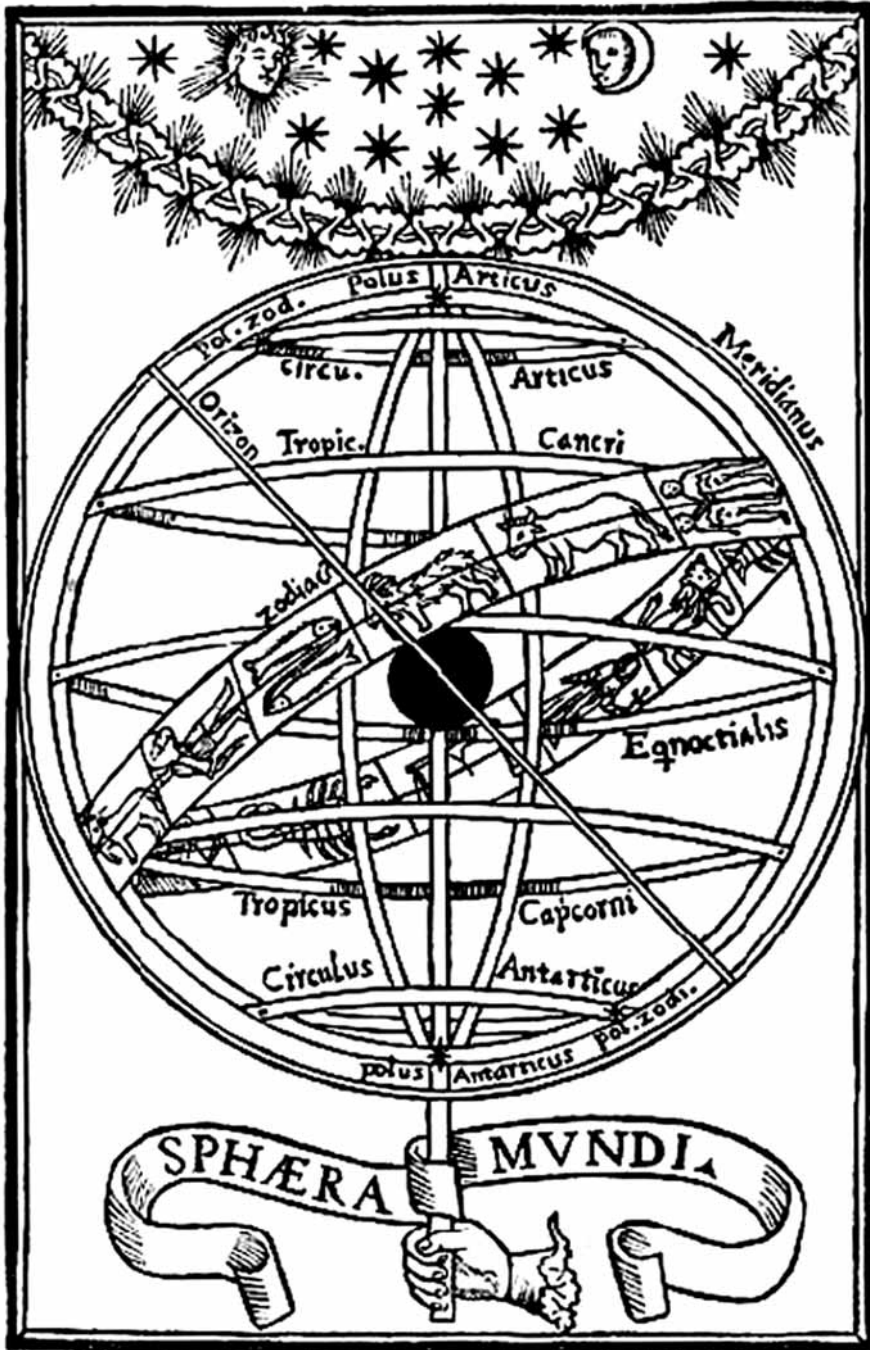
A haiku mozaikszerű, pillanatok felvillantó képalkotásával a felvillanó kép, érzékelés, gondolat, benyomás folytatására készíti olvasóját. Így ebben a formában rokonságot tart a többi japán művészettel, például a tusrajzokkal, ahol szintén egy-két ecsetvonással rajzol tájat a festő. A képek sincsenek túldíszítve, kevés a perspektíva, kevés a háttér, tulajdonképpen nincs is. Egyetlen virágos ág, az alkonyati fény vagy egy madár mozdulatának ábrázolásából áll maga a kép.

A keleti verset, a haikut teljes mértékben áthatja a keleti filozófiák vallások fölötti közös gondolata, hogy a világ egységes és oszthatatlan. Ez a *hen kai pan*, vagyis a Minden Egy. A haikuban a képek ezt a rejtett azonosságot mondják ki, s ezért nem hasonlatok. „A lélek nem olyan, mint a pillangó, hanem a lélek pillangó, mert a lélek és a pillangó között analógia van.” Aho-gyan Hamvas is megállapítja, kései történeti korszakában az ember hajlamos feltételezni, hogy mindaz, ami a nyelvben kép, csupán dísz, ezért nem tartozik a nyelv lényegéhez, és ha szép is, bizonyos értelemben fölösleges. Pedig a nyelv, a vers és a haiku képei nem üres hasonlatok. A kései ember azt hiszi, hogy a kép szükséges a fogalom megvilágítására, vagyis a képet külsőnek tartja, holott a kép a belső, s ez az, amit át kell világítani. A különbség nem elhanyagolható.

A képek használatában ma gyakran megkerülést látnak, mert feledésbe merült az analógia, ez pedig a dolgok között lévő érzék fölötti azonosság. Ezt a képlátást, illetve a lét valódi látását, mely „*az anyagi természet határain túl lát, a művészet és a költészet őrzi*”. S közelebről a haiku.

„Ösvény az esti ködben. / Megyek. Itt már nem hallok / lépéseket mögöttem.” – Ébredés és megérkezés, hajnal és alkonyat, kezdet és vég, mag és magház együtt jelenik meg ebben a csodálatos, parányi költeményben. Maya utolsó és legvékonyabb fátylát lebbenti föl a haiku, amelyen az utolsó pillanatokban átragyog a *hen kai pan* és a *sabi* érzése, vagyis a világ egy és oszthatatlan volta. Az apró kis virágban egyetlen pillanatra vakító fényvel tárul föl a világ ősképe. A haiku tehát nem más, mint virágok kelyhébe zárva az Aranykor fénye. S ez az, amiért a kései történeti kor emberének még érdemes verseket olvasni.

Hyginus de Stellis.

A Nap útja az állatövben. Hyginus: *Poeticon astronomicon*. Pavia, 1513

Németh Péter Mikola

Impressziók Szőnyi István festményeire*

(I.)

„ZEBEGÉNY”

*Gyermekeimnek: Zs-fának és Ballnak,
meg a zebegényi tanítványaimnak*

Nappali hírnök.
Zebegényi háztetők
égszín-vörösben.

Tükör-mennybolton
sinkózni önfelédten:
– In extremisben.

Csapzott szárnyakon,
göröngy-barna éjjelen
landolsz valahol.

A krumpliföldön
röggé nemesül a te
magyar parasztod.

BirsAlmaLekVár.
Fák ágai kocódnak
diózaporban.

(II.)

„KERTI PAD”

*Szőnyi Zsuzsának és
Triznya Mátyáshoz odaáttra*

„Kerti pad”-on ülsz
almafavirágzásakor:
örök május van.

„Kivagy nyár” van,
a magányos „Kerti pad”
holdudvarában.

Avarillatárral,
folyamatos ősszel vársz,
fényben-homályban.

Téli „Kerti pad”,
a mindenség csöndjéből
fehéren világlik.

(III.)

„DANAIDÁK”

*Feleségemnek:
Köpöczi Rózsának*

Testedben zihál,
sós tajtékra csapódik
sejt-csiga-létünk.

Duna-parti táj:
a Danaida lányok
vizet hordanak.

A lyukas korsó
és a sziszüphoszi kő
itt átlényegít.

Mezítlenségünk
mezítelenségükkel
azonos, immár.

* Ciklák a 77 magyar haiku című kötettervből.

Szepes Erika

Utassy József, a formaművész

„A hitek hite volt enyém.
Remegtem az igazságért.”

Motívumai: mitológémák. Kritikusai, monográfusai kezdettől fogva felfigyeltek arra, hogy Utassy világa visszatérő motívumokból építkezik (Bertha 1988: 168–172; Görömbei 1996: 210–213; Vasy 2005: 284–288; Alföldy 2010: 276–282). Görömbei András *élménykörnek* nevezi ezeket a visszatérő, „kihagyásos versépítéssel, a magyarázkodást mellőző tömörséggel” a költészetet gazdagító alapszövegeteket.

Ezek a motívumok olyan súlyos tartalmakat jelenítenek meg, mindig ugyanolyan jelentésben fordulnak elő, hogy szerepük több, más, mint általában az egyszerű motívumoké. Egy meghatározott és állandó jelentésmagot hordoznak, és ezt helyezik mindig más-más történetbe, szituációba. A jelenség meglepően emlékeztet egy mitologikus rendszer kiépülésének folyamatára, ahol szintén van egy *mitéma*, ismertebb nevén *mitológéma*, ez a mítosz változatlan magva, amely mitológémáról beszél el a *mítosz* (a görög *müthein* ‘elbeszélni’-t jelent) különféle történeteket, veszi szemügyre más-más oldalról például ugyanazt a mitikus hőst. A mitológéma igen gyakran egy beszélő név, pl. Prométheusz, az *’előre gondolkodó*, aki ugyanazokkal a tetteivel az egyes felfogások szerint az emberiség jótévője, más értelmezésben az istenek megkárosítója, ellenfele. Történetei ezért térnek el egymástól.

Utassy egészen hasonló módon bánik a motívumaival: mitológémaként

beszélve róluk, mítoszvilágot teremt belőlük. Ez teljesen személyre szabott, saját mítoszvilág, amely végigköveti életét, mitológémáiról mindig új és újabb dolgokat tudunk meg, de számára, az ő életében mindig ugyanolyan helyet töltenek be. A három legfontosabb ilyen mitológémája a *március*, a *nép jóléte és az ország szabadsága*, valamint a *hold*. E három csaknem mindig együtt mutatkozik, bár a március, első és legfeltűnőbb mitológémája maga is háromaspektusú: születésének hónapja, a tavasz, ill. az újjászületés kezdete és a forradalom mint a legszebb újjászületés. (Ugyanígy értelmezi Görömbei 1996: 212.)

Mindez világossá teszi, hogy az Utassy-világ a márciusi újrakezdésből és forradalmiságból, a néppel szemben érzett kötelességtudatból – és ami a legkülönösebb: a hold égítést hangsúlyos jelenlétéből áll össze. Induljunk el ettől a legkülönösebb mitológémától.

A hold – Utassy önarcképe, alte-regója. Egyetlen költészetben sem éreztem még ekkora vonzódást, affinitást ehhez az égitesthez: sokan rajonganak a csillagokért (maga Utassy is, de korántsem akkora személyességgel), mások kitüntetik az éltető napot, Utassy egyértelműen Hold-jelenségként lép elő verseiben.

Nincs könnyem, nem zokoghatok.
El a Hold sápad helyettem,
a Hold, ez a vén, izgatott
szatírfej a fellegekben.

(Utad végén)

Életének irányítója is az égitest:

Fölöttem nagy pecsét a Hold
megbélyegzi sorsom itt.

(*Eljövend*)

A bűnbánat, az önfelmentés során miti-
kus alakként testi kapcsolatra lép vele:

A Hold üres lavórjában
mosom kezeimet.

(*Örök Pilátus*)

Amikor vitába keveredik valakivel, aki
élete értelméről, a mártírokkal való
azonosulásról szemrehányóan faggat-
ja és megfenyegeti:

– Vakmerő senki! Pimasz poéta!
még ma a holdon kötsz ki, még ma!

A költő szelíden válaszol – és jelentőség-
teljesen számára a Hold nagybetűs –:

– Boldogan Halok Meg A Holdon.
(*Tank*)

A szerelmi légyott színhelyén:

Kerekíti a telehold
szemünk esteledő tavát.

(*Van egy világ*)

Szerelméhez személyes attribútumá-
val közelít:

Addig-addig játszik velem:
egy éjjel haragomban
beugrok majd az ablakán,
hónom alatt a holddal.

(*A szűz*)

Éjszakáinak egyetlen társa, aki oszto-
zik sorsában:

Hold ökle dörömböl,
repszti ablakom.

...

Hamutartód a Hold.
Csupa füst, csupa por.
Vén lírák legénye,
te oda hamuzol.

(*Éjfél*)

A csillagfényes égboltról is csak a
Hold lesz testvére:

Józanul?

Ebben a részeg csillaglugasban?
Amikor majdnem rámcöppen a
Hold?

Az égen a Hold a cselekvő lény:

Hold veri félre az egek nagyha-
rangját

(*Ragyogjon a bordal*)

Az egyesülés beteljesítéséért a költő
birtokolni kívánja a Holdat: a birtok-
lás igényének kimondása valóságos
mágikus kényszerítés. A *Nagy éjszaka*
című vers első szakasza egy szabá-
lyos, rítus szerint felépített ima, szó-
és sorismélteléseivel, epiforás szakasz-
zárásokkal, az *enyém* birtokos jelző
nyomatékosításával, és mindez a nagy
családi történeti emlék előbűvölése
kedvéért. Idézem a kezdő imát, majd
az első, elbeszélő szakaszt, amely
ugyanolyan tudatos ismétlésekre és
tükkörszerkezetre épül, a *tükör* szó
egyébként kulcsszó a szakaszban:

Ó, éj,
ó, éjszaka,
te csillagos,
te tücskös,
egész a hold karéja ma,
ezüstös tőle minden,

ezüstös,
ó, éj,
ó, éjszaka,
te csillagos,
te tücskös!

...

Apám katona volt.

Gyilkolt,
gyűlölt,
rabolt.

Apám katona volt.

Görbe tükrödnek fókuszában
remekítsd elém,
te hold!

Apám katona volt.

...

A magányban is egyek:

Unatkozik a Hold, ásít.
Állok alatta egymagam.
(Nincs éj a nap alatt)

Utassy víziójában a karácsony mítosza
megváltozik, meséssé és egyben em-
beribbé válik:

Holdra ül az Életfavágó,
szalonnát süt, csillagparázon.
– Hova, hova, Háromkirályok?
– Betlehembe. Itt a Karácsony.
(Karácsony)

A fia betegsége és halála után szüle-
tett versektől, az *Ezüst rablánc* cik-
lustól kezdődően, a Hold-képzet ha-
lál-szimbolikát is hordoz.

Az éjféli víz vonzott engem,
az éjféli víz panteonja:
tükröképe a teleholdnak
nyelvemen volt már a szentséges
ostya.
(Halálra váltan)

A szeretve tisztelt halott óriások, Bar-
tók Béla és Radnóti Miklós emlékére
szentelt többrészes siratóban a Hold
egyértelműen a holt művészek ár-
nyának és a költő halálvágó énjének
emlélmája:

1.
Deres a Hold,
hideg van.
...
Csillag és levél hull.

2.
Koponyafény:
A HOLD MA OLY KEREK!
3.

...
Kémény-Anyaö! hol a komor gyász
pára füstből is Piétát formáz,
s örökmécs ragyog: Hold-kande-
láber!

...

Kiáll a Hold peremén Isten.

...

4.
Hold alatti kőre ülök:
jöjjön, várom, dörömböljön
ajtón, ablakon, mellemen,
ha már elindult ellenem.

(Őszvilág)

A világ általános mitológiáinak alap-
elemeit azért érvényre juttatja: az
édesanyát halál képében csak a férfi-
princípiumként ismert égitest ragad-
hatja el, miközben a költő a Hold je-
gyében nézi meggyötörtén a jelenetet.

A nap szétfeszíti térded,
s megerőszakol a halál.
Holdasul arcom, ha nézlek.
Alkonyodol, Édesanyám?!
(Naplemente)

Egy csaknem teljes azonosulás: „Így
vagyok veled is, apám. / A hiányod él-
tet. / Kiülök a nagy Hold alá, / virrasz-
tok, fehérlek.” (Milyen egyszerű).

Saját halálát – Krisztus-imágóban
– csak a Hold részvételével tudja el-
képzeli, még hozzá húsvétkor, azaz
tavasszal, születése évszakában, de
számára nem feltámadást hoz a hús-
vét, hanem halált:

...keresztfám Húsvét Holdján me-
red föl

(Veronikon, 2.)

A haláltól féltében, annak a bekövetkeztét is csak a Hold közreműködésével tudja elviselni: „Ablaknál ülök. Gyöngybaglyasodva / lesem a hulla Holdat. Félek. // Zuhanj rám, te üss agyon, te drága / csillagok röge...” (Te üss agyon!).

A Hold emberszerű vonásokat ölt:

Ott, hol a Hold a leginkább fáj,
mert holtában is föld...

(Szobrot a Holdra!)

Hasonlóan: „Az elmúlás szaga immár / belengi a Holdat” (Vége).

Alteregó égitestét emberi tartással, tisztességgel is felruházza: „Piros portája, rőt udvara: van! / Kivégző udvara: nincs a Holdnak.” (A mélységekől).

(Különösebb elemzés, kommentár nélkül még sorolok néhány hold-képet, hogy kitessek: hasonlatként, metaforaként, megszemélyesítésként ha nem is mindig, de leggyakrabban ehhez a mitológémához folyamodik: „Hold, / holdam, / bolondítóm...”; „Deres a Hold! Hideg van...”; „A hold, Isten toronyórája, / elütötte az éjfelet.”; „Hatalmas este van, Holdas”; „falumra dermedt ómen volt a Hold, / mint felkiáltójel alatt a pont”; „Nagy várnai piros hold, / tengerhez hangulatlámpa”; és mutatóba az alliterációkkal gazdagabbá tett hold-képekből: „A hegyet hatalmas telehold hizlalja”; „Suhogó, / sárga holdsarló alatt / szalad az idő szekere, szalad”).

A mitikus világkép műfaja: a haiku. A huszadik század utolsó évtizedeiben fellángolt magyar haiku-kultusz a japán haikut csak formai elemeiben tudta átvenni (mint tudjuk, azt is némi módosítással: mi nem a morákat számoljuk a sorokban, hanem a szótagokat). A japán haiku

azonban nem csupán versforma, hanem műfaj is, meghatározott műfaji jegyekkel, melyek közül a *külsődlegesek*: az ún. *kigó*, az *évszakszó*, amely kötelezően kerül a japán haiku első felébe, ez teszi alkalmassá arra, hogy naptárakat szerkesszenek haikukból. A vers második felében kell lennie egy ún. *kiredzsinnek*, a *hasítószónak*, ami a vers két fele között ellentétet teremt; ez az ellentét lehet egyszerű ellentmondás, de gyakrabban csattanó, groteszk lezárás. A *mélyszerkezetben* megnyilvánuló sajátosság a két vagy többértelműség, a szimbolikus beszéd, amelynek alapja a japán mitológia és ennek nyelvi kifejezőeszközei, metaforái. A japán haikutat magyar olvasó nem értheti kommentár nélkül, mert nem ismeri a sajátos japán mitológiát, egyszerű természeti képet kelt fel benne. A magyar haikuszerző sem élhet vele: vagy maga ismeri, de olvasója számára nem nyújt vele élményt, vagy maga sincs birtokában a jelképes nyelvezetnek, ezért ha haikuját miniatűr tájképen túli, mögöttes tartalmakkal is meg akarja tölteni, teremtenie kell valamiféle szemantikai holdudvart. Ez lehet filozófiai elmélkedés (Horváth Ödön a japán mitológiát ötvözi a nyugati filozófiákkal; Tandori Dezső a maga kifürkészhetetlen gondolatainak talált benne megfelelő kifejezőeszközt), Fodor Ákos megteremti a groteszk filozófiai humort; Gergely Ágnes kultúrpolitikai finterok formájaként tette sajátjává, van, aki tréfás csattanóra hegyezi (Fodor Ákos, Bakos Ferenc), és felsorolhatatlanul sok formáját teremtették meg a magyar szerzők. A legritkább esetben történik kísérlet egy sajátos magánmitológia megalkotására – ez Utassynak a haiku 17 szótagjában tökéletesen sikerült. Március-mítosza képviseli az évszakszót, ellentétezőképessége, megle-

petésszerű megfogalmazásai, paradoxonai a kiredzsit, az alapszöveget adó *magánmítoszt* a Hold-mitológia elemei. Néhány példa a külsődleges műfaji jegyek megvalósulására:

Ellentét:

Irdatlan tenger!
Partodon picurka pont
a büszke ember.

Az irdatlan–picurka ellentét a közönséges nagy-kicsi variációja, az igazi ellentét, a meglepetés a picurka pont jelentéktelensége és az emberi büszkeség között van. Az alliteráció még jobban kiemeli a két sor különbségét.

Egy igazi rajongó március-haiku-sorozat:

Láng-örömmű Nap:
tükröd itt minden tócsa,
oly gyönyörű vagy.

(Már itt láthatjuk Utassy törekvését az öt szótagos sorok adonizálására: láng-örömmű Nap – U U – –; oly gyönyörű vagy – U U – –.)

Nyesik a sövényt,
metszik a meggyfaágat,
park füve lázad. – U U – –
(a *Március* sorozatból)

A második haiku harmadik sorában a jellegzetes Utassy-dac is megjelenik.

Egy március-születésnap haiku páros: „Negyvenkét éve, / hogy kifájdult magából / anyám a fényre. // Rügyek sortüze / ragyogta hírül jöttöm: / éljünk örökkön!”

Egy történeti-politikai utalással „rejtélyessé” tett tavaszi haiku:

Számúzótt színét
világgá kiáltja ím
az aranyeső.
(*Április*, a motívum a sárga csillag)

Az *Ősz húrjaira* haiku-sorozat első szakasza csak az évszak megjelölése az iskolakezdéssel:

Az iskolába
ballag három fiúcska.
Mind csupa táska.

Utolsó szakasza az ősz elmúlást hozó lényegét emeli ki: „Hullnak a lombok, / hullnak, emberek halnak. / *Ősz*, ravatalszag.”

Japán táj helyett „magyar táj magyar ecsettel” – a haiku honosítása a *Patakparton* haiku-sorozat, vagy a *Kocsma* című zsánerkép: igazi *couleur locale*.

Világnézeti ellentét-paradoxon:

Nagy süvegedtől
mi árnyat von elmédre:
nem látom Istent.

(*Pápa*)

Ugyanezen indulattal:

Micsoda kincs is,
ha majd egyszer rádöbben,
hogy Isten nincs is!

(*Kincs*)

Még pusztán tájélményként jelenik meg a *hold*, a kép szépségét a hangutánzó alliterációk emelik ki:

Csillagok, tücskök.
Cseppents a tollamra, Hold,
egy csöpp ezüstöt!

Végül a mitikus világ összegzése a Hold jegyében. (Utassy Hold-képekének átlényegítése önmagává azt sejteti, hogy ismerte a japán haiku képes beszédét: a japánban a vízzen tükröződő telihold képe a létben az önmagát hiánytalanul megismerő, a külső világgal tökéletes harmóniát kialakító emberi tudat. Ez módosul Utassynál az ideális világ megjelenése helyett a reális megrajzolásává, a tökéletes harmónia hiányává, de érzel-

mileg gazdagodik a Hold alteregóvá nemesítésével.)

Láttunk példákat a cinkos Holdra, amely szerelmében kísérorje, társa, kevésbé teljes egybeolvadás esetén attribútumává lesz.

A legteljesebb azonosulás a tragikus Én és a telihold között megy végbe, ennek legmegrázóbb, legtökéletesebb megvalósítása a *Gyászéj*:

Akkora hold van,
recseg-ropog a mennybolt.
Fiam a földben.

A költő benne áll a tájban, testében érzékeli a Hold súlyát, a váratlanság a harmadik sor halál-motívuma: a költő nagyon magasról, az emlékezés során a kozmikus távolságból zuhan a mélybe.

Nincs többé vidám cinkosság a Holddal, mely ezentúl a halált hordozza.

Miért, miért is,
hogya a telehold helyén
koponya fénylik?

Elveszíti ujjongást szülő varázserejét a március, a tavasz:

Tombol a tavasz.
Ám a magvak szívében
irdatlan csönd van.

Haiku-sorozataiban, naptáraiban a hangsúly áttevődik a tavaszról az őszre, a télre.

(Élete tragédiája után – mint Görömbei találóan mutat rá – „korán őszvilágba érkezett. Az *Őszvilág* ciklus a költő nagyfokú elkomorulását mutatja”, 1996: 212–213.)

Egy *Május* című haiku-füzérében a költő fehérebb, mint a virágok, bánata mélységes, és rezignáltan állapítja meg:

Immáron ötven
esztendő van mögöttem,
immáron ötven.

A tél visszatértét látja a fagyosszentekben: „december / a három fagyosszenttel / gyilkolja kertem.” S a tél pusztításától való rettegéssel zárul a *Május* hónap. Az *Őszök húrjaira* sorozatban az utolsó haiku lezárása: „Ősz, ravatalszag.”

„lopnak a bőség kosarából / a jog-nak asztalánál lopnak”. *Két vita: a második.*

Az Utassy-mitológia harmadik, legfőbb eleme a szabadságvágy, a képviseleti elv nem hiányozhat a haiku-világból.

Álmomban olykor
beszélnek a havas fák.
Hozzád: Szabadság!

Bertha Zoltán és másfél évtizeddel később Bodor Béla is nehezményezik a karizmatikus költőszerep, a képviseletiség és a politikai hitvallás versbe szövést: lejártnak, avultnak, fölöslegesnek ítélik. A verset, amelyből az alcímet választottam, Bodor Béla egyenesen elutasítja. Bertha szerint ez a fajta költészet ma már egyáltalán nem létezik, nem is létezhet, mert hiányzik belőle az ilyesfajta program sine qua nonja, az intézményesülés”. Ezt vonatkoztatják Utassy kivül példaképeire, Nagy László és Juhász Ferenc költészetére is (Bertha 1988: 168–171; Bodor 2002: dec.). Ezzel az anatómával kerül be Utassy is a paradigmaváltók által kirekesztendőnek ítélt alkotók közé. Mert következetes. Önmagához és vállalásaihoz.

Egy másik haiku-füzérben a táj és az ember összetartozásán keresztül jut el komoly társadalomkritikáig: a táj – a téli éj; az ember – egy hajléktalan,

rokkant férfi; a társadalom – nincs, kivetette magából. A társadalmat egy ember alkotta építmény helyettesíti – egy hideg pályaudvar. Az embereket – egy fázós nő és egy síró asszony. Hármuk közt a vers nem sejtet kapcsolatot. De akár összetartoznak, akár nem – a nyomorúság össze is tartja meg el is választja őket egymástól. A gondolat ívének követéséért az egész füzért idézem.

A téli éjben
süt a hideg a falból.
Nincs menedékhely.

Igazoltatják.
Bunda zaciba téve.
Vacog szegényke.

Nézd azt az embert!
Álma fűti a vagont.
Arca csupa gond.

Ó, pályaudvar!
Óvd a hidegtől, véd meg
minden szegényed!

Mert itt az időt
ím, egy féllábú férfi
mankója méri.

S a váróterem
homályából panaszlón
fölsír egy asszony.

(Télészakai séta)

A társadalmi indulatok természetesen nem korlátozódnak a haiku-műfajra. Az iménti haiku képéhez nagyon hasonló a *Filléreteik*, amelyben már egyenesen a házához fordul méltatlankodásával, de segítségért ki mást hírna, mint a Holdat:

Itt van például ez a koldus.
De hol lehet vajon a lába?
Mert a koldus, a koldus itt van.
S az én hazám az ő hazája!

Föl kell rúgni ott azt a tányért:
kalimpáljon az égre holdnak!
Korog az éjszaka, hideg van.
Filléreteik hunyorognak.

A vers az 1988-as *Irdatlan ég alatt* kötetben jelent meg, tehát jóval később, mint az a korszak, amelyet Bodor a képviselőség elviselhetőségének idejeként megjelölt.

(Kronológiai hiteltelenséggel vádolhatnak, mert egyes versek korábban készültek, mint a kötetek, amelyekbe belekerültek, s így nem volna érvényes a költő világnézetének általuk-bennük történő vizsgálata. Ám köztudott, hogy Utassy sokszor vette elő egy-egy versét, ami azt jelzi, hogy vállalja abban a későbbi korban is, amelyben a szóban forgó kötet megjelent. Ahogy Görömbei mondja: „Összegyűjtött verseit főbb motívumkörei szerint rendezte ciklusokba (...) ez a ciklusrend költészetének szerves egységét hangsúlyozza. Minőségmértékét pedig az jelöli, hogy az időrend felbontása egyáltalán nem zavaró (...) Utassynak nem kell időbeli mentséget keresnie a 'korai' versekre, azok is biztos elemei a nagy kompozíciónak.” [Görömbei 1996: 210.]. Én a hangsúlyt fordított rendben is érzem: a fiatalkori indulat, világkép nem húlt ki, nem változott az időskori versekben sem, legfeljebb kifejezőeszközei módosultak. Talán kevesebb a felkiáltójel...)

1991-es megjelenésű a *Keserves* című kötet, amely nem véletlenül viseli ezt a címet. Még megfér egymás mellett indulat és rezignáció, már rezignált, de még nem magába zárkózó, még emlékezik (a sírfelirat sajátosan tördelt sorképletében):

Gyávul, öregszik a hajdani ifjú, retteg az újtól,
hőskora távoli már,
száll az idő vele, száll.

Benne még forradalmi a március:

Március angyala jött hozzá, kipirultan a láztól,
diktált néki, dalolt:
forradalom szaga volt!

Még tevőlegesen vesz részt a lázadásban az alteregó Hold is:

Tombol a Hold, most is tombol, de az egykori ifjú
rémül alatta, kiált:
állj meg, idő, ne tovább!

A lázító emlékeket – ha nem is tudatosan, de belső ösztönzésre – hajlamos felejteni:

S áll a fiú a tébolyító Hold fényözönében,
álmodik éberén és
csönd hull rá, feledés.

(Csönd hull)

Még maradt indulat ugyanezen kötetnek Péntek Imréhez intézett *Morgoló-dójában*:

„Mondják, hogy higgyek. / Újra? / És ezeknek?! / Hisz ezeknek még a szemük sem áll jól! / Belerakják a nemzeti jövedelmet egy kalapba: / és volt pénz, / nincs pénz! / Helyette fölmutatnak vigasztalásul / egy nyamvadt békegalambot. / Ó, / Rodolfó! / Gátlástalan tanítványaid / eltüntetik előbb-utóbb / az országot is. / Hát hogyan higgyek én / egy zsebmetsző / rezsimnek? / Hogyan!”

A legkeserűbb vád:

Hát álljatok elő az óriás alkonyatban:

hitem megrontói,
ezerszer átkozottak,
ti leprások,
dögevők

...

Világ!
Torkig vagyok veled.
Torkig vagyok.

(A hit elvesztése feletti düh és fájdalom a generáció más költőinél hasonlóan szólal meg, így többek között Petrinél, Körmendi Lajosnál, Béres Attilánál.)

A totálisan megrendült világkép meghozta azt a formát, amihez Utassy, rendtartó igényével ritkán nyúlt: a szabad verset. Világundorában *Cesaro-sescu* címen a falurombolások miatt átkozza el Ceausescut; a szabadsághiány és az emberhez méltatlan életet élők, a nyomorba taszítottak érdekében dörög az 1992-es kötetben (*Hol ifjuságom tűnt el*):

„S a fellegrázó drágalátos Istent / nagy vasfogókkal megfenyegetjük, mert // itt // azt hiszik még, övé a felelősség, / ha bőrükön hólyagot húz a hőség, / ha föl kacag a nagy kirakatablak, / mert bérüknél még fejjele magasabbak // itt // az árak, s a kis nyugdíjból sóra, / kenyérré telik. S egy szép koporsóra! / Asszonyuk meg könnyeit nyelve hallgat, / mert fáradtan befordul a falnak. // Hej, / forradalmak, / forradalmak!”

Bárdos Attila

Világirodalmi miniatűrök

Apollinaire

Lövészárokban
a jövő himnusza zeng,
kitartó remény.

Mörike

Idilli lélek
a mennyországon kívül.
Álmodott ország.

Shelley

Nyugati szél fúj.
„Lenni nincs csak látszani.”
Álom árnyai.

Lenau

Rétek, nádasok.
Magyar dallam, német szó.
Kétségbeesés.

Tolsztoj

Az isten meghalt.
Haljon ki ez a világ.
Nem támadunk fel.

Rimbaud

Előbb költő lett,
majd világgá ment élni.
Dadogó sikoly.

Baudelaire

Zene és színek.
Démoni paradicsom.
Szent pesszimizmus.

Byron

Don Juan száguld.
Titáni tűzijáték.
Sántít az öngúny.

Lagerlöf

Elmúlt álmaink,
farkas úzte vágypaink
zilált démona.

Racine

Szigorú formák,
hajporos erotika.
Szerelem minden.

Villányi G. András

Völgy-hangszer

Az idei tél első havát láttam a Völgyben. A városban sehol nem maradt meg a hó, nem is reménykedtem fehérlő tájban. Centinyi esett, a fűcsomók kikandikáltak a takaró alól, mégis csaknem teljes volt a fehérség. Felfelé kapaszkodva a kietlen Völgyben ismerős, de mégis szokatlan hang ütötte meg a fületem. Egy tölgyfán félig letört ágacska lifegett, amin fennragadt egy összeszáradt, vén levél. A csendes szél körkörösén, lassan mozgatta ezt a természeti hangszert, ami különös, hártýásan fás hangokat bocsátott a táj hideg, vak ürességébe. Megálltam s hosszan néztem a látványt, hallgatóztam s próbáltam értelmezni a jelenséget. Megfogalmazhatatlan kérdések rajai merültek bennem fel, amelyekre ha létezne válasz, akkor a megfogalmazhatóságtól még távolabb esnék. A kis gallyacska és rajta az elaszott, vén levél azóta fészkelődnek elmémben és szívemben. Napok teltek el, de mocorgásuk nem lankad, az Úr tágas közönyébe vinnyogott dallam nem halkul. Tanácstalan vagyok, ám valamiért mégis boldog. A muzsikus magánya egybekelt az enyémmel, hogy létrehozzon egy kottázhatatlan rendet.

Hegyi idzakaja¹

Kóbéban gyakran kóboroltam az Aotani feletti hegyen, mert ott találtam rá a „spiritus loci”-ra, amit ma Budapesten a Harangvölgy idéz számomra. Patak futott a szurdokban, és Dzsizdó-szama² szentélye az egyik leágazásnál hívogatótt. Szerettem eljárni a sejtelmes mosolyú kő-Dzsizdóhoz, őnála fohászkodtam akkor is, amikor Nagyapám halálhírét vettem. Már akkoriban erős hajlam élt bennem a vallási eklektika iránt. Fohászkodásra pedig bármilyen „szent” helyet alkalmasnak találtam, amiként – legalábbis elméletben – azzal is tisztában voltam, hogy „bármilyen” hely: szent.

Eldugva állott valahol a hegyen egy hagyományos japán stílusú faház, amely hajdan jobb napokat élhetett meg. Valószínűtlen hely volt: családi házban vendéglátóféle, amire leginkább az *idzakaja* fogalma illene. Elbizonytalanodtam, hogy illő-e, szabad-e belépni ide, valóban „büfé” ajtajában állok-e, vagy csak néhai büfénél, ami már régtől nem az. Aztán valahogy beléptem, beljebb kerültem. A helyiség világos volt, elvárásolt és elbájoló. Minden tárgy elmúlt idők hangulatát lehelte. Nem emlékszem, hogy láttam akár egyetlen modern dara-

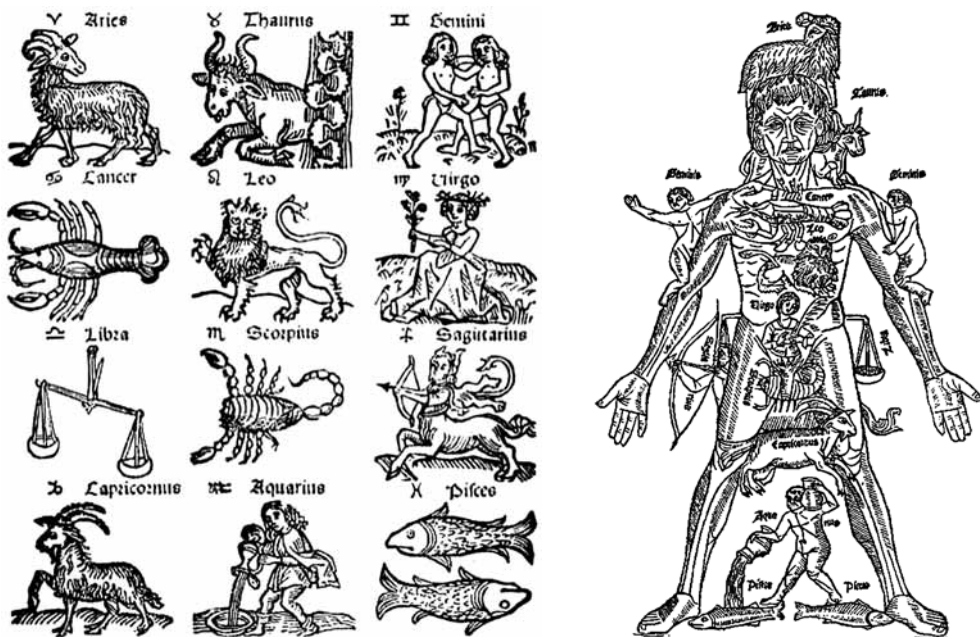
¹ idzakaja: japán falatozó, iszogató étterem

² Dzsizdó: buddhista szent, főként gyermekek, abortált magzatok, gyökértelen vándorok patrónusa

bot, használati tárgyat. Rézlapátos ventilátor, hibacsi³, minden avítt, agyonkopott. Nem afféle kopottság, amit divatból gyakorta igyekeznek több-kevesebb sikerrel imitálni. Itt maga a kopás is megkopott volt, idő cirógatta, vénségesen sima. Még a levegő is éltes dohban motoszkált a házban. Az egyik sarokban koros mamika rezegtette fejét, amíg a pultnál talán a nővére szolgált ki az üveg Szapporo sörrel, amit az egyetlen kínált fajtából választottam. Lehetett ám enni is! Csomagolt süteményt tartottak, kétfajtát, amelyet a Lawson üzletláncnál árulnak. Nem ment volna a Szapporóhoz. Látszott másik lehetőség: a pulton egy tálkában tojások heverésztek. Valami azt súgta, biztosan kemények. Rájuk néztem, majd a mamára. Intett, hogy rendben. Feltörtem, megsóztam és elmajsoltam a sörhöz. Talán 60 yent kértek darabjáért. Valamiért úgy éreztem magamat, mint akit pompás vendéglátással kényeztettek és isteneknek való elemőzsiát szolgáltak fel a múlt titkai mellé.

Tizenhat év után emlékezetemben újra élni kezd az ódon idzakaja, ismét ott ingatja ősz fejét a nénike, látom a kemény tojásokat és a Szapporo fekete címkéjét. Mélyen magamba szívom az elmúlt idők illatát. Élnek-e a nénikék? Szinte lehetetlen – azt gondolom. Aztán másik érzés kezd felderengeni: meg lehet, már akkor sem éltek, amikor a vendégük voltam.

³ hibacsi: faszenes melegítő platni

A zodiákus (XVI. század) és a homo signorum ábrázolása (1495)

Ádám Tamás

Vecsernyekor kopog az eső a balkonon és haikut ír sárga levelekre az ősz

Vecsernyekor kopog az eső a balkonon
és haikut ír sárga levelekre az ősz
mint modern költők / játszanak elcsent
műfajokkal / mert haiku nélkül nem ősz
az ősz és nem költő a költő / kopogja az eső(.)
Babits szigorú tekintettel ül a balkonon
miért e mély tekintet mester(?) vecsernyekor
illő mosolyogva fogadni a haikut / főleg
ha eső írja sárga levelekre / cintányért
zendítenek az alkonyba vesző madarak
szárnyai / jó ebben a tartományban
csak halottaink sárga kezei zavarnak kissé
mikor átnyúlnak a lombját vesztett
gallyakon / kopog az ősz a balkonon
és haikut ír mint a modern költők
vecsernyekor

Hársfaágak kopott árnya

A nagy hohienstaufi császárok
zöld hóban örökítették meg
lábnyomukat / ketten a vérpadon
pihenték ki a homály bársonyát

Walter von der Vogelweide
könnyű tolla meg csak fut tovább
hársfaágak kopott árnyában
fürdik egy holló / szálanként
őszül a fű(;) nehezen viseled
a kettészakadt harmóniát

fülledt délutánokon hársfák
 kérgét főzik combos lányok
 a kevert illatokat zsebre teszed
 előjönnek majd verseidben

a szélmalom forgó csontváza
 már megint neked integet
 és a távolban oly' hatalmasnak tűnnek
 a levágott napraforgófejek

micsoda mulatság van itt
 Walter von der Vogelweide(?)
 halálba táncoló asszony csókra
 nyújtja kezét / úgy marad
 te mosolyogva lépegetsz tova

Majdnem tökéletes vagy / csak szakadt harisnyatartód fekete árnya riaszt

Majdnem tökéletes vagy
 csak szakadt harisnyatartód
 fekete árnya riaszt
 húsod kemény / harangokat
 kongató kavics / harangokat
 félreverő kő / rúzsod íve
 delfinek röpte / hajadból
 gesztenyék zuhognak / elrakom
 a koppanásokat / ágydeszkánk
 jajgat / a darazsak betörnék
 az ablakot / hogy pillanatot
 zizzenjenek feszes hasadon
 én meg elfáradok hosszú
 combodon / valami zavar
 ebben a nyújtott őszben

szép vagy majdnem tökéletes
 csak szakadt harisnyatartód
 fekete árnya riaszt

Szekeres Mária
Fényszilánkok

A szó közelít
világom beburkol –
s kiterít

zöldek közt élek:
mennyei idill.

az Arc súlya
sejtelem:
szemembe rejtett
végtelen

felszívódnak perceim
fény horzsolja testem.
kérdőjelek...

testem áthatja
fény sugar
ki keres
tán még
megtalál

a ház még őriz:
árnyakkal s fénnel
lakott.

útra készülök:
nem maradhatok.

...míg belétek zsugorodom

szép vagyok mint egy árnyék
egyedül átsüt a Nap
egyedül virágzok Benned
míg a tenger sziklához csapja
színeimet.
egyedül szép vagyok mint egy árnyék
követlek benneteket
– végtelen a tengered Uram? –
cseppekre szóródom szikláitokon
egyedül szép vagyok mint egy árnyék
– tekintetemben hullámzok Uram. –
követlek benneteket szeretteim
míg belétek zsugorodom.

Kérés

Elcsendesül minden.
 A csend figyel.
 Kérdezlek, Uram,
 emberekhez közel.
 Szétesőn vágyom
 szavad, míg jönnek,
 jönnek szavak
 mélységeimből
 és kérdésekkel
 kutatlak.
 Fölöttem feszül az ég:
 tűzdelve sürgető jelek.
 Mit adsz nekem, Uram,
 hogyan kövesselek?
 Félelmeimmel most,
 újra megérintelek:
 csak egyből ágazik mind:
 ó, jaj, el ne veszítselek!

Már semmitől nem félek

Egy angyal ül az asztalomnál.
 Néz rám áttetszőn.
 Én teszem a dolgom és nem figyelem.
 Megszokott bútordarabok,
 a rádió most a társam és gondolatok.
 Kapaszkodom a valóságba.
 Egy angyal ül az asztalomnál.
 Valósabb talán?
 Tekintete nem szemrehányó.
 Csak néz, és a falak tömören
 ellebegnek míg lassan távozó
 alakja felszívódik.
 Itt ült talán?
 Szívemen pecsétje – üzenet.
 Már semmitől nem félek.

Tandori Dezső

2 × 7

KÉP/T REGÉNY

(Bef.)

Változatok: KÉT/P stb. (Folyt. köv. volt)

Erdély Miklósnak, Nagy Pálnak, Papp Tibornak, ill.
ami azt illeti további sorrendek
sem fejeződnek be.

Hérakleitosz nem induló és nem befejező (és nem ária, nem szint;
a szint: vall, Héri nem vall).

Erdély Miklós: „Héri ma sem vall. G-erény Héri sosem lesz.
Nem szint és nem vall/vell.”

Neszelvényeit őrizze meg, fontos, szintes.

Az erkölcsi G.erény) feddhetetlenség nem feledhetetlenség.
(És fordítva.)

Innen 7 rajz (I-sőrész, felsőrész)

Pardon. De nem ismerünk pardont. Pardonban nem ismerünk.

 18200
 Ökölång (ökörsütö lång)

 Ötöklång (ötöksütö lång)
 (KÉT LÁNG)
 ①

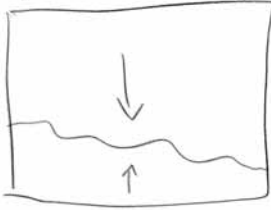

 18200

 Zájéles hárakleitossi
 lång a -11-
 vírken
 ②

 18200
 HÓDOLATTAL PAPPÍBORNAK
 Lång hárakleitossi
 vírkebe fül
 ③

 18200
 Hárakleitossi
 11-ember
 (Szemelünk: Tünder keszepszóna?)
 ④

Hővezetési...

... szinterés

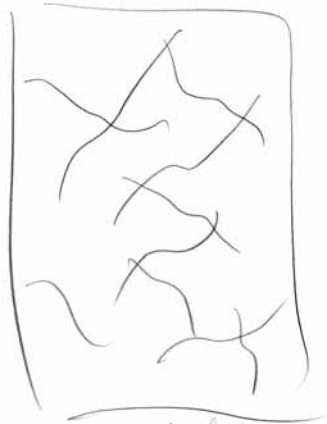

... és szinterés

Brown

⑤

Protheswell vonalaira

A karangi Hővezetési
10 tömörít
TÖZÖRÖGÉS

⑥

Hő- emlékosztás

18 1999/2010

⑦

ÜREGZSEB VÉGE PLUSZ

Vegyeljünk az üzgárra!
 Üvegjünk a zsebzárra.
 Bef.

Ne feledd! Befeledd! Rossz kulcs ez a lányzófekvéshez.
 Rossz zseb, is.

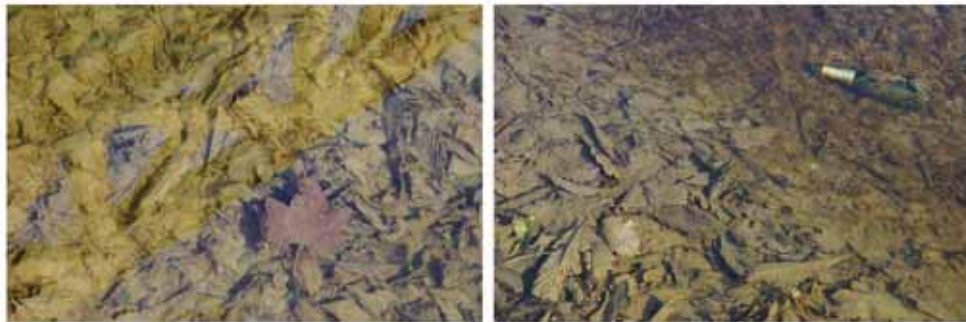
Hérakleitosz Ruszcsuknál apam, Gönyünél áram!!
 (És fordítva.)

Minden végzárás vegzálás.
 Minden végtelenzárás vesztegzárnyítás.
 Minden vesztegzárnyítás végzárás.
 Minden vegzálás végteleennyitás-és-zárás.
 Rázárt a rúd!
 Konrad Lorenz szakácsnőjére rájárt a lúd!!
 Rájárt. Aludt!
 Konrad Lorenz szakácsnője vesztegzárban aludt.
 Nem volt ez veszte(g), de a lúd nem maradt veszteg.
 Vesztegettét érezte.
 Vesztegettéd érzed.
 Teringgettét.
 A többi vesztegzári lárifári.
 De ugyanúgy ügyeljen a vegzárjegyre. Vegzáljegyet nyerhet!

Kedves Schwitternst és Max Ernst urak és Mások:
 Mindenkedőnek is egy a vége. Hiába minden egynek kettő
 (A VÉGE).

Utóirat? Hol már a know-how! Howgh, mint Old Winnehand mondta.

Vow! Esküszöm, vau!

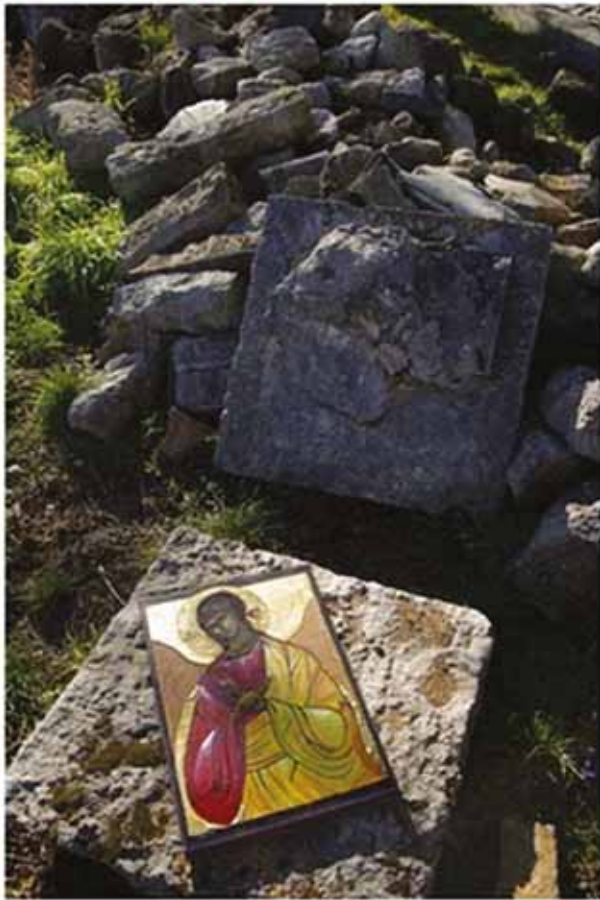
Vizek ölében
pihen a fény. A csend: seb,
időnk tébolya.

Hóbimbó, rózsa.
Véred feketéll. Arcod –
halál medálja.
(*Sírfelirat: Mihály Krisztina emlékére*)

Az út: csak gerinc
és szárny. Megtört folyosó.
Hang vére – a kő.

Tűz. Tövisgyűrű.
Virrasztó angyal, vérünk
szent kőlapra hull!

Mérhetetlen ág.
Magasan jár a halál.
Csönd! Fehér fény hull.

Üvegharmatos
szög. Fémszárny zümmög. Árva
ég. Ernyőág száll.

Akácok sötét
karján lázas ólomnap.
Kert. Hisznek a fák!

Hamu, tűlevél
áزالéka. Az angyal
tükrén verdesek.

Tóra sodort trón.
Fénycepp az arc. Nincs kontúr,
se név. Ezüst tér.

Csonkok virága,
rongyszirmok, milyen álom
fátyola a tér?

Álmok tekercse.
Az erkélyen egymagad...
Néma hullámszás.

Önismeret

erdei ösvény
halad mélyen befelé
egyembernyi út

hegyre visz az út
fenyők között kanyarog
mozdulat nélkül

Haladástalan

Nap-játék

áttetsző függöny
felhőpamacs - fénytörő
mégis semmi csak

Imbolygó

út a lápon át
cölöpökön sétáló
ingatag fátum

tűleveleken
át kanyargó út vezet
Isten házához

M
e
g
t
i
s
t
u
s

Harmatos arcát
napsugárba meríti
kék nefelejcem.

Szikrázó tél lett,
jégvirágos ablakok
csipkézik kedvem...

MUZSAI ISTVÁN

VERSEI

SZITÁS KRISZTINA

VERSE

Takeda úr csembalója

Elek Szilvia rendhagyó útijegyzete Japánból

Ha haiku, akkor Japán. Ha Japán, akkor művészet. Művészet? Japánról sok minden eszébe juthat az embernek: kis és nagy autócsodák, gazdagság, pénz, munkamániás, fegyelmezett embertömeg, de épp nem a művészet. Persze ha mégis művészet, talán a haiku. És még, valaha látott könyvek lapjain halvány tollrajzok... Igen, ez valóban mind Japán. De amit nem tudunk, nem ismerhetünk, csak ha ott járunk, pénzes turistaként, munkavállalóként, esetleg tanulni, kutatni vágyóként, az is Japán. Egy egészen más Japán. A művészet odaadó pártolója, fogyasztója és alázatos megbecsülője.

E rövid beszámoló szomorú aktualitása a jelen napok tragédiája. A még be nem látható következményű iszonyatos katasztrófa, a föld, a víz, az atomenergia együttes és szörnyű pusztítása. Japánról szerettem volna írni. És Takeda úrról. Akik jó barátaim, akiknek, az országnak és a benne élőknek köszönhetem életem egyik legszebb korszakát. Ma, amikor e sorokat írom, nem tudom, vajon találkozhatok-e még Takeda úrral. És találkozhatok-e még Japánnal. Csak reménykedem a gondviselésben. És a japánok hihetetlenül szívós akarásában.

Takeda úr hangszerész mester Toyamából. Amikor beköltöztünk kanazawai lakásunkba, éppen első japánföldi koncertemre készültem. Bach V. Brandenburi versenyének szólója nem kis feladat, főleg úgy, hogy szinte beugrásként, egy hónappal a koncert előtt kaptam a felkérést. Lázás gya-

korlásaim színtere az engem felkérő zenekar, az Orchestra Ensemble Kanazawa próbaterme volt, ahol gyakran összefutottam Takeda úrral, aki hol valamelyik zongorát, hol pedig a csembalót hangolta. Névjegykártyája tanúsága szerint Takeda úr a Steinway zongoragyár japánbeli képviselője és talán a legkedvesebb ember, akivel valaha is találkoztam. Mindezt mondom annak ellenére, hogy valójában sohasem tudtam vele beszélgetni, hiszen ő nem tudott angolul, én meg ugyanígy nem japánul, pontosabban körülbelül ugyanazt az alapvető néhány üdvözlési és köszönési formulát ismertük mindketten, ő angolul, én meg japánul. Tehát igen viccesen, de annál hatásosabban kommunikáltunk egymással. Olyannyira, hogy Takeda úr egy napon lázas mutogatások és papírcetlire rajzolások segítségével felajánlotta, hogy elhozza a körülbelül 60 km-nyi távolságban lévő Toyamából egy saját maga által készített csembalóját, egészen az én lakásomba, hogy otthon nyugodtan tudjak gyakorolni. Amikor nem akartam elhinni, hogy mindezt komolyan gondolja, és természetesen nem kér tőlem sem bérleti díjat, sem pedig szállítási költséget, látván kétkedő arckifejezésem, azt adta értésemre, hogy ha elfogadom felajánlását, ez számára nagy megtiszteltetés. És a hangszer addig maradhat nálam, ameddig csak akarom, a koncert után is egész nyáron, sőt még tovább is. Így is történt. Hamarosan Takeda úr beállított hozzám nagy fűjtatva, egy kollégájával

kettesben cipelve föl második emeleti lakásomba a gyönyörű, tájképpel kifestett, nagy hangszer. Amikor beléptek a pici előszobába, anélkül hogy letették volna a hangszer, első dolguk az volt, hogy mindketten fél lábon egyensúlyozva kibújtak cipőjükből. Hiába próbáltam őket lebeszélni erről, Japánban nem lehet cipőben belépni egy lakásba, még akkor sem, ha az ember egy hatalmas, nehéz és értékes hangszerrel cipel másodmagával. Hát igen. Így kezdődött barátságom Takeda úrral. A hangszer egyébként kiváló volt, tökéletes mechanikával és gyönyörű külsővel. Takeda úr annak ellenére, hogy nem profi csembalókészítő, mégis remek hangszeret készített. És az boldoggá tette, hogy egy magyar csembalista ideiglenes otthonában gyakorol rajta. Igen, ez is Japán. Mint ahogy az is, ahogyan az emberek életének szerves és alapvető része a kultúra befogadása. Nincs rá jobb szó, mint az, hogy fontos. Fontosnak tartják és sok pénzt költenek rá. Elképesztően gyönyörű, hatalmas, mindennel felszerelt hangversenytermeket láttam Japán-szerte, még a legkisebb városokban, falvakban is. Kanazawában, az ott töltött három év alatt a már meglévő és tovább üzemelő mellett felépült egy újabb és még korszerűbb központ, az Ongakudo, amelynek nagyterme koncertterem, másik nagyterme színházterem, többi terme pedig a helyi zenekar próbatermeinek, irodáinak, valamint különféle oktatási eseményeknek ad helyet. Érdekes módon az új kultúrközpontot közvetlenül a pályaudvar mellé tervezték, hogy a kulturális eseményekre vonattal érkező közönség azonnal elérhesse azt. (Természetesen tökéletesen kiszűrve a vasút zaját.) Bámulatos látni és érezni a közönség, a japán emberek zeneszeretétét. Azok az em-

berek, akik számára az európai zene még mindig szinte újdonság, hiszen a XX. század elejéig nem nagyon lehetett Japánban ilyen zenét hallani, hatalmas lelkesedéssel és hozzáértéssel járnak estéről estére komolyzenei koncertekre. Az európai zenei élet legnagyobb sztárjai mind megfordulnak Japánban, és a közönség mindig telt házakkal honorálja a koncerteket. A nem túl olcsó jegyárak ellenére a legnehezebb műsorú estekre is megtelnek a többeszres termek. Bach Brandenburgi versenyait – bemutatkozó koncertem sikerének köszönhetően – újból eljátszhattam, még hozzá úgy, hogy egy esten adtuk elő mind a hatot, amely műsor nem igazán a könnyed kategóriába tartozik. A művészeket különlegesen nagy becsben tartják. Egy magyar művész számára igen meglepő, amikor a koncert előtti délelőtti próbán elé áll egy szorgos fiatalember egy étlappal és egy tollal. Hát igen, meg kellett szoknom, hogy ilyenkor be kellett vallanom, olasz, francia vagy inkább japán étkezést kérek a koncert előtt, ami annyit jelentett, hogy kis dobozkában kezembe nyomták a kiválasztott ételt a főpróba után. Hogy ne kelljen azzal vesződnöm, hogy étterembe menjek vagy szendvicset vegyek az utcán, csupán azzal legyek elfoglalva, hogy pihenjek és az estére készüljek. Természetesen az öltözőszobába is mindig bekészítettek szendvicseket, teát estére, arról nem beszélve, hogy szinte minden fellépés után valamelyik szponzor vagy pedig a koncertrendező vendége voltam valamelyik nagyon jó étteremben. Mindezek, a törődés, a kiszolgálás valamennyi formája azt jelentette, hogy a művészt ott nagyon fontosnak tartják és rendkívüli módon megbecsülik! Azonban még ezeknél az élményeknél is kedvesebb számomra

az, amikor egy csembaló-szóelőestem után a hangverseny rendezője egy kis csomagot nyújtott át nekem és annyit mondott: a közönségből küldte egy hölgy. Azóta is őrzöm a kis kézimunkát, amelyet egy ismeretlen japán hallgatómtól kaptam. Hát ez is Japán.

Takeda úr nem milliomos, hanem egy tisztos, jó hatvanas hangszerész, akinek hangszerüzlete van szerény házának földszintjén. Az emeleti lakás egy részéből pedig saját kis koncerttermet alakított ki, és amikor csak teheti, nyilvánosan meghirdetett koncerteket rendez benne. Pár éve, legutolsó japán turném befejezésekep-

pen a hivatalos koncerteket követően Takeda úr meghívására az ő koncerttermében léptem fel magyar hegedűs kollégámmal. Szonátaestet adtunk, Beethovent, Brahmsot, Schubertet játszottunk. Úgy jöttünk el Toyamából is, mint Japán többi városából; igen, Japánban még jó művészek lenni. Ott még szükségük van az embereknek Beethovenre, Brahmsra, Schubertre és Bachra. Ma félfé aggódással írom le: remélem, ez holnap is így lesz, és bizakodóan várom, hogy Takeda úrnak újból mondhassam: Arigato Godzaimasu Takeda san, köszönöm szépen, Takeda úr!

Elek Szilvia

Rendhagyó köszöntés rondó formában

Sebestyén János csembaló- és orgonaművész,
rádiós szerkesztő, egyetemi tanár 80 éves

Drága Tanár Úr!

Nehéz elhinni, hogy ennyi évet hagyta magad mögött. Talán csak tréfa az egész és csak annyi igaz életrajzodból, hogy március 2-án született. Vagy talán éveid számát inkább többszöröznünk kellene, de igazán sokszor, hogy kijöjjön az a szám, amennyi számú tudást, tanítást, művészi élményt és jót adta át tanítványaidnak, kollégáidnak, barátaidnak és közönségednek. Szóval a számokkal ez így sehogyan sincs rendben. Hiszen még mindig fiatal vagy! Barátaid, tanítványaid a megmondható, hogy lakásod ma is pezsgő kulturális szalon, hangszereid pedig most is nyitva állnak! Nemrég történt – a hetvenedik születésnapodon az Óbudai Társaskör színpadán

–, hogy négykezesben improvizáltunk, Te zongorán, én csembalón. A Sakura című ismert japán népdalra játszottunk variációkat. Játszottunk, úgy, ahogy ezt

Te mindig is tetted, merthogy játék volt Neked minden fellépés, koncert, hiszen Te csak könnyedén és lazán tudtál zenélni! Azóta is fáradhatatlanul próbáltad rávenni tanítványaidat erre a valójában szinte taníthatatlan nagyvonalúságra.

Tizenöt éves koromban mint a Bartók „konzi” másodéves zongora szakos hallgatója szerettem bele a csembalóba. Sebestyén János tanár úr nagyon pártolta, hogy – szokatlan módon – külön rektori engedéllyel, vendéghallgatóként látogathassam zeneakadémiai óráit. Ez két éven át tartott. Az ő jelenlétében ütöttem le az első hangot e hangszeren, a csembalózás művészetének alapjait is nála sajátítottam el. Mivel akkoriban még nem lehetett itthon csembalódiplomát szerezni, megpályáztam egy ösztöndíjat prof. Zuzana Růžičkovához, aki abban az időben a pozsonyi Zeneművészeti Főiskolán tanított. Sebestyén tanár úr minden segítséget, ajánlást megadott ahhoz, hogy elnyerjem a szükséges állami támogatást, ami nélkül nem szerezhettem volna külföldön diplomát. Nagyon hálás vagyok neki a kezdeti évekért, a hathatós támogatásért és a velem szemben mindig megnyilvánuló jóindulatáért! Isten éltesse még sokáig a Tanár Urat, sok szeretettel, a lehető legjobb kívánságaimmal köszöntöm Őt nevezetes jubileuma alkalmából!

Dobozy Borbála

Mintha ma történt volna, úgy emlékszem arra a pillanatra, amikor életem első Couperin-szvitjét eljátszottam Neked a Zeneakadémia 23-as tantermében, rekkenő hőségben, veritékező homlokkal. Borzasztó sok gyakorlás árán tudtam csak valahogy, mereven és hibásan eljátszani a mérhetetlen mennyiségű díszítést. És Te megdicsérted játékomat! Türelemmel és végtelen szeretettel hallgattál végig, és mindig biztattál. Milyen sokan is tanultunk Tőled alázatot, munkaszeretetet! A Zeneakadémia általad létrehozott csembaló tanszaka egy valóságos szellemi tűzhely volt, ahol mindnyájan melegedhettünk és bőven kaphattunk a Belőled áradó tűzből.

Kedves János!

Születésnapod hihetetlen tényének s az eltelt 41 évnek ellentmondóan ma is tisztán előttem van első találkozásunk, amikor új tanárként, Kovács Dénes társaságában feltűntél a Zeneakadémia I. terme előtt. A frissen meghirdetett csembaló szakra felvételizők egyike voltam, s felvételemmel megkezdődött egy – számomra mindenképp – nagyon boldog időszak! Bach, Rameau, Scarlatti darabjaival való intenzív, jó hangulatú munka, a Tanár Úr és nemsokára már a növendékek koncertjei, lemezhallgatások, külföldi utak tapasztalatai, sok-sok szakmai és emberi útravaló... János, nagyon sokat kaptam Tőled! Párizsi versenygyőzelmem után szokatlan komolysággal figyelmeztetted a pálya nehézségeire, a felkészülés fontosságára, a feladatok torlódásának veszélyeire, pontosságra, lelkiismeretes munkára buzdítottál. Köszönöm Neked az indítást, a sok segítséget, majd zeneakadémiai kollégaként a tanácsokat, közös harcainkat, még szeretetteli morgolóadásaidat is! Egészséget, változatlan szellemi frissességet, jó barátokat és sok örömet kívánok szeretettel:

Horváth Anikó

Nemcsak tanárként, hanem támogatóként, igaz emberként is mellettem álltál, amikor szükségem volt Rád! Bármikor fel lehetett Téged hívni, akár késő

éjjel is, akármilyen művészi, szakmai vagy magánéleti problémával – és mindig segítéssel.

János mindig a esték, éjszakák embere volt. Az 1980-as években a zeneakadémiai óráink is sokszor este voltak, utánuk János gyakran egyenesen a Rádióba sietett, hogy bőven az éjszakába nyúlva összeszokott stábjával a következő hetek egyik új műsorát készítse el, ami aztán egy késő esti adásban szórakoztatta hallgatók ezreit, hol mosolyra, hol könnyekre fakasztva, hol el-eligondolkoztatva őket.

Manapság inkább mi megyünk Jánoshoz a Fillér utcába. A zene, emlékek, dokumentumok, versek köré épülő esték után a társaság csaknem hajnalig együtt marad, beszélget, emlékezik – a Fillér utcában ilyenkor megáll az idő. Az évek telhetnek, a naptár lapjai pereghetnek, de János estéinek békét hozó hangulata, embereket összefűző harmóniája, a barátság: maradnak.

Spányi Miklós

Veled mindenről lehetett beszélni és Tőled mindenről – nemcsak zenéről – lehetett tanulni. Hatalmas műveltséggel, mindenre kíváncsi, nyitott szellemeddel vonzottad a Hozzád hasonlókat, a múlt nagyságai közül is többen barátaid, tisztelőid voltak. Rádiós életedet, amely önmagában is teljes embert kívánt volna, fantasztikus intenzitással élted, és sokak számára ma is rejtély, miként tudtad azt összeegyeztetni a tanítással és az aktív koncertezéssel. Imádtad – és nyilván ma is így vagy ezzel- a repülést. Szenvedélyed volt. Gyakran megjegyezted a zeneakadémiai tanteremben, amikor felbúgott egy távoli repülőgép hangja; „ez a brüsszeli tizenhárom óra tizenötös járat...” Sokat beszélünk akkoriban az Ufókról is. Neked nagyon tetszett, hogy engem érdekeltek a földönkívüliekkel kapcsolatos történetek. Olyannyira, hogy több ízben, amikor telefonon felhívtál, így szóltál bele a kagylóba: „Halló, itt az Országos Ufófigyelő Szolgálat jelentkezik...” Mert ahogy könnyedséged, úgy humorod is utánözhatatlan volt, és a mai napig is az.

Drága Tanár Úr! Kívánom, hogy még nagyon sokáig őrizd meg nekünk humorodat, szellemedet, tudásodat és egészségedet, hogy sokan és sokat és sokáig tanulhassunk Tőled!

Erdődi Gábor

Hamvas szonett

Már itt áll az a csósz
az a súlyos sötét
tapadó nyirkos ősz
a maradandó rét

már a varjú köröz
nem jön a margarét
akárhogy is pörölsz
e korom nem oszlik szét

szived hiába űz
sirállyá varjakat
fehér toll nem akad

nem éget át a tűz
homlokon gallyakat
s hajadban hamvadat!

Szűk dobozban...

(A protest-song)

Szűk dobozban élek
De szűk dobozból a szikra
még pattan, mint rügy
mint tágasságban az ikra

Amibe szorítanak
a börtön, a vár
még ősz feltjaiban
is fojtva: nyár

S körülvesz bár
négy tél fehér fal
a lelkem belül
fal, fal, fal!

Vörös dinnye I.

Vörös dinnye
S benn a fekete magvak
Kívánja húsod
Agyamnak ínye
Kívánlak.

Mint mézes íze a holdnak
Min úszik Seherezádé
Min ifjúságunk úszott
Egy vidám lámpás csónak
Íze a szádé.

Vörös dinnye II.

Magvak

Nyugtalan éj-
fekete Káin-magvaid
hullatja
a vörös dinnye
lila özön lepi el
a Szakállas arcát
S csak a kés tudja
az egyetlen valóságot
az elpiruló
nap-hulltában!

Temesi Ferenc

A 48-56-os zongora

(Regényrészlet)

▲ Minden zeneszerző átéli azt a kint és kétségbeesést, amit azoknak az ötleteknek elvesztése okoz, melyeket nem volt ideje leírni. De Mr. Bela Victor Jean Bartoknak, aki a New York-i Nyugati 57. utca 101. szám alatt található, rondán funkcionális Buckingham szállodába jelentkezik be épp a feleségével, azt is át kellett élnie, hogy leírt ötletei, gyűjtései, egész művei is elvesztek. A spanyol határon, a portugál kikötő felé tartva lemaradt a hat kofferük, ami vagy három mázszát nyomot. Az életük benne volt, majd pont a fellépőruhák nem.

Ugye van még zongorás szobájuk? Egy dupla ágyast szeretnék, mondta a galambősz, galambcsontú férfiú, akinek a három keresztnéve közül a „Victor”-t írta be a könyvbe a recepciós.

Itt van zongorás szoba is?, kérdezte a felesége. Szív alakú arcát méz szőke haj keretezte.

Ez egy százszobás szálloda, de csak tízben van zongora. Még hegedűt is lehet bérelni. Az előző turnémon is itt szálltam meg. Közel a Metropolitan opera, a Central Park és a Times Square. A férfi szórakozottan megigazította a fején a kalapot, ami nála azt jelentette: még jobban a szemére húzta. És egy nagy „B” betű van kiírva a portálra!

Amikor kiléptek a liftből, Mr. Bartok azt mondta:

Ha öt akkord, akkor annyi. Ha kánalon és villán játsszák, akkor azon. Témát váltott, ez volt az egyik legnehezebben elviselhető tulajdonsá-

ga szerettei számára. Bizony, Dittám. Hogy miért nem hallgatok már annyit Wagnert, mint régen? Hát mert még kedvet kapnék Skandinávia, Németalföld és Franciaország elfoglalásához. Amilyen mohó vagyok, ismersz. Különben pedig, Wagnernak vannak szép percei, de annál több, kibíratatlan félórája. Amikor a szobajátóhoz értek, Mr. Bartok előreengedte a feleségét és megint csavart egyet a mese menetén: A magyar zene hozzá képest egyszerű. Csak magyarnak kell lenni hozzá.

A boy elcsodálkozott a csomagok hiányán. Nem is kapott borraivalót.

Bartók egyenesen a zongorához ment, felnyitotta.

Ó, ez egy Chickering. Chickering & Sons. Ez az egyik legjobb amerikai zongora.

A Steinway nem jobb?

Jobb a sajtója. Azt tudod, Dittám, hogy az amerikaiak már a nagy háború előtt, aminél csak a mostani lesz nagyobb, egy év alatt majdnem négyszázezer zongorát gyártottak? És nem pianínót, se gépzongorát, de nem ám!... A múlt század vége felé háromszáz zongoragyártó megélt errefelé.

Nem tudta megállni, hogy ne játszon egy gyors futamot.

Nem, én semmit se tudok, morgogta magának a fiatal, még mindig szép feleség, aki hiába igyekezett, hogy a párjához öregedjék. Két éve, hogy a kétzongorás szonátát adtuk errefelé, mondta hangosabban.

Úgy teszel, mintha én nem tudnám. Nagyot paccoztam, épp az egyik legkönnyebb helyen, az allegro non troppo-ban.

Meleg van, mondta az asszony.

Itt örülten túlfűtenek mindent, a barmok. Papírvékony falú házaik vannak, az energia nem számít. Mintha nekik nem is kerülne semmibe, mondta a férfi, akit odahaza, a májusban bevezetett polgári személyi lapján a 31755-ös számon tartottak nyilván. Viszont kérhetsz a torkodra jeges italt döggel.

Müller-Widmann asszonyéknak Bázélban igazán van mit aprítaniok a tejbe, mégse fűtik a háló- és vendégszobákat. És nézd: a házirendben nagybetűvel van írva, hogy nem vállalnak felelősséget az elveszett tárgyak miatt. Isten cselekedetei, valamint természeti és társadalmi katasztrófák miatt sem.

Bartók odalépett az ablakhoz. Felengedte a vászonrolót, felhúzta az amerikai ablakot. De meg is bánta mindjárt. Visszahúzta.

Hoztál füldugókat?

A belső zsebemben tartom őket. De ha remeg a ház, vagy a szomszéd szobából belénk rádióznak, esetleg bántalmazzák a zongorát, akkor úgyis hiába. A Chickeringek fémkerettel vannak megépítve, amelyek kibírják a legjobban megfeszített húrokat is, hát hangosabbak. Chickering tudta, hogy a zongora ütőhangszer: kis kalapácsok ütnek meg bennük a húrokat. Hát ki is használta.

Szeretnék ruhát cserélni, mondta az asszony, és leült a dupla ágyra.

Nem is tudom, mondta a férje. Nagyot sóhajtott. Úgy kell fölfognunk, hogy két hét, míg meglesz a poggyász. A másik lehetőség, hogy örökre

elveszett. Letelepedett a szófára. Magába roskadt. Hangosan gondolkodott: Pedig milyen jó volt autocarral utazni a spanyol határig. Ott, hogy ne késsük le a vonatot, én, falig látó, semmirevaló kétbalkezes engedtem a vámtisztviselőnek. Nem kellett volna. A férfi rágyújtott. Ha a poggyászt gyorsárúként adom föl, gyózködött, leplombálják, és nincs hosszadalmas vámvizsgálat. Még spanyolul is elfelejtettem zavaromban. Azt nem mondta a fiánc, hogy öt nap alatt nem ér a gyorsposta a spanyol-portugál határra. Nekünk ugye, meg csak átutazó vízumunk volt.

Végre valami, amiért nem én vagyok a felelős.

A férfi felnézett merengéséből és a magának kántált szövegből az asszonyára – a szemében bealkonyult.

Mondta ezt valaki valaha?, kérdezte. Különben is, a legnehezebb poggyásznak megmaradt: a sovány pénztárca. Az idei amerikai turnémon a költség felemésztette a honoráriumot.

Nem mondtad soha, de az egész útért az én zsidó mivoltom is felelős. Az asszony elővette a nők legerősebb fegyverét: a könnyeket befogadó zsebkendőt.

Nem a dögvészországi, kampóskezes nácik? És a Mama halála?, kérdezte a férj. Szípiogás volt rá a válasz.

Mr. Bartók nem szólt többet. A két hétből hat hét lett. Útlel-hosszabbítási kérelmét a magyar főkonzultuson 6353/1940 számon iktatták. A kérdőíven szeme színét úgy adta meg: „kék”. A feleségéé mindenestre az volt.

December 9-én, a szállodából való kiköltözésük napján megkapták az értesítést, hogy poggyászuk Lisszabonba érkezett.

Kovács katáng Ferenc

Svalbardi séta

Kinéz az ember az ablakon át, egyenest fel az égre. Ahogy sok-sok éven keresztül a Nagyalföld északkeleti csücskében a nagyapjától látta, aki napszítta arcát feltárta az égnek, kalapja alól kémlelt a magasba. Aztán megmondta, meg bizony, hogy milyen idő lesz. S ha a jóságos emlékezet nem torzít nagyot, általában igaza lett.

Itt szürke minden, álmos, vacogtató, egyhangú és lusta. Nincs havat ígérő átfújó gomolyfelhő, nincsen felszakadozó, időnként napsütéssel kecsegtető báránypamacs. Az ember szeme az útra téved. Két szánhúzó kutya pattanásig feszült lendülettel rángat pórázvégen egy vattakabátba burkolózott korán kelőt. Lábán vattabéléses, magas szárú hótaposó. Sínadrágja dupla falú, steppelt. Expedícióra készült ruhadarabok. Símaszk, füles sapka, hosszú szárú kesztyű.

Az ember automatikus a hőmérőre pillant, legalább mínusz húsz fokot sejt a már eltávolodott hármast fogat felszereléséből ítélve. Elkerekedik a szeme, csupán mínusz hat. Elbizonytalanodik, halvány mosoly villan a szája sarkában. Felsőhajt. Adjuk meg a tiszteletet az október eleji télnek! Vékony gyapjú alsóne-műt, kordnadrágot, trikót, gyapjúmellényt és pulóvert húz magára. Közepesen vastag puff-dzsekiben kilép az utcára. Seholy lélek. Tükörsima, jeges az út. Ha szórtak is az éjjel, a maradék zúzalékkövet árokba söpörte a szél. A láthatatlan szél. Nem süvít, nem csapkod. Semmi sem jelzi előre, ha a láthatatlanból elődurran. Seholy egy fa, egy megtéphető zászló, ünnepet búcsúztató pántlika, üdvözlő felirat. A télies, de könnyű cipőben nekifutás nélkül lehet csúszkálni az enyhe lejtőn. Széttárt karral, vitorlányi kabátfelülettel gyorsítva a lejtmenetet.

Már berogyasztott térdel kell egyensúlyozni, mint a műlesíklóknak. Utoljára mikor is? 1962 szénszünetes nagy telén, az Epreskert homokgödrében, a fellocsolt, tükörjeges gyaloglejáró meredekén. Állva vagy guggolva, vasalt bakancsban. Mint a villám. Alant egymás hegyén hátán a többiek. Kicsi csomó nagyot kíván. Azért az nem volt valami jó. Alul, a hóba harapva, összeszorított ököllel kívárni a végét...

Havazik. Vízzintes síkokban lebbenő fehér tüllepel. Végre megmutatkozik a szél. Ereje is egyre nő, fékezni kellene, főleg a kanyarok előtt. Egy udvariatlan széllöklet árokba dönti az embert, mókás kapálózás után olyan, mintha porcu-korban forgatták volna meg; gyerekkorból felderengő ember formájú pálcikás nyalóka.

Elszórtan szürkére, vörösre, mustársárgára festett kétszintes faházak. Amolyan ideiglenes munkabarakkfélék. Függyöntelen kis ablakok. Csak a fjordra néző homlokzatokon csillog padlótól plafonig nyújtózó panoráma üvegfelület. Védelmében cserepes növények, olvasólámpák, kényelmes fotelek.

A bejáratok körül motoros szánok. Amerre a szem ellát, mindenütt. S ott lent egy összefüggő épülecsoport, szabályosnak tűnő utca, két oldalán szerényen hirdetett üzletek. S egészen lent, a fjord partján egy tájba olvadó, mégis szembetűnő épületegyüttes, a világ legészakibb felsőoktatási intézménye.

Az ember belép az egyetem előterébe. Csapzott, mint egy ázott veréb. Ormótlan lábbelik, cipőfűzők mellől kíváncsi, cinkosan összehunyorgó szemek fürkészik a jövevényt. Külföldi, száll fel száz pár bakancs mellől a lesújtó ítélet. Egy balfácán idegen, aki vagy nem készült az ország földrajzából, vagy az a nagyokos fajta, aki felnéz az égre és megmondja...

Itt mindenki gyapjúzokniban vagy filcpapucsban, könnyű gyapjútrikóban libben ki a vetkőztető, cipőtlenítő zsilipből. Az idegen vékony zokniban, rossz előérzettel közelít a leginkább egy úrhajó vezénylőterméhez hasonlítható portához. Innen irányítják kiokosított számítógépek az épületkomplexum fűtését, optimális belső világítását, szellőzését, az épület lábazata alá és oldalfalaira szerelt terelőlemezeket, amelyek a hűtőlevegőt, vagy éppen ellenkezőleg, a meleg áramlatokat terelik egybe. Fűtött padló mindenütt, még a római Fórum szerepét betöltő, óriáskandalló körötti étkezdében is. Kívül-belül láthatatlan fóliával védett, hatalmas üvegfelületek. Bentről a meleg infrasugarakat nem engedik szökni, kívülről a káros ultrasugarak támadását verik vissza. Az irodák tisztaüveg ajtaja is meghökkenti az embert, homloka ráncokba ugrik, de megnyugtatják, itt a sötétség és a magány ellen védekeznek így. Az Arktisz biológiáját, földrajzát, földtanát és légkörének fizikai jelenségeit kutatják. Évente mintegy négyszáz diák és száz-százötven kutató tölt itt hosszabb-rövidebb időt.

Az egyetemmel egy fedél alatt van a Svalbard Múzeum. A Spitzbergák szigetcsoport életét mutatja be az 1600-as évektől napjainkig. A bálnavadászat virágkorát s a ma megélhetését biztosító húzó ágazatokat: a szénbányászatot, a turizmust és a kutatás-fejlesztést. 2008-ban az Európa Tanács az év múzeumává választotta. A vándordíj, Juan Miró ötvencentis absztrakt nőszobra közvetlenül a bejárat melletti vitrinbe zárva várja az újabb győztest. Legendás útja Strasbourgból idáig, színes történetekkel fűszerezve, a társasági összejövetelek kedvenc témája.

A diaréma jellegű tárgy- és életképbemutató szemképráztató. Legújabb szerzeményük a régóta áhított, kitömött jegesmedve. Másfél méterre közelített meg egy kutatócsoportot, és ezért már az itteni szigorú állat- és természetvédelmi törvények ellenére is golyó járt. Ötvenmázsás, hétéves hím volt.

A sarokban minikönyvtár, a földön puha rénszarvasbőrök, párnák. Fekve, ejtőzve kalandozik a szem a fjord feletti havas csúcson. De jaj, a fönny gomolygó felhőkbe szédül a tekintet, és lassan dőlni kezd ránk a hatalmas, ferde üvegfal. Körül sokan szunyókálnak, mások olvasgatnak, mit sem tudnak a közelgő tragédiáról, az ember kénytelen egyedül – egy feltételezett súlypontra koncentrálni – egyensúlyban tartani ezt a panorámaszobát. Ha tízig számol, s nem hull nagy robajjal szilánkjaira a csodavár, akkor elzarándokol a Herkulesek csodakövéhez.

Az ember kilép az utcára, forog körülötte a világ, áll a hóföregtegben, sapkája, sálja, meleg kesztyűje a szállodaszobában. Társai közül néhányan taxiért kiáltanak. De a nyakasabbja gyalog baktat fel a lutheránus templomig. A hosszú hajú, pocakosodó, rockerlelkületű tiszteletes kitörő örömmel üdvözlö a népes – alkalmi – gyülekezetet. Éppen hetvenöt éves a templom, messze földről összegyűltek a korábban itt szolgált egyházi, világi alkalmazottak. Lámpások, konfetti, apró mécsesek fényesítik a sötétbe hajló délutánt. Ifjúsági program lesz, színjátászok, kórus, vetélkedő s az elmaradhatatlan krumpilángosba tekert virsli.

A főváros kétezer lakójának mintegy fele gyermek. Három óvoda, közös alsó és felső tagozatos iskola, ifjúsági ház s ez a gyülekezeti terem fogja össze őket. Felsőbb tanulmányaikat a rendszeres napi repülőjárat másik végpontján, Tromsøben végzik.

Az ablakból egy bezárt bánya lejárata látható. Német repülőgépbomba lobbantotta lángra, s több mint húsz évig égett benne a szén. A templomot viszont egy fjordban állomásozó hajó lövedéke találta el. Az egyetlen, amit az ellenséges csatahajó a szárazföld felé lőtt. A kézi fejtés az 1990-es években szűnt csak meg. Még a hatvancentis réteget is kiaknázták, ott a bányászok hason fekve, sűrített levegővel működő fúrókkal vájták magukat előre. Azóta csak gépesített fejtés folyik, az sem sokáig, nem gazdaságos a szénbányászat, a hetes akna bezárás előtt áll.

Hősiesen áll az ember a tűhegyes hókristályok kereszttüzeiben. Hófajdok csipkedik a szélfúvásban kiszabadult kórószerű növényzetet. A madarak szinte beolvadnak a világos tájba. De nicsak, egész közel merészkednek! Teszünk pár óvatos lépést, arrébb tipegnek. Egyszer csak felriadnak, mintha óriás hűtőgép aggregátora zendített volna rá. Egy szellőző- és hűtőberendezés gépháza rejtőzik a jelentéktelennek álcázott betonbejárat mellett. Azt hinné az ember, hogy elektromos drótkerítés, katonaság, véredek őrzik e területet. De nem, bárki megközelítheti a közönséges vasajtóval lezárt, nagyobbacska borpincelejáróhoz hasonlítható építményt. Az ajtón túl annál rafináltabb biztonsági berendezések, többszörös nyomvonalú, félköríves bástyák védik a raktártermeket. Egy kívülről ható, nagy erejű atomrobbanást is kivéd a megerősített betonkonstrukció, s a Richter-skála szerinti 6,4-es földrengésnek is ellen kell állnia. Van is mit védeni. Modern Noé bárkája!

1980-ban merült fel először, hogy vetőmag-világbankot kellene alapítani a földkerekség haszonnövényeinek magjaiból. Volt és van számtalan hasonló világszerte, de egyik sem teljes körű gyűjtés eredménye, és az alkalmatlan feltételek, háborúk, katasztrófák következményeként sok megsemmisült. Legutóbb Afganisztánban, értelmetlen pusztítás során.

Svalbard ideális hely a gyűjtemény számára. Távol a forrongó világ epicentrumától, stabil éghajlati körülmények között: mélyen a hegy gyomrában, az örök jég birodalmában üzemhiba esetén sem emelkedik a hőmérséklet a kritikus mínusz négy-hat Celsius-fok fölé (permafrost). A három páncelemben hűtőegységek biztosítják az optimális mínusz tizennyolc fokot. A működtetést örök időkre a norvég állam vállalta magára, de a magállomány a beszolgáltató államok tulajdona marad, s csak katasztrófa esetén vételezhetnek szükséges mennyiségű vetőmagot a termelés újraindításához. A 2008. februári nyitás óta a terveknek megfelelően folyamatosan végzik a feltöltést. Teljes üzemben négy és fél millió féle magot fognak itt tárolni; a szükségletek szerint frissítve, cserélve az állományt. Százhusz méterre a tengerszint felett a globális felmelegedés okozta tengerszint-emelkedés sem veszélyezteti a bunkert.

Ilyen zseniális létesítményből emelkedett hangulatban távozik az ember. Lelkét valami fensőbb hatalom tölti be, Isten tenyerén képzei magát. Igaz, nagyon-nagyon messze az egyik, s még messzebb a másik otthonától, de közel az Északi-sarkhoz, közel a csillagokhoz.

Mint bárhol a világban, itt is apróságokra, kis örömökre, piciny szolgáltatokra épül a világ. Egy szél döngette, vattakabátos kismama küszködik az emelkedőn babakocsit tolvá. Tükörjég csillog, amerre a szem ellát. Veszett szél, hó cibálja. Kezében degeszre tömött Coop bevásárlószatyor. Csöppet sem csodálkozik, amikor segítség ajánlkozik. Jutalmul az idegen viheti a lakásba a bundásákba rejtett kincset. Nincs pardon, le kell tornászni a cipőt. Közben a mama lehorgonyozza a négykerekűt, mint viharos tengeren a csónakot szokás. Kávé és sütemény terem a nappali asztalára, a baba mélyen alszik. Az olasz ülőgarnitúra nemrég érkezett a heti rendszerességgel közlekedő teherhajón Tromsøból. A falakon modern képnymatok. Nem IKEA-ból, nem is lakberendezési boltokból valók, hanem galériában, kiállításon vásároltak. Halvány pasztellszínek. Gyertyák, mécsesek, apró világítótestek. Csak két éve jöttek át a szárazföldről, s mint itt szinte mindenki, szolgálati lakást kaptak, amit a munkaadó köteles biztosítani. S csak annyi munkavállaló jöhet, amennyi hely van. Talán addig maradnak, amíg a gyerek az alsó iskoláit végzi. Hús százalékos alatti az adó. Igaz, minden élelmiszer drágább, de egyébként nincs mire költeni. Takarékoskodnak. Imádják az érintetlen természetet, a nyugalmat. A tenger alatti száloptikás kábel jó telefon- és internetkapcsolatot biztosít az anyaországgal, Norvégiával. Kényelem, biztonság... itt elneveti magát. A segítséget csak azért fogadta el, mert beszélgetni, kávézni akart valakivel. Ritkán látni az utcán „ilyen karcsú, divatosan öltözött, vékony cipős idegent”. A gyerekekkel nehéz társaságba járni. Párja egy expedíció vezetője, a szomszédos szigeteket járják. Csónakkal, kutyaszánnal. Igen, sátorban alszanak, de időnként csak hálózsákban. A sarki róka s a medve, ha nem túl éhes, nem megy emberközelbe. De van fegyverük. Puska és pisztoly. Kötelező. Naponta rádiótelefonoznak. Most beszélgettek, éppen táborot vert a csapat, spirituszlámpán konzervet melegítettek. A padló itt is fűtött, megszárad a zokni, akár távozhatna is a csodabogár idegen. De minden olyan otthonos, halvány fényű, kávé- és csecsemőszagú, vendégmarasztaló. Pedig ideiglenes otthon, a bútorok egy részét a korábbi lakóktól örökölték. A hótaposó csizmákat is. Egyelőre nincs motoros szánjuk. Taxit hívnak, ha nagyon-nagyon-nagyon muszáj.

Az ember kilép az utcára, mély levegőt vesz, nyeli a kavargó havat, s körben a hegyeket szemléli. Mennyi csúcs, mennyi forma! Mégis emberléptékű. A főváros körül nem találni hatszáz méternél magasabbakat. A kiálló szirteken nagytakarítást végzett a délelőtti orkánszerű szél. Amerre a szem ellát, ék alakú póznák futnak a hegyoldalakon. A használaton kívül helyezett csillesorok tartóoszlopai. Teherautókkal váltották ki a végtelenített szállítósort. A benzin ára időközben ugrásszerűen megnőtt, az utak ítéletidőben járhatatlanok, viszatérnének a hagyományos csillesorhoz, de már késő.

Az 1965 előtti állapotokat, műtárgyakat, épületeket, de még a hulladékot és a szemetet is kultúrtörténeti műemlékké nyilvánították. A rozsdás vashordókat nemhogy eltüntetni, de elmozdítani sem szabad. Az égbe meredő tartóoszlopok is ott lesznek, amíg a viharok, rothadásnak ellen tudnak állni.

Besötétedett, csillagtalan, holdtalan az este. Az utakat zúzalékszórógép járja, némileg megkönnyíti a gyalogosközlekedést. Hótorlaszok ugyan nincsenek, a turistabusz mégis szinte lépésben halad a Vadontanya felé. Jó darabon így is gyalog kell botorkálni a szuroksötétben. Nyolcszög alapú jurta. Ajtaja

kitáruul, olajlámpák fénye terül szőnyegként az érkezők lába alá. A hátralévő métereken deszkapalló vezet a bejáratig. Az öles gerendákat fedő, lapolások deszkaborítás imponálóan jól állja a szél s a hideg támadását. Igaz, gázsugárzó ontja ránk tüztét. A fal mentén szarvasbőrrrel leterített lócák, a belső körön farönkök. Az asztalokon olajlámpa. A tíz-tizenöt méter átmérőjű jurta közepén a derékmagasságú, kör alakú pult mögött nyílt lángon szarvasgulyás fő. A korábbi tulajdonosok nyugdíjas napjaikat a Kanári-szigeteken töltik. A már itt, Svalbardon született lányuk vette át a házigazda szerepét. Vetítéses, nagy mesélős vacsorákat szervez. Napközben túsra viszi a kalandra éhes turistákat. Nyáron kerekes, télen talpas kutyaszánon. Nyolcvan kutyájuk van. Etenni, gondozni, futtatni mindig akad önkéntes, álmodozó ifjú a világ legkülönbözőbb pontjairól. Kosztért, kvártélyért. Most éppen egy indiai és egy holland fiú érkezett. A felszolgálásnál pedig egy brazil lány segít. Együtt esznek, isznak a vendégekkel, éjfélbe nyúlóan mesélik fantasztikus történeteiket. A népszáj szerint a főváros, Longyearbyen kocsmáit kalandban, túlélésben világbajnok Hány Jánosok népesítik be. Utolsó cseppig elfogy a leves, a jurtában megszorult füst és meleg elnehezíti a szemhéjakat. A távozóknak még büszkén megmutogatják a biogazdasággá minősített telepet, ahol sem vezetékes víz, sem áram, sem aszfaltút nincs. Rettentően keményen dolgoznak a minőség megtartásáért, szűrőpróbaszerű az ellenőrzés, szigorúak a szabályok, mégsem jut eszükbe, hogy valahol kikaput keressenek. Természet- és törvénytisztelők.

Az ember maradék idejében ajándéokra vadászik. A boltok bejáratánál is illik levenni az utcai cipőt. Vagy adnak papucsot, vagy előhalássza az ember a saját kis vietnami strandpapucsát, s pironkodhat miatta. A célnak ugyan megfelel, csak hát nevetséges. A boltok választéka pont olyan, mint a nyugati világban bárhol. Csak magasabbak az árak. Ami olcsóbb, az viszont káros: a dohány és a szesz. Talán kicsit több a gyapjúholmi és vastagabbak a tollszekik. A plüss jegesmáccit, a kulcskarikát, a matricás kávésbögrét, a füles sapkát Kínában gyártják. Helyi ismertetőfüzetekre, képeslapokra vadászunk.

Pukkanásig megtelt a szárazföldre tartó repülő. Az ingázók és a vasárnapi gyerekek hosszú hétvégére mennek. Utóbbiak nyakában tarisznya, benne úti okmány, kívánságlista, mobil. Külön díjért a sztyuvik leadják őket a célállomáson. Mennyi bánatos ifjú szem, többnyire elvált szülők gyermekei. Még hogy jobb nekik, mert két családjuk is lett...

Alacsonyan, felhők alatt szállunk. A pilóta idegenvezetőként meséli, hogy mire érdemes figyelni. A látvány érdekében megbillenti a gépet, többször is. Mintha egy szimulátorban, háromdimenziós virtuális tájban röpülnénk. De ez nagyon is valós, a szárny csücske szinte érinti a hegyeket, alant gleccser, odébb a Barent-tenger kékje. Végül a felhők felett a nap. Ami tavaszig egyáltalán nem adatik meg a Spitzbergákon lakóknak. Viszont övük az északi fény, a szikrázó hőmező s a hegyekből leereszkedő éhes jegesmedvék izgató közelsége.

Az ember lefagyasztja az érzelmeit, nyugalmat erőltet magára, s többször elismétli, hogy nem-nem-nem, Svalbardon nem tudna élni. Könnyen elhiszik neki, bár nincs a homlokára írva, hogy nemcsak az arcába mart a jég, hanem a szívébe is. Mintha a halál fagyos marka szorongatná...

Zsidó Ferenc

A nagy spórlás

Laska hosszú ideig zsummogott magában, hogy párja túl sokat költ a háztartásra s különböző női kencékre. Mert hát a fizetésük fele csak ilyesmikre megy el. Addig s addig ette magát, míg végül nem állta meg, egy alkalommal rászólt, költsenek körültekintőbben, úgymond, próbáljon meg spórolni egy kicsit. Hisz autóra kellene gyűjteni, meg így, meg úgy. A párja lehajtott fejjel hallgatta Laska korholását, majd sírva fakadt. Hogy ő nem akart rosszat. De neki azok a dolgok kellene. Ha nincs tele a hűtő élelemmel s a tükörasztal kozmetikummal, ő frusztrált lesz. De ha ő, mármint Laska, így akarja, akkor így lesz. De akkor... És itt már erősen hüppögött. Laska már bánta, hogy szóba hozta a dolgot. Visszakozott: hisz végeredményben nem is költ olyan sokat, meg hát azok a dolgok valóban szükségesek, még az a gyertyatartókészlet is, amit legutóbb vett. De a párja vigasztalhatatlannak bizonyult. Laska csak állt, s tehetetlenségében vakarta a fejét. Másnap, hogy valamiképp kiengesztelje megbántott párját, vásárolt neki egy szép arany nyakláncot. Az megenyhülve felcsatolta nyakára az ajándékot, s derűs mosollyal elindult bevásárolni.

Laska Lajos kommunikál

Laska Lajos párjával együtt elment rég nem látott barátja lakodalmára. A muri-ra egy nagy park közepén lévő vendéglőben került sor. Laska még sosem járt a parkban. Amikor a násznép autókonvojában kopott Ladájával a vendéglő felé tartott, ámuldozott hatalmas bujaságán.

A multság jó volt, Laska ismerőseivel csevegett, párjával táncolgatott. Az éjszaka közepén aztán felkerekedtek, merthogy messze még a messze, haza kell autókázniuk. Talán fáradtságának köszönhette, talán a rossz megvilágításnak, hogy a park zegzugos utcáskáin eltévedt, mind eldugottabb, elhagyatottabb helyekre került, tétován ide-oda kanyargott, de sehogy sem lelte meg a helyes irányt. A sűrű lombú fák által szegélyezett mellékutcácskákban autókat vélt látni, bennük a jótékony félhomályban szenvedélyesen szeretkező párok. Egyre elkeseredettebben keringőzött az elhagyott, egymást keresztező utakon, mind távolabb kerülve a park szélétől, mind bujább és elhagyatottabb helyekre bukkanva. Egy kanyar után aztán Laska rendőrautót látott meg közeledni. Mire félrehúzott, egy rendőr már ott is állt mellette. Mondja, kérem, kezdte a mondanóját Laska akadozva, hogy találunk ki ebből a parkból? A rendőr arcán mintha gúnyos mosoly futott volna át, aztán így szólt, felhívom a figyelmüket, hogy nyilvános helyen tilos szexuális kontaktus létesítése.

Laska megköszönte a felvilágosítást, visszaült az autójába, továbbhajtott, és nemsokára megtalálta a helyes irányt.

Laska-lázadás

Laska Lajos városszéli, gyengécske panelben lakik, ahol a szemétszállítás igen-csak akadozik. Sokszor egy egész hét is eltelik anélkül, hogy a szemeteskocsi tiszteletét tenné. A szemét pedig csak gyűlik, kifolyik a kukák tetején, ellepi a környéket.

Valahányszor le kell vinnie a szemetet, Laska fojtott hangon szidja a rendszert, az illetékes vállalatot, miközben a szemétkupacokat kerülgeti. Mivel ez mit sem segít, egy napon elhatározza, hogy cselekedni kell. Tiltakozni. Mától nem hozom le többet a szemetet, dönti el összeszorított fogakkal. Majd meglátjuk, hogy mi lesz veletek, gazemberek, ha nem lesz több szemét, ha nem lesz mit elvigyetek, nem lesz munkátok, csődbe juttok, rimánkodni fogtok, hogy hozzam le a szemetet, bár egy-két vödörnyit, de én nem, nem és nem!

Laska azóta odafent tárolja a szemetet. Ez lassan gondot okoz neki, de nem adja fel.

Hogyan lett Laskából feltaláló

Laska Lajos látványosan tudott unatkozni. Elfolyt a karosszékekben, ásítózott, nyögdécselt s az orrát piszkálta. A piszkálmányból két ujj között apró galacsinokat formázott, majd elpöccentette. A pöccenet, ha megfelelő helyen landolt (pl. ablaküveg, lakkozott bútor, csillár), odaragadt. Ha megszáradt, csak késsel lehetett levakarni. Ezt Laska felesége végezte, így ő sosem unatkozott. Közben szelíden korholta párját, hagyna már fel ezzel a vadállatkodással s keresne valami normális elfoglaltságot.

Addig mondogatta, míg Laska ráállott. Hogy akkor mostantól feltaláló lesz. Fel is talált számos érdekes csinálmányt, elég, ha itt és most csak a cigájacöccentőt, a fírhangsuvickolót és a mázlimeskuvátort említjük meg.

Környezete értékelte a találmányokat, egyesek csak bólogattak, de mások meg is ölelgették Laskát gratuláció gyanánt.

És ő boldog volt, és elégedetten állapította meg, hogy a feltalálás talán még az orrpiszkálásnál is jobb egy kicsivel.

Laska Lajos barátkozik

A kis, zárt közösség, melyben Laska Lajos is tevékenykedett, új taggal bővült. Dolgozni jött, ugyanúgy, mint ők, tehát semmi szenzáció, extra-különös felhördülés.

Laskáék úgy tettek, mintha mi sem történt volna, nem is történt semmi olyasmi, amit az ember mindennapi nyugólódései közepette lereagál. Tovább-

ra is eljártak dolgozni, leültek a székekre, persze amelyekre ő ült, arra nem, néha tán még beszédbe is elegyedtek vele, nem túl érdeklődően, személyes témákat még véletlenül sem érintve, vagyis úgy, ahogy azelőtt is szokták egymás között.

Laska Lajos biztatgatta egy ideig magát, hogy né, ember, oda kéne menni s összebarátkozni vele, vagy legalábbis tisztességesen megismerkedni, de aztán valahogy lebeszélte magát a dologról. Talán azért, mert rájött, akkor ugyanezt a régi kollégáival is meg kéne tennie, s az pedig kész lehetetlenség.

Hogyan lett focirajongó

Laska egy vasárnap délután párjával egy falu fölötti lankás domboldalon andalgott, bozótosokban, ritkás erdőben. A fák közül rá-rápillantottak a falucs-kára. Nagy pezsgés volt, éppen a községi focibajnokság egyik meccsét játszották, a pálya mellett ott lebzelt a település apraja-nagyja. Laskáék tovább-sétáltak, aztán hogy, hogy nem, szeretkezni támadt kedvük. Ott, az erdőben. Őket is meglepte a hirtelen gerjedelem. Sietősen egymásba kapaszkodtak hát. Attól, hogy a focipályáról megláthatják, nem tartottak. Az ágak eltakarták őket, ők viszont elég jól láttak mindent, a zsvajgás is felhallatszott. Jólesett a szex, a vártnál is jobban, mert – ezt a szinte perverz gondolatot utóbb vallották be egymásnak – közben arra gondoltak, a drukkerék őket biztatják, nekik szurkolnak.

Miközben kielégülten, egymásba karolva hazafelé bandukoltak, Laska arra gondolt, nem is olyan rossz dolog a foci. Rövidesen rajongó lett.

Hibás

Laska egy időben egy mamutvállalatnál volt alkalmazásban, a cég vezetője roppant elfoglalt s emiatt roppant ingerlékeny ember volt. Egy alkalommal valamit nem talált rendben, dühbe gurult, s Laskát, mivel ő volt kéznél, istentelenül leteremtette. Pancsernek, ökörnek, beszámíthatatlan bunkónak nevezte. Laska megdöbbenően hallgatott, annyit se tudott kinyögni, hogy nem ő a hibás. A főnök szitokáradatát befejezve elrohant, a cég halaszthatatlan ügyeit intézendő.

Laska Lajos egyedül maradt s gondolkodni kezdett. Mi van, ha folyamányai lesznek a dolognak? Ha a főnök úgy megorrolt rá, hogy... Nem, ezt el kell kerülni! Egy ilyen jó munkahelyet nem szabad ilyen apróság miatt elherdálni!

És Laska nekifogott engesztelő szöveget gyártani. Udvarias, hajlongó mondatokat fogalmazott. Feszülten, komoran, összeszorított fogakkal. Csak akkor derült föl valamelyest, amikor megtalálta apológiája kulcsmondatát: Főnök, bocsánat, hogy megsértett!

Albrecht Ferenc

Amerika

Enyhe volt ez a délután is a dombok alatt, a fűzfák között, a földnek ezen az oldalán. A rézsút beeső napsugarak és a hosszú árnyékok délutánja.

Amerikai délután.

A meleg levegő áramlásában nem látszott, hogy a madarak mozgatnák repülés közben a szárnyukat... így is volt talán. Abigail a szeme sarkából nézegette őket, mert éppen ráért, befejezte a neki kiosztott munkát. Felegyenesedett és vágott egy grimaszt a szája szélével.

– Na, ezeket odaszögelték – gondolta.

A ház előtt, a fűzfák árnyékolta tágas térben a munka mintha magától haladt volna... nem az emberi kezek nyomán. Abigail éppen csak hátrament a fészerhez megnézni, hogy nem oda tette-e le a metszőkést, és mire visszajött, a férfiak már az összes maradék fát felaprították és behordták. Abigail remélte, hogy most lesz legalább egy szabad negyedórája, amikor senki sem figyel rá és nem keres neki valami elvégzendő munkát. Mert az mindig van errefelé, nemigen lehet megállni. Amikor Gim, az úr fia elment egyszer egy hónapra északra és visszajött, rögtön azt kereste, hogy mi változott, mit építettek a környéken; rendbe tették-e, amit rendbe kellett tenni. Vidám gyerek volt ez a Gim, nem nagyon látta soha senki rosszkedvűnek. Mitől is lett volna az.

Magával hozott akkor egy jókora vörösfenyő gerendát is, aztán azt darabolta, gyalulta, csiszolta jó pár napig. Abigail kérdezgette is, hogy mi lesz belőle, de Gim azt mondta, majd meglátja úgyis. Abigail arra gondolt, milyen jó is lenne, ha a Gim padot csinálna. A fák alá. Egy hét múlva készült el vele, és kiderült, hogy kapunak szánja. Kerítés eddig is volt a birtok körül, hát most lett kapu is, a vörösfenyőből. Ráírta nagybetűkkel a Gim: Deckard birtok. Eddig csak úgy bement az ember a birtokra; most már valósággal belépett. Abigail legalábbis így érezte, amikor áthaladt a díszesre faragott kapu alatt, és ezt nagyon előkelőnek találta. A szomszéd birtokon ilyen nincs, ott nem mászkálnak kapuív alatt a niggerek.

Mivel a madarak elrepültek, Abigail a dombhajlás felé tekintett és észrevette, hogy két alak közeledik lovon, akik az előbb még nem voltak ott. A kikaposott ösvényen jöttek. Határozottság mozgatta őket. Nem néztek az útról már jól látható Mississippi felé, holott a folyó váratlan feltűnésével a legtöbb utas tekintetét magára szokta vonni. A nagy, az áradó, a végtelen folyó... Lehet, hogy ezek nem is utasok? Abigail egyszer beleejtett éjjel egy égő csomót a vízbe, és sokáig nézte, hogyan ereszkedett lejjebb és lejjebb, egészen a látóhatárig a tűz... holott máskor minden neszre megriadt, vadállatokat sejtett, vagy ami még rosszabb, embereket, ha éjjel kellett valamiért kimennie a házból... de akkor, azon az estén minden máshogy volt, azon az estén maga sem tudta, hogy sírjon-e vagy a folyót nézze, vagy a folyóban a tüzet... Az éltető láng meg-megvillant a szemében, amíg a szemhéja lassan-lassan le nem csukódott a parton. Álmai a folyóhoz láncolták őt attól az estétől. Sokszor álmolta azt,

hogy ő a víz lánya, és az óceánban él. Az óceán hajókat hoz a hátán, melyből új élet sarjad. Nagypától hallotta ezt a mesét, ő emlegette, hogy majd megérkezik az a hajó... és szabaddá tesz minket. Abigail nem tudta, hogy ezt a mesét nagypapa találta-e ki vagy ő is csak úgy hallotta valahol; erről nem kérdezte meg sohasem az öreget.

És most már hiába is kérdezné.

A két férfi már a kerítéshez ért, leszálltak a lóról és egyenesen a ház felé tartottak. Tekintetükkel a gazdát keresték, ahogyan a rabszolgák mellett elhaladva a fűzfák alá értek. A kutyák megindultak feléjük, aztán a határozott mozdulatok láttán meggondolták magukat; leültek a földre és tisztelettel nézték a két idegent, akik néha a rabszolgák felé pillantottak.

A két idegen körbenézett, és látták, hogy a birtok gazdája nincs a ház előtt. Fellépdeltek a deszkalépcsőn és bekopogtak.

Abigail tudta, hogy a gazda nincs otthon; tegnap utazott el Zacharyba marhaszvényeket íratni. Így Abigail várta, hogy majd Lennox fogadja a jövényeket.

Csak ritkán nyílt meg ebben a házban a főbejárat ajtaja; a gazda és a személyzet is az oldalajtót használta, nemcsak a rabszolgák. Az oldalajtó lógott a sok nyitogatástól, és hiányzott a festés az ajtó tokja körül. Egyszer egy disznó elszabadult egy éjjel, és reggelre szétrágtá az ajtó alját. Szép langyos hajnal volt, amikor észrevették a bajt, a disznó nyugodtan állt a megrágott ajtó mellett. Lennox aztán jól oldalba rugdosta ezért.

A főbejárat ajtaja gyönyörű fehér volt, így is illik, hogy a fehér urak azonnal ezt az irányt választották, gondolta Abigail. Lennox talán meg sem hallotta, hogy valaki onnan kopog.

Abigail tudta, hogy most neki kell megkeresnie Lennoxot, hogy tudassa vele: vendégek jöttek. Egy pillanatra az újságra gondolt, amit a fészker mögött rejtett el, az egyik fa gyökerei között. Még alig tudott beleolvasni, pedig már vagy egy hete szerezte. Amikor elküldték a szomszéd birtokra kátrányért, akkor akadt rá az út porában. Valaki otffelejtette, ő meg felszedte. Még nagypapa magyarázta el neki a betűket; hogy az öreg honnan tanult meg olvasni, arról nem mesélt soha. Legjobban az tetszett Abigailnek még kislánykorából, amikor nagypapa felolvasott neki egy cikket. Egy aranymosóról szólt, akinek sikerült kimosnia egy folyóból ötven dollár aranyat. Abigail attól fogva meg volt győződve arról, hogy majd egyszer ő is fog aranyat találni.

Amikor egyszer egy ócska ruhába öltözött, mocskos és bűdös öregasszony be akart kéredezni a birtokra egy éjszakára, és elkergették, Abigail úgy érezte, itt a nagy nap. Az öregasszony, akit a többiek boszorkánynak mondtak, dél felé vette az irányt. Abigail kihasználta, hogy mindenkinek a földre kellett mennie dolgozni és a szerszámokat készítették elő. Egy óvatlan pillanatban kirohant a kapun, egyenesen az öregasszony után. A délutáni fényben jól látta távolodó, sötét alakját. Neki tudnia kell, hol lehet az arany. Abigail úgy gondolta, mindenhol van arany, ahol emberek vannak, mindenkire jut legalább annyi, mint amennyi az aranymosónak jutott. Majd az öregasszony elvezeti oda, az ilyenek nem véletlenül jelennek meg. Végül egy kis erdős résznél érte utol, ahol az öregasszony leheveredett, és mire Abigail megtalálta, már el is aludt. Egy fa gyökereinek támasztotta a fejét. Abigail a fa másik oldalához lopózott és a kezével kezdett ásni, bízva benne, hogy ott lesz az arany.

Aranyat ugyan nem talált, de a nagy erőlködésben úgy elfáradt, hogy leheveredett és őt is elnyomta a buzgóság. Arra ébredt, hogy lovasok veszik körül. A birtokról jöttek érte. Mindenki azt hitte, hogy az öregasszony babonázta meg, úgyhogy legnagyobb meglepetésére őt nem is bántották. Hogy az öregasszony ekkor merre lehetett, azt nem tudta, mert többet sohasem látta. Pedig szerette volna, ha visszatér és végre elvezeti az aranyhoz. Egy olyan napon, amikor nem kell dolgozni, és nem keresik, legalább csak pár órára. Abigail nagyon várta ezt a napot. Egyszer biztosan eljön. Sajnálta, hogy nem maradhatott ott, ahol elaludt. Szép, árnyas hely volt.

Most nem tudta, hogy mit is tegyen. Ha elfut Lennoxért, akkor a két úr továbbra is feleslegesen fog kopogtatni, vagy esetleg elmennek, mire ő előkeríti Lennoxot. Ha odaszól nekik, lehet, hogy még a végén ezért is jól megpofozzák. Mégis ezt a lehetőséget választotta, bízva benne, hogy pofon nem lesz belőle; de úgy érezte, segítenie kell az olyan embereknek, akik rájuk néznek, és nem levegőnek tekintik a fajtáját. Látta, hogy a többiek is azon tanakodnak, amin ő, levetett kalappal, tétovázva.

Gyors elhatározással odalépett a jövevényekhez. Fent álltak a pár fokos lépcső tetején, de ő oda nem mehetett utánuk, meg sem fordult ilyesmi a fejében. Még sohasem járt arra. Mielőtt azonban megszólíthatta volna őket, az egyik, az alacsonyabb a szemébe nézett és azt kérdezte:

– Nehéz napotok volt ma?

Abigailt annyira meglepte a kérdés, hogy hirtelen azt sem tudta, mit kellene felelnie. Bámult csak a két idegenre. A kiejtésből hallotta, hogy nem helybeliek.

Kik lehetnek ezek?

Abigail pislogott.

Élesen sütött rájuk a nap, a szeme pedig még nem szokta meg egészen a fényt, mert a fák alatt árnyékosabb volt. Pár gondolat után csak arra tudott jutni, hogy rajta gúnyolódnak. Ránézett a kérdezőre. Komoly, nyugodt férfiarc. A másik arcán sincs mosoly, nem úgy néz ki, mintha a következő mondatával el akarná kergetni vagy bolondot akarna csinálni belőle mindenki előtt.

– Sokat dolgoztál? Fáradt vagy? – kérdezte most a magasabb, a szakállas, és érdeklődve pillantott Abigailre, aki csak bámult anélkül, hogy egy szót szolt volna.

Aranyból való óralánc csüngött elő az idegen zsebéből, és Abigail megítélése szerint nagyon elegánsan volt öltözve.

Mozdulatlanul álltak mindhárman. A két férfi tekintete Abigailen. Abigail meg őket nézte. Teljesen ellefejtette, hogy háta mögött állnak a többiek. Honnan jöhetnek ezek az emberek, gondolta megint. Még sohasem voltak itt. Minden arcvonásukat élesre rajzolta a fény. Határozott arcok.

Hirtelen nagyon jólesett neki az a kérdés. Nagypapa tudott így kérdezni, ilyen kedvesen. Nagypapa nem állt ott fönt sohasem, gondolta még, de szinte észre sem vette ezt a gondolatot. Éppen csak végigfutott az erein.

Végre megszólalt:

– A mister nincs itt, de szólhatok a Lennoxnak.

– A többiek miért nem jönnek ide? – kérdezte a szakállas.

Abigail most már nem csodálkozott annyira. Végül is az urak arról beszélnek, amiről akarnak, ő meg megpróbál válaszolni, ez a legtöbb, amit tehet.

Ezért még nem büntette meg senki. De nem is olyannak látszanak ezek itt, mint akik erre készülnének. Már egy árnyalattal magabiztosabban válaszolt:

– Dolgoznak azok, uram. Sok a dolog.

Kicsit megijedt arra a lehetőségre, hogy ezek most idehívják a többieket. Ha nem mennek, abból is baj lehet még, ha meg mennek, és a Lennoxnak nem tetszik, akkor aztán megint lesz nemulass.

– Lennox Mr. Deckard fia? – kérdezte az alacsonyabbik.

– Nem, az a Gim. De ő sincs itt. Lennox intézi itt a dolgokat, mister.

Az idegenek szemén és alig látható fejmozdulatán látta, hogy szólhat Lennoxnak.

– Mingyár' jövök.

Azzal gyorsan nekieredt, de már a második lépésnél látta, hogy jön is Lennox.

Lennoxnak volt valami hatodik érzéke, amivel megsejtette, ha szükség volt rá. Miután kiadta a munkát a rabszolgáknak, hátrament a kuckójába, hogy kialudja magát. Amikor az idegenek megjelentek, valami belső ösztön felébresztette. Kikukkantott a deszkák résein, látta, hogy ezek valami urak lehetnek. Nyilván akarnak valamit, gondolta. Átsimította kezével a haját, hátha beleragadt valami szalma vagy egyéb... mégse úgy álljon az idegenek elé, mint egy madárjlesztő.

Hamar odaért a bejárathoz, szedte is a lábát rendesen. Ahogy elhaladt a rabszolgák mellett, egy lapos pillantást azért vetett rájuk a rend kedvéért, nehogy még azt higgyék, hogy ő itt most mások kedvéért ugrál, és még összebeszélnek a háta mögött. Fellépdelt a lépcsőn az idegenek mellé.

– Jó napot! – mondta, és biccentett hozzá a fejével. – Mit parancsolnak?

– Kossuth – nyújtotta kezét a szakállas.

Lennox megszorította az ismeretlen kezét, előtte gyorsan ránézett a sajátjára, hogy tiszta-e, mert ebben egyáltalán nem volt biztos. A másik is bemutatkozott, de ezt a nevet már nem értette tisztán, mert az egyik rabszolganő éppen akkor loccsantott ki egy jókora dézsa elhasznált vizet a földre, a ház oldalánál. Lennoxot különösebben nem zavarta a dolog, mert minden ismeretlent misternek nevezett. Meg úgy látta, hogy a szakállas fog beszélni úgyis, így rá figyelt; várta, hogy elmondja, mit akar.

Ekkor eszébe jutott, hogy Abigail is ott áll, holott semmi szükség rá.

– Te meg mit ácsorogsz itt? Végezd a dolgod! – mondta a lánynak. Abigail egészen természetesnek vette Lennox szavait, meg nem is mondta durván. Szépen leügetett a lépcsőről. Általában rendes ember volt ez a Lennox, ha meg éppen mérges volt valamiért, azt lehetett látni rögtön a szemén, és olyankor inkább vigyázott vele az ember.

Ahogy leszaladt a lépcsőn a fészker felé, eszébe jutott, hogy a munkájával lényegében végzett, és nincs is miért hátramennie. Lennoxra pillantott: nem órá figyel, hanem az idegenekre. Aztán eszébe jutott az újság. Most. Most végre hátramehetne... De ahogyan kigondolta, hogy nekiindul, a másik pillanatban már nemet is mondott erre az ötletre.

Nem, itt marad. Csak a fűzig ment el, kissé távolabb a többiektől, és a ház felé fordult.

Az idegenek és Lennox beszélgetni kezdtek. Abigail úgy gondolta, hogy az idegenek biztosan valami üzleti ügyben érkeztek, ahogyan a többiek is. A múltkor egy ismeretlen azzal az ötlettel érkezett, hogy megveszi az összes rabszol-

gát. Merthogy szüksége van rájuk, az álmaihoz. Hogy mi lehetett ez az álom, a feketék nem tudták meg, pedig Lisa nagyon hallgatózott a szoba mellett, ahol a gazda és az idegen tárgyaltak.

Abigailnek ez a két idegen mégis másmilyennek tetszett. Még egyszer sem történt olyasmi, hogy egy idegen megkérdezte volna tőle, hogy elfáradt-e a munkában. Abigail az idegenekre pillantott, igyekezett alaposabban maga elé idézni a szakállas arcvonásait. Igen, eszébe jutott, mi ragadta meg benne a figyelmét az előbb. Amikor a szakállas ránézett és kicsit elmosolyodott, apró ráncok szaladtak össze a szeme körül. Abigail a lelke legmélyéig meg volt győződve róla, hogy ha valakinek összeszaladnak a ráncai, amikor mosolyog, annak jó embernek kell lennie.

Nagypapa volt az utolsó, jutott eszébe, aki megkérdezte tőle, hogy elfáradt-e. A drága nagypapa... akitől ki tudja, megkérdezte-e valaha is bárki, hogy elfáradt-e... És annak az apjától... Mert az is robotolt valakinél, ezt Abigail szinte nem is tudta volna máshogyan elképzelni. Hol élhetett és halhatott meg az ő dédapja? Hogy hívhatták?

– Szállást szeretnénk ma éjszakára – mondta Kossuth Lennox felé fordulva. – Fizetünk is érte, ha kell.

Lennox nagyot nézett, ezt az utóbbi ajánlatot teljesen feleslegesnek találta. Előfordult már, hogy idegenek érkeztek hozzájuk, akiken látszott, hogy nem idevalósiak. Ha tisztességes volt a megjelenésük, minden további nélkül kaptak egy szobát és ellátást. Mr. Deckard kifejezetten örült is, ha társasága akadt, akikkel elbeszélgethetett olyasféle dolgokról, amikről az ittenieknek fogalmuk sem volt, vagy amikről éppen nem nyilvánítottak véleményt.

– Nézünk maguknak két szobát, mister – mondta Lennox.

Kossuth biccentett, aztán a rabszolgák felé nézett.

Abigail észrevette, hogy a szakállas egyre többször pillant a rabszolgák felé, Lennox pedig bizonytalanul feléjük int, mintha azt közölné az idegenekkel, hogy ha akarnak, menjenek oda hozzájuk.

Kossuth és társa lelépdeltek a lépcsőről és elindultak a rabszolgákhoz. Lennox mögöttük haladt, várta, hogy kiderüljön, mit akarhat még a két idegen. Ha rabszolgát akarnak venni, azt a gazdával kell majd megbeszélniük, mert az üzletnek ez a része már nem az ő dolga. Deckard mindig is maga intézte a rabszolgák ügyét.

Hirtelen kétségbeesett üvöltés hallatszott. Abigail összerezsent, Kossuth és társa is ijedten fordult a hang irányába.

Az egyik rabszolga fél térdre ereszkedve, döbönt tekintettel meredt a kezére, amelyből egyenletesen, sűrű és gyors cseppekben hullott a vér. Mindenki odarohant, egy pillanat alatt körbevették a sebesültet.

– Mi történt? – kérdezte az egyik rabszolgánál a térdelőt, helyette egy másik válaszolt, aki a véres baltát is látta a sebesült lába mellett.

– Odavágott a baltával a kezére.

Kossuth odaszólt a társának, hogy hozza be a lovakat, maga pedig a rabszolgákat gyengéden félretolva a sebesülthöz lépett. Maga felé fordította a véréző kezét és a sebre tekintett.

– Elég mély, de csontot szerencsére nem ért. Megmarad a kezed, ne aggódj – mondta a rémült tekintetű rabszolga szemébe nézve.

– Hozzatok egy vödör tiszta vizet!

Kossuth társa beviharzott a lovakkal; a sajátján ült, kezében a gyepelővel vezette a másik lovat.

– Szorítsd a másik kezedd a csuklódat – mondta Kossuth a rabszolgának, de az még nem tért teljesen magához az ijedtségtől; így maga fogta meg a rabszolga jobb kezét és tette rá a balra. Aztán felállt és a lóhoz lépett, gyors mozdulatokkal kioldotta a nyeregtáska csatját. Üvegtégelyeket, kötszert és egy dobozkát húzott elő. Felnyitotta az egyik üveget, egy darab tépést vett a kezébe, és sötét folyadékot öntött a vászoncsíkra. Aztán egyik kezével összenyomta a sebet.

– Önts vizet a kezére, hogy lemossa a vért – szólta Kossuth az egyik asszonyhoz, aki már a sebesült mellett várakozott a vödör vízzel és érdeklődve figyelte az idegen mozdulatait. A víz lemosta a vért a sebről és Kossuth kezéről.

– Ne kiálts, ha csípne! Segít – szólta Kossuth a rabszolgához, és a tépéssel letisztította a sebet, olyan gyorsan, amilyen gyorsan lehetett, mielőtt újra elöntené a vér.

– Adhatod a tűt – szólta társához, aki már kezében tartotta a kért tárgyat, megtisztogatva ugyanazzal a folyadékkal, mint amivel Kossuth a sebet lemosta.

Kossuth a sérült szemébe nézett.

– Lélegezz mélyeket!

A rabszolgák döbbenet nézték, ahogyan Kossuth szabályosan és nyugodtan összevarrta a sebet, és a sérült hang nélkül tűrte az egézet. Kossuth úgy térdelt, hogy a sebesült csak a hátát láthatta.

Elkötötte a fonal végét, aztán még egyszer tiszta vizet kért. A sebet újra lemosta a sötét színű folyadékkal, és egy tépéssel átkötötte az egézet.

– Lábba tudsz állni? – kérdezte a vérvesztéségtől és ijedtségtől még kábult rabszolgától. A nyakába vette a sérült karját és feltámogatta. Pár lépést kísért, aztán átadta két másik rabszolgának, akik aggódó és hitetlenkedő tekintettel betámogatták a sérültet az egyik barakkba.

– Ha megengedi, este még megnézném újra a kezét – fordult Kossuth Lennoxhoz.

Lennox némán és szinte lenyűgözve bólintott. Olyan gyorsan történt a baleset és a sebesült ellátása, hogy mire ő megtette volna a szükséges intézkedéseket, már nem volt mit elintézni. Ő, ahogyan teljes nyíltsággal beismerte maga előtt, legfeljebb a sebet tudta volna bekötözni és a sérültet némi whiskyvel megitatni. Egyszer, még évekkel ezelőtt látta, ahogyan egy csúnya lábsebet löporral égettek ki, de neki eszébe sem jutott volna, hogy ilyesmivel próbálkozzon. Félt volna, hogy csak még nagyobb bajt okoz, mint ami már amúgy is megvan.

Lennoxnak hirtelen eszébe jutott, hogy mit is keresnek ők kint az udvaron.

– Beszélni akart velük, mister – mondta Lennox, a rabszolgákra bökve. Úgy gondolta, hogy ezek után az a legkevesebb, hogy mindenben szó és gondolkodás nélkül eleget tesz az idegen óhajainak, és nem törí a fejét, hogy mit miért akarhat.

A rabszolgák Kossuthot bámulták; közben hátratekintgettek, mert érdekelte őket, hogy a sérült milyen állapotban lehet.

– Köszönöm. Majd inkább este, most talán nem alkalmas – mondta Kossuth a rabszolgákon végigtekintve, miközben összeszedte a holmiját. – Inkább megköszönném, ha megmutatná a szobámat.

Lennox körbenézett, majd egy Irene nevű lánynak szólt, hogy kísérje fel az ismeretlent a vendégszobába. Abigail éppen észrevette, hogy Kossuth a földön felejtette az egyik tégelyt, így gyorsan lenyúlt érte. Ahogy Kossuth hátralepve feléje fordult, szó nélkül átnyújtotta az üveget, az ismeretlen szemébe tekintve.

Irene nevének hallatán Abigail olyan ijedt tekintettel nézett Kossuthra, amit nem lehetett nem észrevenni. Kossuth, bár nem tudta mire vélni ezt a riadt tekintetet, nem töprengett rajta különösebben. Megköszönte az üveget, és oda szólt Lennoxnak:

– Ő is felkísérhet talán.

– Ez a maga szobája, mister – mondta Abigail, és szélesre tárta a szoba ajtaját.

Kossuth minden habozás nélkül belépett, nem nézelődött a küszöbön állva ide-oda, hogy hova is megy be. Kalapját az ágyra dobta, ez volt a legközelebbi bútor, ami a keze ügyébe esett. Odalépett az ablakhoz és kinyitotta. Nagy levegőt vett.

Abigail a küszöbön állt és várta, van-e észrevétele vagy kérése a fehér úrnak. Közben olyan gyorsan, ahogy csak tudta, alaposan megnézte magának a szobát. Kétszer látta eddig összesen a vendégszobát, utoljára évekkal ezelőtt. A harmadik alkalommal sem változott benne semmi, és Abigail ezt csendes örömmel nyugtázta. Zöldre festett falak, fa ablakkeretek, az ablakból látszik a fák teteje. És besüt a nap. Abigail úgy gondolta, hogy messze a legtöbb, amit ember elérhet, hogy egy ilyen szobában lakhat. Hiszen az ágy biztosan kényelmes. Teljesen egyedül lehet itt az ember, nem zavarja az embert a világon senki. Ez lehetne az ő igazi otthona. Az otthona, ahonnan ki van zárva, hiszen ahányszor csak megláthatja, már el is foglalja valaki helyette. Itt lenne idő elolvasni az újságot is, amit talált, futott át rajta a gondolat, rövid időn belül már másodjára.

Kossuth egy pillantást vetett hátra, ennyi elég is volt, mindent megértett belőle: ahogy Abigail az ajtóban állt és a bútorokat nézte...

Kossuth megfordult az ablakban, a zsebébe nyúlt, és miközben keresgélt, odaszólt Abigailnek:

– Ül csak le.

Azzal megfogta a hozzá legközelebb eső széket és Abigail elé tette.

Abigail meg sem mozdult, azon gondolkodott, hogy most mit kellene tennie. Annyira szeretett volna ebben a szobában maradni, mintha valami csoda várna ott rá évek óta, de arra gondolt, hogy ha kiderül, hogy ő itt benn üldögélt, akkor a legkevesebb, hogy elverik.

Kossuth észrevette a lány zavarát.

– Értem. Félsz, hogy baj lesz belőle. Ne törődj vele, elrendezem.

Olyan magabiztosan és magától értetődően mondta ezt, hogy Abigail elcsodálkozott. Leült a székre. Egy valódi széken ült, párnázott ülőkével. Ha ezt nagyapapa megérhette volna... el se hitte volna az öreg, ha csak úgy elmondja neki.

Kossuth megtalálta zsebében a szivartárcáját. Kivett egy szivart, rágyújtott, és elégedetten kifújta a füstöt.

– Amióta ideértem, most ülök először úgy le, hogy nem egy szobainas áll előttem, és nem azért nyúlok a zsebembe, hogy borraivalót adjak – mondta mosolyogva. Nagypapa tudott úgy mosolyogni, hogy közben finoman összefutottak a ráncok a szeme körül, gondolta Abigail. Csak a nagypapa már öregebb lehetett ennél az embernél.

Abigail úgy érezte, hogy ez az ember egy rossz szót sem fog mondani, ha megszólítja.

– Régóta úton van, mister?

– Hát, ami azt illeti, eléggé – válaszolt Kossuth, egy csöppet sem lepődve meg a kérdésen. A szeméből lehetett látni, hogy jólesik neki ez a kérdés.

– Jó magának, hogy úton lehet.

Kossuth érdeklődve nézett Abigailre. Erre már nem lehetett valami sima választ adni, mint általában azokra a kérdésekre, amiket mostanában feltettek neki. Elgondolkodva forgatta kezében a szivart. Láthatóan eltöprengett. Abigail úgy vette észre, hogy sok minden eszébe juthatott egyszerre az idegennek, és nagyon remélte, hogy nem hozta kellemetlen helyzetbe. Akkor kirohanok innen, gondolta hirtelen.

– Te is szeretnél útra kelni? – kérdezte Kossuth.

– Ó, igen, mister.

Ezt nagyon gyorsan rávágta Abigail.

– Merrefelé?

– Hát bárhová, teljesen mindegy.

Kossuth mélyet szívott a szivarból és lassan fújta ki a füstöt.

– Mégis, hol állnál meg?

Abigail gondolkodott egy kicsit.

– Ahol már nem jönne értem senki. Addig mennék.

Kossuth megérezte, hogy ez a mondat nem csak kitalált, jövőbéli lehetőség a lány számára. Egy történetet látott meg Abigail tekintetében. Érdekes történet lehet. És talán nemcsak ezé az egy rabszolgalányé.

Valójában Abigail kint volt egyik nap a földeken, és mikor egyszer többórnyi munka után körülnézett, nem volt mellette senki. Azóta sem tudta, hogy ez hogyan történhetett meg. Annyira egyedül találta magát, hogy egy teremtett lelket sem látott maga körül. Azt sem értette, hogy hogyan keveredhetett el a földről a patak partjára, sűrű fák közé. Aztán egyszer csak ráesteledett, feljött a hold és lehűlt a levegő.

Még soha azelőtt nem érezte magát ennyire elhagyatottnak. De azt is érezte, hogy most teljesen magára van utalva. Senki sem szólt hozzá. Nem volt előtte semmi feladat, amit el kellett volna végeznie. Ott csak a patak volt, egy ösvény és a félhomály. Mindent látott, telihold volt. Nagy levegőt vett, és elindult abba az irányba, amelyről sejtette, hogy nem a szálláshoz visz.

Ekkor jutott eszébe, hogy ha nem arra megy, nem fogja látni nagyapát sem. És neki oda kell mennie, ahol nagypapa van. Rettenetesen sajnálta, hogy nagypapa most nem lehet valahol máshol. Mondjuk a dombok mögött, mert ott biztosan házak vannak, a házakban pedig emberek. Elkésérítő volt tudni, hogy nagypapa semmiképpen sem lehet ott. És így ő sem.

– Szeretted volna látni ezt a szobát, igaz? – kérdezte Kossuth. Olyan váratlanul jött ez a kérdés, hogy Abigail nyitva felejtette a száját, és meg is ijedt egy pillanatra, mint akit rajtakaptak valamin. De ahogy rátekintett Kossuth arcára, úgy érezte, hogy megbízhat ebben az emberben. Nem azért kérdezi ezt, mert elítélné a vágyát.

– Igen, uram.

Kossuth látta, hogy Abigailnek jólesne elmondania valakinek, miért szereti ezt a szobát. Csak egy kis biztatásra vár.

– Mi tetszik benne neked? – kérdezte, miközben maga is körbehordozta tekintetét a falakon, függönyökön.

– Látja azt a képet a falon, uram? – kérdezte Abigail félénken, és a falra nézett. Egyszerű kivitelű olajkép volt, megsárgulva egy kissé az időtől.

– Kislánykoromban láttam először, uram, amikor egyszer felkísérhettem Abrahamet, az akkori inast. Akkor azt képzeltem, hogy abban a házban fogok lakni. Hogy ha erősen gondolok rá, akkor egy nap ott fogok fölébredni. Ott, ahol igazából áll. Felkelek, tejet melegítek a tűzhelyen és felsöpröm a szobákat.

– Ezért szeretted volna újra látni – bólintott Kossuth, nem kérdőn, hanem mindegy befejezve Abigail gondolatát. Abigail nem válaszolt, csak a szeme vált csillogóbbá. Látszott rajta, hogy nem sok mindenkinek mondta ezt el eddig.

– Magának biztosan szép nagy háza van, mister.

Most Kossuth hökkent meg egy pillanatra. Elmosolyodott.

– Miből gondolod?

– Maga úr – mondta Abigail.

Ez a körülmény az ő szemében ugyanolyan egyértelművé tette a házat, mint ahogy az embereknek orruk van. Van és kész, ez már csak így van. Kossuth újra a képre nézett. Most ő gondolkodott el. Leütötte a hamut a szivarja végéről.

– Jó lenne tudnom, mi van most a házammal. Pontosan emlékszem minden sarkára. Egy cseresznyefa áll előtte. Nagyon öreg fa, nem volt már túl sok gyümölcs rajta mostanában, meg gyakran el is fagyott. De amikor egyszer valamelyik barátom megkérdezte, hogy miért nem vágatom már ki, azt mondtam neki, hogy annak ott van a helye.

Abigailnek eszébe jutottak a fák, amikor akkor este érte jöttek. Már messziről hallotta a lovasokat, nem érte váratlanul, amikor egyszer csak felbukkantak. Amikor még mérföldekre lehettek, megfordult ugyan a fejében, hogy ne rohanjon-e a fák irányába, hátha ott el lehet bújni. Aztán csak nem mozdult semerre sem. Ott állt egészen addig, amíg észre nem vették és vissza nem vitték a többiekhez. Akkor nem érezte úgy, hogy elszalasztott volna egy nagy lehetőséget, mert az nem volt lehetőség semmire sem. Másnap, amikor megkapta a magáét az eltűnéséért, akkor kis ideig mégis úgy gondolta, hogy jobban járt volna, ha eléri a fákat.

– Hát majd visszamegy oda, mister – mondta Abigail, ismét a teljes meggyőződés hangján. – Ahol maga él.

Kossuth hosszan megszívta a szivart, és nem lehetett eldönteni, hogy mondani akar-e valamit, vagy csak hallgatni inkább. Aztán rekedtes hangon így szólt:

– Néha az ember nem is feltétlenül akar hazamenni. Jár-ke a világban. Lát ezt-azt, aztán nem is jut eszébe, hogy haza kellene menni. Megtetszenek neki

a hegyek, a levegő. Mindenhol élnek emberek. Elég, ha hazagondol, és akkor ott van.

– Magának van igazi otthona, mister – mondta Abigail.

– Majd visszamegyek oda, persze. Az ember elintézi a dolgait és megy haza. Nem akarja, hogy más végezze el helyette a dolgokat. Még azokat a munkákat sem szívesen engedi át másnak, amiket maga nem szeret. De ha más végzi, annak mégiscsak más lesz a formája, nem igaz?

Aztán már könnyebben folytatta.

– Még ezelőtt jó pár évvel egyik iskolatársammal egy kartográfiát lapozgatunk. Mindkettőnk elmondta a másiknak, hogy hova szeretne eljutni az életben. Ő Afrikát választotta, mert ott sosincs hideg, és mert elképzelte, hogy milyen lehet a dobok pergését hallgatni a szavannán, majomkenyérfa alatt. Sokszor beszélt erről.

Abigailnek nagyot dobbant a szíve. Nagypapa is Afrikáról mesélt mindig. Hogy van egy föld a tengeren túl, ahol szabad a magukfajta. Egy óceán választ el minket otthonától... De egy egyszerű kunyhót ő is össze tudna eszkábálni, gondolta hirtelen. Nem is kell több. Miért kellene?

Ekkor lépések hallatszottak a folyosóról. Abigail zavartan fölpattant. Kossuth nyugodtan felállt, és elindult az ajtó felé. Amikor Lennox megjelent a szobában, barátságosan megérintette a karját.

– Köszönöm a szobát. Jól fog esni a pihenés.

Abigail elsurrant Lennox mellett és gyorsan lekocogott a lépcsőn. Miután pár perccel később Lennox is távozott, Kossuth lassú léptekkel az ablakhoz ment. Újabb szivart vett elő a zsebéből. Rágyújtott. Az ablakpárkányra támaszkodva, elgondolkodva fújta ki a füstöt. Ahogy hallgatta a gazdasági épületek felől hallatszó munkazajt, arra gondolt, hogy ha az ember egy napi járásra van az otthonától, vagy éppen a világ másik oldalán, valami ugyanaz marad: ha arra gondol, hogy hazamenne, akkor útra kell kelnie. És időnek kell eltelnie, mire a gondolatból valóság lesz.

*

Beesteledett. A rabszolgák fáradtan és elbágyadva a barakkjukba tértek. Egy faggyúgyertyát gyújtottak, és akik még nem akartak aludni, halkan beszélgettek a láng halvány fénye mellett.

Kossuth naplemente után egy órával bement a tornácról. A padlódeszkák finoman reccsentek, ahogy a szobájába lépett. Leakasztotta a lámpát és elfújta a lángot, vette a táskáját az ágyról, becsukta a szoba ajtaját, és lement a lépcsőn.

Telt fényvel világított a hold a házra és a birtokra, kirajzolva a rabszolgák barakkjait az éjszakában. Finom szél lengedezett. Kossuth átvágott az udvaron, közben visszanézett a házra, nem látni-e fényt valamelyik ablakban. A ház sötét volt és csöndes. Valahonnan a közelből egy tücsök éles ciripelése hallatszott. Ez volt az egyetlen hang az éjszakában.

Kossuth a rabszolgák barakkjához ért. Ahogy észrevette a fény derengését az ajtó hasadékán át, betolta az ajtót.

A rabszolgák felnéztek, ahogy meghallották az ajtó nyikordulását. A halvány fényben először csak azt tudták kivenni, hogy nem Lennox jött be. Aztán, ahogy Kossuth a fény felé közeledett, megismerték.

– Hol van a sérült? – kérdezte Kossuth.

Az egyik rabszolga a barakk egyik sarkába mutatott.

– Ott van, uram. Nem érzi jól magát, azért nem szól. Láza van.

Kossuth a gyertyával meggyújtotta a magával hozott lámpát. Határozottabb fény áradt szét a barakkban, megvilágítva azoknak az arcát is, akiket eddig csak sejteni lehetett a félhomályban. Kossuth észrevette a sérültet. Féloldalra dőlve egy szakadt szalmamatracon feküdt. A sérült is észrevette Kossuthot, és fel akart ülni. Kossuth hozzálépett, és mellé térdelve, finom mozdulattal visszatolta a matraca. Kezét a sérült homlokára tette. Pár pillanattal később a zsebéhez nyúlt és egy üvegtégelyt húzott elő. Apró golyócskát rázott ki belőle a tenyerébe.

– Feküdj csak. Mi a neved?

– George.

– Nyeld ezt le! Elmúlik tőle a lázad.

George először arra gondolt, hogy fehér emberrel mindig jó bizalmatlannak lenni, és nem szabad elfogadni semmit sem; de aztán arra gondolt, hogy ez az ember bekötözte a sérülését.

Szó nélkül elvette és lenyelte a golyóbist.

Kossuth szétnézett a barakkban, de tudta előre, hogy mit fog látni. A csüggedtség és reménytelenség állott levegője telepedett rá mindenre. Már akkor tisztán megérezte, amikor átlépte a küszöböt. A rabszolgák a földet bámulták, csak kevesen váltottak néha egy-két szót. Rothadó szalma szaga keveredett a verejték szagával.

Kossuth felállt, a mozdulat hangjára felpillantottak a rabszolgák. Körülnézett a barakk szegényes berendezésén. A barakk udvar felőli fala mellett hosszú, keskeny asztal állt, mindkét oldalán padokkal. Kossuth a falnak támaszkodó pad közepére ült és a rabszolgákra nézett.

– Gyertek, üljetek le velem! Ide, az asztalhoz.

A rabszolgák egyáltalán nem értették, hogy mit akarhat Kossuth. Csak páran álltak fel és ültek oda hozzá. Aztán az öregebbek noszogatására végre mind a húsz-egynéhányan az asztal köré gyűltek, csodálkozva és értetlenkedve. Kossuth a magával hozott lámpát az asztal közepére tette.

– Adjatok egy darab leégett fát a tűzről.

A barakk sarkában álló kályhaféle alkalmatosságból valaki kivett egy elszesnedett fadarabot és Kossuthnak adta. Kossuth a fához dörzsölte a mutatóujját és egy A betűt rajzolt vele az asztallapra. Újra a fához dörzsölte a kezét, és most egy B-t rajzolt az A mellé. Hamarosan ott sorakoztak kör alakban az ábécé betűi a némán figyelő és várakozó rabszolgák előtt.

Kossuth elővett a táskájából egy üres tégelyt, és lefelé fordítva az asztalra tette, a betűk képezte kör közepébe. Aztán a rabszolgákra nézett:

– Mindenki gondoljon a többire, akik itt jelen vannak. Gondoljatok egymásra, lássátok magatok előtt a többiek arcát.

A rabszolgák értetlenkedését látva megismételte az imént elhangzottakat. Mivel látták az arcán, hogy komolyan beszél, egyszerre csend lett odabent. Mindenki végighordozta pillantását a többiek arcán.

– Fogjátok meg egymás kezét. Csukjátok be a szemeteket, és úgy gondoljatok egymásra. Most együtt vagytok, erre gondoljatok. Amikor a másikkal gondoltok, gondoljatok arra, hogy mi az, ami közös bennetek azzal a másikkal.

A lámpa lángja mozdulatlanul világította be az arcokat. Az asztalnál ülők lélegzete megnyugodott. Hosszú ideig senki sem szólalt meg a barakkban.

– Most pedig mindenki tegye egy ujját a tégely tetejére.

Az asztal szélén ülők közelebb hajoltak, hogy ők is odaférhessenek.

– Gondoljatok egy emberre, aki egyszer közéték tartozott, de már nincs itt. Őt idézem közénk.

Abigailnek nagyot dobbant a szíve. Ezeket a szavakat csak nagyapára lehetett érteni. Senki mástól nem tudott, akinek az elvesztését ő megélte volna. Ijedten nézett Kossuthra, ezekre a szavakra nem volt felkészülve. De ahogy a nyugodt szempárba pillantott, mégis becsukta újra a szemét és nagyapára gondolt. Nem lehet baj, ismételtette magában. Mindenki szerette nagyapát, és ő is szerette a többieket.

Újabb ötpercnyi néma csönd után Kossuth megszólalt:

– Megérkezett. Most megkérdezhetitek tőle, ami a jövőtökkel kapcsolatban érdekel titeket.

Senki sem szólalt meg. Abigail arra gondolt, hogy a többiek biztosan őrá várnak. Amíg ő nem kérdez, addig a többiek sem fognak megszólalni.

– Meg fog gyógyulni George keze? – kérdezte. Nyilvánvaló volt, hogy a többieknek is ez jutott először az eszébe.

A pohár a ráhelyezett ujjakkal lassan megindult a felrajzolt betűk felé, ide-oda csúszott, aztán megállt. Kossuth megszólalt:

– Igen.

Megkönnyebbült sóhaj hallatszott. Még akik nem szerették különösebben George-ot, azok is örültek a válasznak. A következő kérdés pár pillanatnyi csend után érkezett:

– Létezik olyan élet, ahol mi nem vagyunk rabjai senkinek?

A pohár megmozdult, és újra bejárta azt az utat, amit az imént. Kossuth ismét hangosan kimondta a választ.

Ahogy sorban érkeztek a kérdések, a rabszolgák szeme csillogóbbá vált. Eddig ismeretlen világ körvonalai rajzolódtak ki a durva gerendákból és deszkákból kifaragott barakk mélyén, a lámpafény mellett.

Messze elmúlt már az az idő, amikor a rabszolgák nyugodni szoktak térni. Abigail nagyon álmosnak érezte magát. Ujját továbbra is a poháron tartva becsukta a szemét. Próbálta elhinni, hogy nagyapa most velük van. Nem gondolta volna, hogy valaha ők még találkoznak. És most idejött egy idegen, aki azt mondta, hogy nagyapa velük van... Abigail már nem hallotta, hogy milyen kérdéseket tesznek fel a többiek, azt is csak homályosan érezte, hogy a pohár ide-oda siklik az ujjá alatt. Sokszorosán elég volt neki az a béke is, ami eltöltötte.

Tisztán látta az arcát a levegőben. Tekintetében nyugalom és tisztaság. Szétnézett maga körül, hogy mások is látják-e azt, amit ő, de a többiek továbbra is az asztalt nézték, rajta a betűket. Abigail nagyon nyugodtnak érezte magát. Mint még soha életében. Egyszerre megértette: minden pillanat, amit megél, a helyére kerül az életében. A jó és a rossz, ami vele történt és történni fog, az övé. Mély levegőt vett.

Kocsit látott emberekkel, eléje befogott lovakkal. Egy kis folyón keltek át. A víz csak a kerekekig ért. A lovak nekifeszültek, és minden erejüket megfeszítve, a sodrással és az uszadékfák áramával szemben áthúzták a kocsit a

túloldalra. Átérték, leugráltak a kocsiról és szétnéztek a parton. Abigail is közöttük volt.

Érezte, hogy arrafelé egy másik világ kezdődik. És érezte a saját bátorságát is. Menj te is velük! Vesd meg a lábad a parton! Éld az életed!

Nem fogsz emlékezni a régi házra, építész majd helyette egyet magadnak. Elegyengeted a földet a ház körül, így bármelyik irányban elindulhatsz, ha kilepsz, és akármelyik irányból haza is érhetsz. Amerikában maradsz. Ha fát ültetsz a ház mellé, akkor tavasszal leveleket hoz, és te megnézheted őket, amikor rájuk süt a nap, és azt is, amikor eső csillan meg rajtuk. Ha rád süt a nap, meleged lesz, ha eső áztat, vizes leszel. Ha úgy döntesz, fennmaradsz és ébren leszel az estében. Gondolkodsz, hogy mit fogsz csinálni másnap. Ha úgy döntesz, alszol a házában. A te házád. Reggel felébredsz, és megéled a következő napodat. Megéled a következő napodat, Abigail. Abigail Amerikában. Abigail...

Valaki megrázta a könyökét.

– Abigail!

Hirtelen magához tért. Azt nem tudta, hogy mennyi ideig nem figyelhetett, de azt látta, hogy a többiek ujjá már nincs a poháron. Ezek szerint minden kérdésükre választ kaptak.

– Elénekeljük, de csak halkán, az Amazing grace-t – mondta Abigailnak az egyik fiatal lány. Énekelj te is!

Aztán, mintegy ösztönzésként, hozzátette:

– Az úr is velünk énekel!

Elkezdte a dalt, a többiek pedig csatlakoztak. Mindenki ismerte a dal szövegét. Ez volt a menedékük, az otthonuk régóta.

Csodálatos kegyelem, milyen édes a hang, ami
megmentett egy olyan nyomorultat, mint én.
Már elvesztem, de most meglettem,
vak voltam, de most látok.

A kegyelem tanította szívemet félni
és a kegyelem könnyített félelmeimen.
Milyen értékesnek tűnt az a kegyelem
a percben, amikor hinni kezdtem.

Sok veszélyen, erőfeszítésen és kelepcén át,
már meg is érkeztünk.
Kegyelem hozott ily messze épségben
és kegyelem vezet majd haza.

Az Úr jót ígért nekem,
szava reményem záloga;
pajzsom lesz ő, és az adag
amíg élek, addig kitart.

Igen, mikor eme hús és szív megáll,
és halandó éltem véget ér;
magamnak tudhatom, e papi ruha alatt,
az öröm és béke életét.

A föld hamarost elolvad, mint a hó,
a nap abbahagyja a sütést,
de Isten, ki létrehívott engemet,
mindörökre megmarad nekem.

A rabszolgák befejezték a dalt, meglepetésükre Kossuth tovább énekelt:

Már tízezer éve itt vagyunk,
fényesen ragyogva, mint csillagunk,
nem fogytak a napok, hogy énekeljük az Isten dicséretét,
mióta először kezdtük el.

Aztán, mintegy magyarázatként, hozzátette:

– Valahol így hallottam ennek a dalnak a befejezését. Már nem tudom, ki énekelt, de bennem így maradt meg.

A rabszolgáknak tetszett az eddig még sohasem hallott befejezés. Újra el-
énekeltették Kossuthal, aztán már hamarosan együtt énekeltek.

Már egyáltalán nem lepődtek meg, amikor Kossuth az éjszaka közepén
felállt és így szólt hozzájuk:

– Ajándékom van számotokra. Nem adhatom át most mindannyiótoknak,
mert feltűnést keltene, ha idehoznám, és ti sem jöhettek ki mind velem. Csak
egyvalaki jöjjön, és az majd elmeséli a többieknek, hogy mit tapasztalt.

Abigailt pillantotta meg a sarokban, és mint aki ismerőst lát, biztatóan
nézett rá.

Abigail, hátában a többiek kíváncsi tekintetével, szó nélkül követte
Kossuthot, ahogy kilépett a barakk ajtaján. Kossuth a gazdaság leghátsó ré-
szébe indult, ahol már nem voltak épületek, csak fák és a gyom. Ha ezen is
túlmennek, átlépnek a képzeletbeli határvonalon és az úton találják magukat.
Az már szökés lenne, gondolta Abigail.

Olyan hirtelen, hogy szinte megrémült, egy lovat vett észre a fák mellett,
aztán mellette egy másikat. És Kossuth kísérelését, az egyik ló hátán. Kossuth
felnyúlt a maga lovának a nyergéhez és két megtömött, bőr utazótáskát emelt
le róla. Nehezek lehetek, látszott a mozdulatból, ahogyan értük nyúlt. Aztán
a földre tette őket. Súlyosan puffantak.

– Arany van ezekben a zsákokban. A jövőtök záloga.

Abigail már nem tudta követni ennek a napnak az eseményeit. Némán állt,
és elfogadta, hogy ami a zsákokban van, az arany, hiszen ez a csodák napja.

– A tiétek. Amikor eljön az idő, hogy már szabadon használhatjátok, jus-
son eszetekbe, hogy ezt mindannyiótoknak adtam. Mondd el a többieknek
is. És ha addigra gyereke születne valamelyik nőnek, a gyerek is ugyanannyit
kapjon, mint a többiek.

Abigail gondolat nélkül bólintott. Értette, amit az ismeretlen mondott, és
tudomásul vette.

– Ha ezt a két táskát errefelé elásnánk, és a lehető legjobban eltüntetnénk
a nyomait, megtalálhatná valaki akaratlanul?

Abigail töprengett egy keveset.

– Nem hiszem, uram. Senki nem jár errefelé. Aki a gazdaságba akar be-
jönni, a túldalról érkezik. Munka sem akad erre, hogy valakit ideküldenének.

Kossuth és a társa szó nélkül ásókat vett le a nyergekből, és az egyik fától pár méterre ásni kezdtek.

– Jegyezd meg ezt a helyet! Itt vagyunk e mellett a fa mellett, és ott ásunk, amerre a legvastagabb ága néz, a fától három lépésre.

A gödör gyorsan mélyült, a nemrég esett nagy esők vize puhává tette a talajt. A két táskát kátrányos vászonba csavarták és a gödörbe tették. Annyi földet tettek csak rá, hogy ne púposodjon fel; a többi szétszórták. Törmelékét szedték a földről és beszórták vele az ásás nyomát. Semmi sem árulta el, hogy valakik megbolygatták a földet azon a helyen.

Kossuth Abigailhez lépett:

– Ne felejtse el ezt a helyet! És ne felejtse el a mai napot sem.

Ahogy Kossuth fel akart ülni a lóra, Abigail hirtelen megszólalt:

– Mesélt, uram, a barátjáról, aki Afrikába készült.

Kossuth bólintott.

– És maga akkor hova szeretett volna eljutni?

– Amerikába – mondta Kossuth.

Körülnézett az éjszakában, hallgatta egy pillanatig a csendet. Aztán felszállt a lovára.

– Tudod, előbb vagy utóbb, de mindenki hazatalál – szólt oda még utoljára Abigailhez. Azzal elindultak. A két lovas hamarosan eltűnt a lány szeme elől, lovaik patájának a zaját elnyelte a puha föld.

Abigail visszaindult a barakkokhoz. Maga is meglepődött azon, hogy milyen nyugodt. Ha valaki azt mondta volna neki reggel, hogy estére aranyuk lesz, nem tudta volna elképzelni, hogy ne kezdjen ugrálni, kiabálni. Ehelyett lassan, csendben lépdelt csak a barakk felé. Úgy érezte, hogy ha akarná, felemelkedne a földről. Mosolyognia kellett ettől az érzéstől.

Benyitott az ajtón. Rögtön nekiszegezték az első kérdést.

– Az úr merre van?

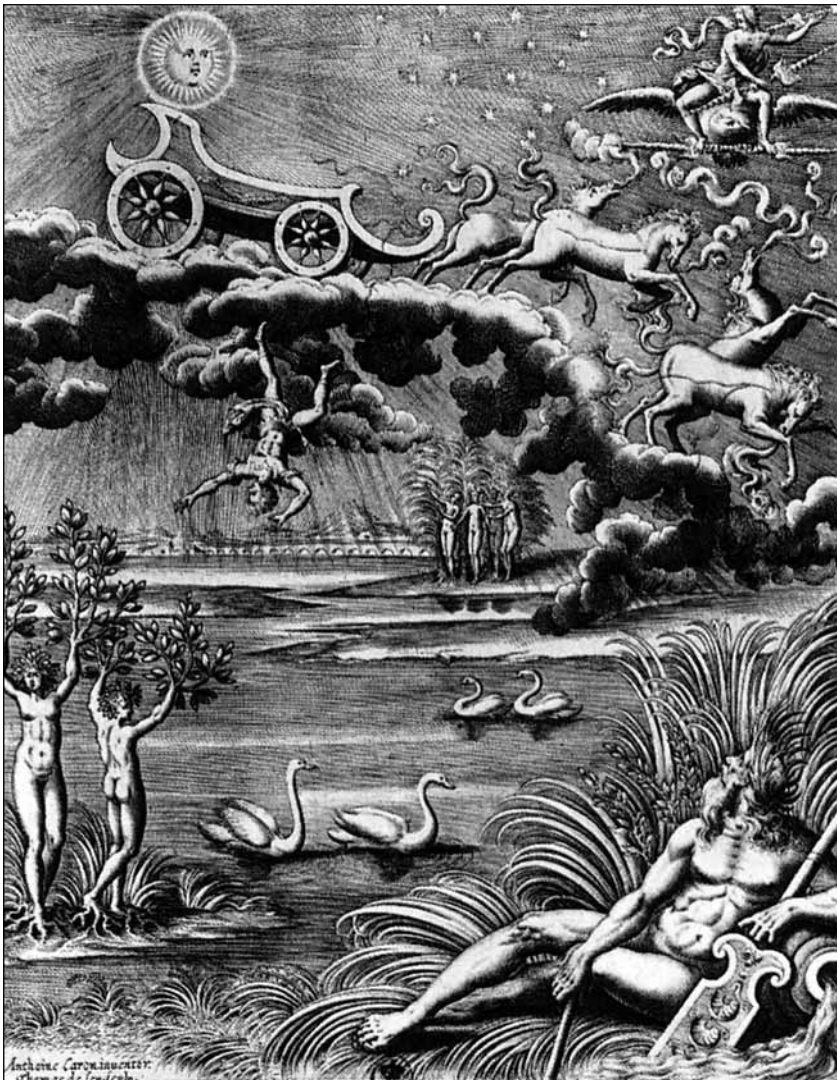
Meglepte ez a türelmetlenség. Most már nem kell semmivel sem sietniük, gondolta. Megvonta a vállát.

– Talán hazaindult.

Phaethon bukása. IV. századi szarkofág. Roma, Villa Borghese

Caron Antoine (1521–1599): *Phaethon*. Thomas de Leu metszete, 1614

Lukáts János

„Medvéből lón malac...”

avagy egy hősi ének metamorfózisa

A tunguz-monguz költészet gyökérzete – mint köztudott – az évezredes szi-bériai múltba nyúlik vissza. Arra az időre, amikor pálmaligetek lengedeztek az Irtisz-parti oázisok fölött, amikor őseik száraz lábbal dézsmálhatták meg Alaszka aranyát, amikor a kanadai eszkimó birodalom alig két járőföldnyire volt jakháton, amikor az Ob és a Jenyiszej még közös mederben hömpölygött, szembe egymással.

Hajh, szép idők voltak azok! Nagy volt és dicső a tunguz-monguz nemzet-ség, virágzott a tunguz-monguz irodalom, különösen a hősi énekek költészete. A fölségesen zengő, három napot betöltő énekek a földi tunguzok és az égi monguzok szövetségéről és mámorteljes nászáról szóltak, és olyan gyönyörű-ség volt hallgatni őket, hogy ha a hősi énekek fölcsendültek, a tunguz-mongu-zok eldobták kezükből az ekevasat (amelyet korábban a kardokból köszörültek) és a kardot (amelyet ekevasból kovácsoltak) és hallgatták a dalokat könnyes szempillákkal. Ebből lett aztán a baj! A nagy hegyek völgyzugaiban ólálkodó irkut-jakutok csak erre vártak, rátörtek az ekétlen és kardtalan tunguz-mongu-zokra, és leigázták őket. Nyelvüket eltörölték, dalaikat eltiltották, a szövegeket átírták, a szóbeliséget pedig szótlanságra cserélték. A leghősibb hősi dalokból, a Medve-énekekből pedig egyszer s mindenkorra törölték a medvéket, amelyek nevét sem volt szabad leírni többet.

De a sokat megélt tunguz-monguz lantosok, kobzosok, dalnokok és ének-mondók sem voltak restek, de nem ám. Túljártak az irkut-jakut rabszolgatartók eszén, énekeiket megrövidítették, a medve helyett ettől kezdve a malacról énekeltek, dalaikra azt mondták: – Ezek csak óvodai gyermekdalok! – és az ostoba irkut-jakutok mindezt elhitték nekik. A dalok pedig tovább éltek, és máig őrzik az ősi tunguz-monguz lángot, bár kissé megváltozott formában! Íme, a legismertebb hajdani, hősi tunguz-monguz medve-ének!

Nagy erejű kezdő mondattal indul a törpévé zsugorított hősköltemény: *Egy kis malac, rőf-rőf-rőf!* – minden tunguz-monguz tudja, ezt a sort úgy kell érteni: Egy nagy medve, brum-brum-brum! Az elnyomatás évszázadai alatt megtanulták, hogy a sorok között olvassanak. Színre lép tehát a hősi ének hőse, s azonnal a szignifikáns harci induló kezdő dallama is fölsejlik, amely a hős cselekedeteit majd végigkíséri.

Trombitája tőf-tőf-tőf, – a hős részletes leírása során először legfontosabb fegyverével ismerkedünk meg, ez a trombita olyan jelképes értéket jelent Malac (azaz: Medve) életében, mint a Roland-énekekben a csodakürt, vagy mint Toldi Miklós markában a súlyos szálfá. *Trombitája, víg ormánya* – csak az irkut-jakut cenzúra megtévesztésére tesz úgy a költő, mintha a Malac szerény földhözragadságáról szólna. A nép életszeretetének, természetközelségének azonban

itt is hangot ad. *Földet túrja, döf-döf-döf* – a munkába belefáradt tunguz-monguz nép dicsőítése kap itt hangot, amelyet a népi költészet mindig nagyra tartott, valamint a történelmi szükségszerűség közeledő dübörgése hallatszik a döf-döf-döf-ben, amely félelmetes figyelmeztetés a zsarnokoknak és mozgósító erejű fölhívás a fölkelt nép számára.

A második versszak szélesebb távlatot nyit a tunguz-monguz olvasók és a hősi mozgalom számára. *Jön az öreg, meglátja*, – mi más ez a sor, mint a nemzedékek összefogása, az évezredes paraszti tapasztalatok felkínálása az ifjú nemzedék számára, valamint az a fontos mozzanat, hogy észreveszi és számon tartja a korábbi nemzedék az újabbat mint lehetséges harcostársat. *Örvendezve kiáltja*, – leveti álarcát a költő, eltávolítja magától a jelképes beszédet, és bátran szembenéz az érlelődő történelmi helyzettel. *Rajta, fiam, rőf-rőf, tőf-tőf*, – harci induló ez a javából, méltó párja a legnagyobbaknak, amely egyúttal egybekapcsolja Malac (Medve) személyét és a trombita küldetéses riadójának hangját.

Apád is így csinálja, – megteremtődött tehát évszázadok álma: a nagy tunguz-monguz összefogás, a nemzedékek kéznyújtása, a harci tevékenység egybehangolása. A tézis és az antitézis után elsőpró történelmi szükségszerűséggel következik be a szintézis!

Most már együtt zenélnék! – micsoda öröm riadása ez a verssor tunguz-monguz földön, a megvalósult nép-nemzeti, törzsi összefogás és az elvégzendő feladatok pontos kijelölése. A zene – mi más lehetne?! – a közösség szellemi és szakrális energiáinak egyesítése és világba kiáltása. *Kukoricán megélnék* – a költő tudja, nem szabad elszakadnia a valóság talajától, a lehetőségek reális felmérése a forradalmak győzelmének záloga. Nem kínál azonnal Kánaánt vagy Édenkertet, figyelmeztet a nép ezeréves megélhetését biztosító, áldott kukoricára. *Rőf-rőf, tőf-tőf, döf-döf*, – zengenek a hangok és az indulatok, a hangszerek, a fegyverek és a munkaeszközök dala mind egybeforr, mozgósító erővel. Nem is lehet ez másképpen egy hősi ének diadalra juttatásában. *Ezek ám a legények!* – az érzelmek és az örömmámor legmagasabb pontján záródik a hőskötemény, a jövőbe vetett hit és a győzelem reményének felvilantása után. A *legények* szó egyszerű, de mindent magában foglal: turkálókat és rőfögőket, táncolókat és trombitálókat. A hajdani hősi ének megváltozott formában is méltó utóda az ősi dicsőségnak és évezredes énekmondásnak.

Szalai Lajos

Dörerímek

Bemutakozás

Harminc éve kertem túrom
a szép Rákoskeresztúron.

I. Állatságok

Látomás

Erdőszélen vadkan áll,
agyara közt nagykanál.

Ajánlat

Jaj de fürge az a ponty ott,
szülök neked egy porontyot.

Ebadta

Kutyám folyvást odavakkant:
sose látott eddig vak kant.

Tisztázzuk csak!

A macskát nem tekergeted,
ám biztos, hogy te kergeted.

Szaktudás

Sikerült a birkanász,
mert juhász lett a kanász.

Ebféltés

Vigyázz, kutya, jön a sintér,
jaj lesz neked, hogyha kint ér!

Hencegés

Énrajtam biz nincs iga! –
szólt a meztelen csiga.

Kopott bunda

Szól a coboly: Jaj de rémes,
feleségem alig prémes!

Programajánlat

Ne dalolj már, te vén dizóz,
nyugdíjasként tevén időzz!

Páciéden

Ha földemen sok zab állna,
rajta egy ménes zabálna.

Elégedett macska

Finom kicsi egér, te,
várakoznom megérte!

Ne már hogy!

Ha te kapnál, marha, rangot,
meghúznám a vészharangot.

Ákombákom

Ezt vagy egy suta mancs írta,
vagy kaparta egy pacsirta.

Decemberi idill

Békésen hull a hódara,
füstön a koca sódara.

Éhes farkas

Alig eszem, összeaszom,
beesett már a horpaszom.

Tavaszdíkj

Fű nő, mit őzike kirág,
virít a tőzike-virág.

Választási kampány

Talpra birka, hadra gulya,
sarjad már a nadragulya!

Lótetűjólét

Van nekem jó kosztom, posztom,
nem osztozom a komposztom!

Fázós eb

Elszakadt a ruha szára,
mert ráhúzta kuvaszára.

Vörös hippi

Oly büszke a rőt hajára,
mint kakas a tarajára.

Karácsonyi készülődés

Megzabál ő hat lúdcombot,
míg díszíti a luclombot.

Szarķastart

Jegenyefán szarkafészek –
a fiókák rajtra készek.

Madár-családtanács

Összegyűlt az atyafiság,
tört alattuk minden kis ág.

Kihalási veszély

Sok erre a kövér rozsmár,
míg az ember egyre fogy már.

Szüreti baleset

Ez a boci tarkabarka:
ráfolyt egy akó kadarka.

Sirályfilozófia

Sziklaszilárd alapelve:
szép az élet – halat nyelve.

A katicabogár postája

Zöld lapra rótt pont és betű
a sok finom levéltetű.

Fészekalji meglepetés

Kikelt már a kakukk lánya,
rusnya jószág: bánja kánya!

II. Szakmunkák

A megkésített kertész

Rózsát szemeztem e töbe,
míg vittek a temetőbe.

Intelem az orvvadásznak

Ne mássz fel a hegytetőre,
mert meglát a körzet őre!

Ideje tatarozni

Repedezett minden lépcső,
s nincs a házban már egy ép cső.

Elő a fogóval!

Szegény ember! Rí, nyafog,
fáj az odvas, rusnya fog.

Magad uram, ha...

Fenn a tetőn a pap ácsol,
lécet szögel, kalapácsol.

Az ács problémája

Ezt a szöget nem verem be,
mert beestem a verembe.

Információéhség

Házam dróttal telefonom,
hogy szóljon a telefonom.

Szükségállapot

Víz örvénylik, rohan ár,
gátra fel, tornatanár!

Pályamódosítás

Viszlát deszka, gerenda,
vár rám a reverenda.

Specialista kasszaferő

Ő a dolgát jól konyítja:
trezor zárát vakon nyitja.

Dunaújvárosi panasz

Korántsem oly híres sztárok
ma már a hős olvasztárok.

Hobbikertész panaszdala

Kertem csupa gaz, vad tarack,
satnya ágon fonnyadt barack.

III. Erotika

Hepiend

Mikor talált arab arát,
meg is nősült a rab barát.

Ígéretes találka

A szívemet melengetve
közeledett mell-lengetve.

Csüggedt férfi panasza

Mondják, rossz pénz sose vész el:
Mit kezdjek e csenevésszel?

Kacér csitri

Most, hogy végre nagylány lettem,
kurtítom a toalettem.

Karrierkilátások

Ha suliban nem jársz élen,
kikötsz majd az utcaszélen.

Alternatíva

Egyik csábít az ölével,
másik meg a szőlőlével.

Összhang

Strici kalapkarimája
kerek, akár a rimája.

Apa a kamaszhoz

Nem való még kezedbe nő,
várd ki, míg a fejed benő.

Műértő testőr

Mondván, hogy ő a test őre,
rátámadt az aktfestőre.

Csúnya lány a bálban

Bár viselek csipkés selymet,
árulok csak petrezselymet.

A vőlegény aggálya

Arám szép, de fara duci,
így a helyzet faramuci.

Népszerű lány

Beccsülik őt, mint egy kincset,
váltják nála a kilincset.

IV. Hétköznapi közérzet

A csóró

Nincs zsebében egy szem érme,
innen ered a szemérmé.

Emberkerülés

Ne sértse fületem ének –
hát beállok remetének.

Kániakula

Rettentően nagy a hőség,
jól jönne már a felhős ég.

Előrelátás

Hogy megette minden sóját,
megrendelte koporsóját.

Edzés magyar módra

Hogy bírd majd a távot szusszal,
fuss versenyt egy Ikarusszal.

Népszerűtlen politikus

Ebéd helyett várták mással:
Jól megszórták záptojással.

Riadat ébredés

Reccsent az ég hatalmasat,
pedig csak a hajnal hasadt.

Bele a bográcsba!

Terem nálam bab meg borsó,
s kell még hozzá tarja, bor, só.

Régi magyar temetők tréfás sírfeliratai

Amatőr kutatók és kiváló néprajztudósok gyűjtötték országszerte a humoros sírfeliratokat, idővel valóságos műfajjá lett a temetői költészet. Erdélyi Farkas, Kissházy József, Ruttkay Sándor, Rosner Ármin, a néprajzos Ujváry Zoltán kötetnyi strófát gyűjtött össze, s alig volt az országnak olyan községi temetője, ahonnan egy-két vagy több ilyen felirat elő ne került volna.

Nemcsak a humoros-szatirikus, de a kisebb helyi napilapok és az országos terjesztésű nagy sajtóorgánumok is előszeretettel közöltek egy-egy válogatást, olvasóik szórakoztatására és okulására. Magam több mint 50 lapban találtam „Nevető fejfák”, „Tréfás síriratok” stb. rovatot, sokuknál gyűjtő- és lelőhely-feltüntetéssel.

Kétségkívül a házsongárdi temetőben maradt fenn a legrégebb sírvers 1585-ből, a temető megnyitásának évéből, a nagy kolerajárvány idejéből. Sajnos, itt a több száz éves síriratok jelentős része elpusztult, kegyeletsértő kezek idegen nyelvű szövegeket véstek az évszázados kövekre. S tudtommal elkallódott Kanapinszki Kázmér lengyel mérnök tízezres nagyságrendű sírfelirat-gyűjteménye is. A pusztulás-pusztítás ellenére jelentős kultúrtörténeti-néprajzi kincs a temető csodás tárgyi és szövege emléke.

Mi adja e feliratok humorát?

Ritkán előfordul, hogy a helyi versfaragó, a kántor, esetleg tanító, a pap vagy a helyiek szemében poétának minősülő laikus szándékosan humoros költeménnyel lepi meg közönségét. Gyakoribb azonban az, hogy önkéntelenül is tréfásra sikeredik egy-egy felirat. Ehhez hozzájárul a fejfák sajátos alakja, mely a verssorok, sőt a szavak tördelésére kényszeríti az alkalmi poétát. Az elválasztások, összeírások eleve magukban rejtenek egy önkéntelen humoros hatást, gyakran kerülnek össze nem illő részletek vagy választódnak el összetartozók. A rímelés külön tanulmányt érdemel, e kecske- és kínrímek között valódi gyöngyszemek is előfordulnak. Egy-egy jól sikerült klapanca az ország távoli temetőiben is megtalálható, ez jelzi, hogy igazi népművészeti alkotásként a rímek-rímecskék bejárták Magyarországot.

A kifigurázott alakok között feltűnik a részeges férj, a hűtlen menyecske, a gügye kétbalkezes, az orvosok áldozata, a különleges foglalkozások űzője, feltűnik a nagyotmondó, a falurossza s természetesen a nagyszájú anyós és feleség. Ezek a pár soros művecskék találó zsánerképek vagy jellemzatírák – igaz, nem vagyunk biztosak abban, hogy valóban mindannyian megjelentek-e különböző sírköveken, vagy csak kedélyes újságírók tréfája-e egyik-másik.

A sírversek kedvesen bumfordi humora időtlen: noha ezek a feliratok 60-190 évesek, a népköltészet élő remekeit élvezhetjük bennük – a magyar nép igyekezetét, hogy a halál és elmúlás sötét titkaival a megennyhító és megszipító humort állítsa szembe.

Urbán László

A fenti címmel, 391 *nevető fejfá* alcímmel szeretnénk kiadni Urbán László gyűjtését, amely az első ilyen válogatás kötetben és időszaki kiadványokban megjelent tréfás sírfeliratokból. Az előszó egy része s a huszonkét vers most – ízelítő.

Sógorságban voltam
a vén dinnyecsősszel
Mégis belém vágta
fokosát az ősszel
Mikor a fődjéről
egy zsák dinnyét loptam
Még ő is így járhat
Ő is lop titokban.

★

Ahogy leemeltem
a tűzről az üstöt
Orrom alá csapta
a szél a nagy füstöt
Teleszaladt a szám
És megfultam nyomba
Jól felfüstölt testtel
nyugszom a síromba.

★

Felraktam kocsira
vagy 150 tököt
De egy nagyfene tök
a ló közé lökött
A megvadult lovak
kitaposták belem
Azért haltam meg mert
nem volt senki velem.

★

Sok jó csizmát megvarrt
Világ életébe
De rossz bőrt nem fogott
Soha a kezébe.
Mégis egy pár csizma
Okozta halálát
Avval csapta agyon
Sógor a komáját.
A dolog úgy történt
Benne volt a kapta
Sógor a komának
A fejéhez csapta.
Úgy hogy többet nem szólt
Eltemették itten
Derék egy varga volt
Nyugtassa az Isten.

Drága plébánosunk, aludj
békében e sír alatt.
Mi is sokat aludtunk
prédikációid alatt.

★

Itt nyugszik Csont Elek,
Ki sokat szenvedett.
Volt neki bajusza,
Meg egy jó anyósa,
Békében nem hagyta,
Mindig szekírozta.
Mehőtt szegény jámbor,
Hogy nyugtot találjon.
De a nyugalmat nem soká élvezte,
Mert hű párja az anyósát
Mellé temette.

★

Mák Péternek nem vót
Szokásos halála
Nagy hegyes farkaró
Döfődék hasába
Dadán is így hót meg
A felvégi Andó
Nincs az ily halálban
Semmi kívánandó.

★

Bató Bálint testét
Fedi ez a sírhant
Zsákemelés közben
Dereka megroppant
Apja is hót bele
Az meszes gödörbe
Szerencsétlen voltát
Tüle örökölte.

★

Ember állj meg az Istenedet
Imádjad és dicsérjed.

★

Az egész múlt évben
Az alföldet járta
Alig jött meg onnét
Megest csak meglátta.

Mily nagy az Isten hatalma
Eldült egy nagy kazal szalma
Kondor János vót alatta
Nem vigyázott az ebatta
Lelke fenekén mene ki
Így vala vége neki.

★

Itt nyugszik jó Faragó
S mellette a faragó
Fejszéje.

★

A ki megszületik
Mindjárt gondolhatja
Ritkán ad 100 évet
Az Úr akarattya
Így csak 70t élt
Idősb Muhi Gábor
Híven betöltvén azt
Krumplikapáláskor.

★

Balog Pál nyugszik itt
E sírhalom alatt
Kinek fejbubján
Nőtt szörnyű daganat
Mert istállós kézzel
Mindig csak piszkálta
Most már a csillagot
E helyrül vizsgálja.

★

Itten nyugszik Daru Péter
Baj történt az elméjével
A mi miatt meghibáza
Nem tartozik a fejfára.

★

Itt alussza álmát
Fodor Zsuzsánna
Elemészté őt
A falu bikája
Az tanács evégbül
Most megszavazta
Az ilyen bika
El lészen adva.

Ráhullt a hant Bagi Pálra
Nem emberi volt halála
Ő halandó gondolj bajra
Sírba ment ő mint egy marha
Szörnyűséges lépfenében
Ezernyolcszázhetvenhétben.

★

Tegnap valék
Sinka Samu
Ma penéglen
Por és hamu
Nem került az gyászos
Vég el
Így jártam én
A többséggel.

★

Az életet halál váltja
Halandó nézz e fejfára
Olvashatod rajta tisztán
Vót a nevem Szekér István
Eltörtek a kerekeim
Siratnak a gyerekeim.

★

Nem lesz több oly sintér
A milyen volt Pintér
Kutyabajuk a kutyáknak
A sintérüknek sírt ásnak.

★

April harmincz volt
Esketése napja
A mikor húségét
Esküvel fogadta
És meg is tartotta
Mind halálig szépen
Meghót május elsőn
Ugyanazon évben.

★

Éltem és meghaltam
Penig nem akartam.

Sol. Hyginus: *Poeticon Astronomicum*,
Venetiae, 1482. (Liber IV, 13.) Cap. CLXXXIII.

Phaëthon. Ovidius: *Metamorphoses*.
Frankfurt, 1581

Helios quadrigája a Rák, az Oroszlán és a Szűz csillagképpel a bonchidai Bánffy-kastély
istállójának kapuja felett (1753). Johann Nachtigall (1717–1761) műve 1944 előtt és ma

Kicsi Sándor András

A kürtőskalács ecsetelése

A kürtőskalács Magyarországon többek között az erdélyi konyhát sikerrel népszerűsítő Zilahy Ágnes révén vált elterjedtté (1892: 189–190), de máig jellegzetesen erdélyi ételnek számít (például Kövi 1980: 225), s a legmagasabb színvonalú vendéglátásban is előfordul (például Papp 1999: 55, 70). A kürtőskalács Erdélyből *kürtősfánk* (1679), *kürtőskalács* (1729), *kürtőskalács* (1806) néven ismeretes (mindhárom adat SzT 7: 711), más néven *botratekeracs* (MTsz, ÚMTsz), *botratekert* (ÚMTsz), *dorongfánk* (MTsz, ÚMTsz), *fára-tekeracs* (MTsz). Nem mellékes, hogy a kürtőskalácsfát (kürtőskalácssütő dorongot) tipikusan hársból állították elő (Kicsi 2007: 67).

Készítése során a receptekben visszatérő fordulat a következő, a sütés lényeges elemét kiemelő mozzanat. „A kürtős-kalácsot akár sütőben akár szabad tűz mellett sütjük mindkét esetben folytonosan forgatni valamint meleg zsírba mártott tollal locsolgatni kell mindaddig, a míg szépen egyenlően megpirul, mert ez annak a jele, hogy készen van” (Zilahy 1892: 190). „Parázs fölött forgatva sütjük, és amikor pirulni kezd, forró vajjal meglocsoljuk” (Kövi 1980: 225). „Faszén-parázon állandó forgatás mellett sütjük, gyakran kenetjük a mézes kenőtollal, és ahogy a tészta sülni kezd, rászóljuk a darabokra tört kockacukrot és a diót. A dorongot állandóan forgatjuk, időnként olvasztott vajjal kenetjük” (Papp 1999: 70).

A ételkészítés igéinek szemantikai univerzáláival Adrienne Lehner foglalkozott behatóan (1974, magyarul rövid ismertetése Kicsi 2007: 23–26), s a kürtőskalács megalkotásának folyamatát a süt ige hivatott jelölni. Az erdélyi nyelvjárások érdekes vonása, hogy gyakran külön szót ismernek a kürtőskalács ecsetelésének leírására és az ecsetelő megnevezésére.

A következő szók tartoznak ide: *lecselő* ‘pacsmag, locsoló (pl. kovácsok locsolója; kürtőskalács-sütésnél használt pacsmag)’ (MTsz), *legyező* ‘szövőcsépre akasztott és zsírba vagy vajba mártott rongy, amellyel a palacsintát, a kürtőskalácsot stb. szokták meglepcsegtetni’ (MTsz), *letyetél* ‘1. zsírral megecsetel (sülő kürtőskalácsot), 2. fecseg, csacsog, hadar’ (MTsz), *letyetelő* ‘1. fácska végébe erősített vászondarabka, amellyel a kürtőskalácsot sülés közben zsírozzák, zsírral ecsetelik, 2. legyező (tréfásan)’ (MTsz).

Az egykor Nagy-Küküllő vármegyéhez tartozó Halmágyon *lepcselő* ‘az a toll- vagy vászonpamacs, amellyel a sült kürtőskalácsot locsolgatják’ (ÚMTsz). Székelyudvarhelyen és vidékén *lepcsegtető* ‘behasított végű pálcikára erősített rongydarab, amellyel sütés előtt a lepénysütő követ vagy a tepsit zsírral bekenik’ (ÚMTsz). Az egykor Kis-Küküllő vármegyéhez tartozó Radnóton *lepegető* ‘behasított végű pálcikára erősített rongydarab, amellyel sütés előtt a lepénysütő követ vagy a tepsit zsírral bekenik’ (ÚMTsz).

Az egykor Háromszékhez tartozó Torján a kürtőskalács terminológiájához a következő szók tartoznak: *lepcsektet* ‘ütöget, lapozgat (vmit, pl. ételt)’ (Ne-

mesné et al. 1974: 112), *lepcsektető* 'pálcikára kötött kis vászondarab, mellyel a kürtőskalácsot sütés közben zsírozzák' (1974: 112).

Horváth István Magyarózdról (egykor Alsó-Fehér vármegye) közölte a következő szavakat: *kürtesfa* 'nyeles fahenger, amelyen a kürtőskalácsot sütik' (1980: 489) és *lepegtető* 'kürtőskalács-zsírozó (félméteres vessző, vászondarabbal a végén)' (1980: 491).

A Bukovinából az Al-Duna vidékére telepített székelyeknél *kürtőskalács* ~ *kürtőskalács* 'hengeralakú fára csavart kelt tészta, melynek tetejét esetleg még tojásfehérjébe, dióba és cukorba is megmártják, úgy sütik szabad tűzön'. „Góc alatt tettek tüzet, a kőttes tésztát elsiritették jó nagyra, megzsirosztak egy kerek fát s rëatekerték s parázson sütték. Ünnepi kalács vót” (Matijevics & Penavin 1980: 50). Ugyanitt: *lepcsektető* 'tésztakenő (pálcára erősített rongy, tollcsomó)' (Matijevics & Penavin 1980: 52). Korábbi adatok szerint *lepcsegtet* 'veri a víz színét a tenyerével v. egyébbel (fürdés közben), cuppogtat (tésztát gyúrás közben)', *lepcsel* '1. lubickol, veri a víz színét a tenyerével vagy egyébbel, 2. pamacsol, locsol, 3. habzsol (a kutya)' (MTsz). Sántha Attila általános értelemben, általánosan székely szókként közölte a következőket: *lepcsegtet*, *lepcsel* 'locsol, pancsol' (2004: 81).

Irodalom

- Horváth István: *Magyarózdi toronyalja. Írói falurajz egy erdélyi magyar faluról*. Bp.: Magyar Helikon, 1980². (Kolozsvár: Dacia, 1970¹.)
- Kicsi Sándor András: *Konyha és lélek*. Bp.: Orpheusz, 2007.
- Kövi Pál, szerk.: *Erdélyi lakoma*. Bukarest: Kriterion, 1980.
- Lehrer, Adrienne: *Semantic Fields and Lexical Structure*. Amsterdam & London: North-Holland, 1974.
- Matijevics Lajos & Penavin Olga: *Székely szójegyzék*. Újvidék: Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, 1980.
- M Tsz Szinnyei József: *Magyar tájszótár*. Bp.: Hornyánszky 1: A–Ny 1893, 2: O–Zs 1901.
- Nemes Zoltánné, Gálffy Mózes & Márton Gyula: *Torjai szójegyzék*. Sepsiszentgyörgy: Sepsiszentgyörgyi Múzeum, 1974.
- Papp Endre: *A vendéglős és híres vendégei*. A kispesti Gödörtől a bécsi Mathiaskellerig. Bp.: Axel Springer-Budapest, 1999.
- Sántha Attila: *Székely szótár*. Târgu-Secuiesc: Havas, 2004.
- SzT Szabó T. Attila, szerk.: *Erdélyi szótörténeti tár*. Bukarest: Kriterion 1: A–C 1975, 2: Cs–Elsz 1978, 3: Elt–Felzs 1982, 4: Fém–Ha 1984, Bp.: Akadémiai 5: He–Jü 1993, K–Ki 1993, 7: Kl–Ly 1995.
- ÚMTsz B. Lőrinczy Éva, szerk.: *Új magyar tájszótár*. Bp.: Akadémiai 1: A–D 1979, 2: E–J 1988, 3: K–M 1992, 4: N–S 2002.
- Zilahy Ágnes: *Valódi magyar szakácskönyv*. Bp.: Magyar Nők Lapja, 1892².

Ana María Rodas

Az örök hold

Kerekre duzzadtan dörzsöli magát az égnek
sovány fényével bőrom felsérti
A hajamra téved
könnyedén, mint egy szirén, ki
még elmulasztott ráeszmélni
hogyan láb nélkül kárhozott élni
Felforralja vérem
s tesz bolonddá
világító bőrt ad
s átváltoztat
fortyogó olaj
faunná
/paták és szarvak és zabolátlan hajzat
a sötét buja zöreje alatt/

Edgardo Dobry

Panaszok

H. Heine nyomán

I.

Asszonyom lázító termete
precíz kalligrammát ihletett.

Egy kritikus a képverset méltatta
mit a szeméhez írtam:
„Páratlan.”

És mily csodás haikut írnék nyomban
a szívéhez, ha lenne neki olyan.

II.

A Jószerencse olyan nő,
ki nem csak egy férfit szeret:
ajkaidra, hízelgőn
egy csókot ad, s már el is szelelt.

Balsors Asszony, ezzel szemben,
csomag nélkül sosem jó.
És az ágyadban, szüntelen,
csak ül és harisnyát sző.

Juan Antonio Masoliver Ródenas

[Életem utolsó telén]

Életem utolsó telén
 láttam a napot, fehér
 házait, fényes utcáit: kristály-
 üvegek és só magasztos delében
 megélt időmnek.
 Láttam gyűrű-táncot
 és Lucíát kisírni kissé kancsal
 belga szeméit
 melyek nem tudnak szeretni, csordultig telve
 túlzó szerelmemmel.
 És láttam a patakokat
 a levegőben, a szirmokat,
 a lovakat vizelni
 és sírni. Láttam a lelkem
 a Szűz kápolnájában,
 akit szerettem. Keresztekkel
 teli utcáin a napnak.
 És meztelen voltam az esőben
 alamizsnát kérve, elfeledve
 a szavakat, érezve
 ezt a keresztet a mellkasomon,
 mely fojtogat.
 Elvakít a nap,
 mely megvilágít és lánggra lobbantja
 Masnou utcáit, a sötét
 házat, a sárga virágokat,
 a faliszekrényt és a szénégetőt.
 És a halál pillanatában csak az emlékek maradnak
 mint vérvörös nap
 vagy nyitott ajtó
 egy üres háznak.

Mohai Szilvia fordításai

Ana María Rodas (1937) guatemalai újságíró, költő. Az első nő, aki hazájában riporterként dolgozott.

Edgardo Dobry (1962) argentin származású műfordító, alkotó. 1986 óta Barcelonában él.

Juan Antonio Masoliver Ródenas (1939) barcelonai születésű spanyol költő, műfordító és irodalomkritikus.

Nimah Ismail Nawwab

Ezeregyéjszaka

Ha meghallom a búbos banka dalát,
éneke visszhangzik a pálmalevelek között,
és felsejlenek előttem az ősi idők
szellemei és a legendák:

Rendíthetetlen, bátor karavánok
róják a végtelen homoktengereket,
sietve az oázisok felé, ahol a szabadság
vándorai biztonságot lelnek.

Ott asszonyaik mosnak a meleg vizű forrásokban,
az örökzöld pálmák oltalmában
kosarakat fonnak,
főznek, varrnak, állatokat terelnek,
napjaik kemény munkával telnek.

Szellemek és legendák:
Csillagok fényzuhataga
sejtelmesen világítja meg a sátortáborn.
A hold ezüstsarlója
szinte megrészegíti a szakállas arcokat.
Fiatal fiú lába vad ütemet ver
a sivatag homokjába:
„Dana, ja dan dan”;
s a dalból fogant gyöngyök messze szállnak egészen az öbölig:
„Dana, ja dan dan”.

Mámorít a pirított kardamom illata,
körülölel a friss kávéaroma,
perzselő a meleg az aranyszín kampón függő edények körül,
és fiatal lányok félénk viháncolása
hallik az osztott falú sátrak felől.

Tábornőz lángja imbolyog, lassan
parázssá válik a fa, szikrák pattannak az égre,
táncol a törzs a „dana, ja dan dan” ütemére.

Egy búbos banka szomorú dala hallik
a csendes éj végi léghőben, mint hajdanán:
egy új évszázad hajnalán.

A legendák és szellemek
pedig elszállnak a változások szelével.

Mekka utcái

A hosszú mekkai utcákat
magas, karcsú házak szegélyezik.
Fehérre meszelt vagy fával burkolt otthonok
épültek minden sarkon, fel a hegytetőig, végig a gerincen,
és lenn a völgyben, a Szentföldön is.

Magas, karcsú házak,
sok száz éves otthonok.
Kortól barnult vasrácsos ablakok
néznek le az utcák varázslatos labirintusára, a huzatos gyalogutakra;
emberek hangja visszhangzik a sikátorokban:
a régmúlt idők hangjai.

Hangjai családoknak, barátoké, akik mindannyian jól ismerik egymást,
de befogadják a távoli országok vándorait is.
Vízpipázó férfiak és nők csendje tölti meg az éjt,
a neszes éjszakákat s a zajos estéket.
A nyitott ajtós házakban kényelemes heverőkön,
teázás közben régi legendákat mesélnek.
Az idősek továbbadják a jövő nemzedékének a
jól ismert vagy ismeretlen történeteket,
hogy emlékezzenek a hagyományokra,
hogy hirdessék a dicső múltat
tántoríthatatlanul.

A lesből támadó

Egy régi filmet nézett:
egy maszkos férfi behajtott teherautójával az épületbe.
Bólogatott: – Igen, még egy! Még egy terrorista!
Higgadtan tagolta a szavakat
és fiatal szeméből fájdalom
sugárzott.

Értük aratott diadalt,
ernyedten lógó kezekkel is győztes volt;
végtére is felülkerekedett,
ám céltalan tettével magára haragítja a világot.

Azok az örült fanatikusok elültették a keserűség magját
fiataljainkban, akik most azt hiszik: itt élni
csakis így lehet.
Meggkérdőjelezik a társadalom alapértékeit.

Feltehetek-e igaz kérdéseket,
és akarom-e az igaz válaszokat?
Nincs mentség, nincs megbocsátás, nem feledhetők
a szükségtelen gyilkosságok, ártatlanok pusztulása.
Minden elveszett életért kár.

Hazánk egy megszállt vidék tágra tárt kapujában fekszik.
Valaha békés királyságunk egykettőre kihasználták,
és elfogadó, békés hitünk
elrabolták, kiforgatták, felhasználták
hatalomra éhes fanatikusok.
Félrevezetés, hogy szükség van bosszúra,
bosszúra a józanok ellen;
elfogadhatatlan e nézet az életben.
A megtevesztettek szívükben tiszták
és alapjában embertársaikkal nyíltak.
Az elfogadás hozza a vallás terjedését,
a lélek varázslata milliárdok esdeklését.
Már mindent széttört – akár a sziklák egy
háborgó, pusztító folyóban – az egymás iránti gyűlölet.

Imáink egyről szólnak: most
itt állunk kiszolgáltatva
a lesből támadóknak.
Forduljunk feléjük,
változtassuk meg nézetük,
mert a gyűlölet színe a szemükben az igazság színe;

és akkor mi, mindahányan
Ádámnak fiai és lányai
muszlim, keresztény és zsidó imáinkkal
utat törünk, és elvezetjük népeinket
egy békés, közös világba mindörökre.

Isten által lepecsételve!
Terjesszék el békeüzenetemet az emberek közösségeiben!

Nagy István Paphnutius fordításai

Nimah Ismail Nawwab Szaúd-Arábiában élő költő, író, fotográfus és tanár. Régi mekkai családban született 1965-ben. Az angol nyelvvel, az írással már a középiskolában megismerkedett, később fordítóként is dolgozott. Jelenleg is Szaúd-Arábiában él férjével és lányával. Angolul és arabul ír. Verseit, esszéit lefordították többek között japán, kínai, portugál nyelvekre is. Nemzetközileg elismert költő. Nagy sikert aratott az Egyesült Államokban megjelent első verseskötete (*The Unfurling*), 2004-ben.

Andrzej Garcia
Livia dicsérete

Sose láttam azelőtt, sosem utána,
Livia csak jött és ment a hajnali vonattal,
és nem tett semmit.
És én belehaltam.
Úgy éreztem akkor, mindent tudtam,
mert egyértelmű volt.
Férfi voltam.
Azt mondtam:
„Livia, mi nemigen értjük egymást,
de oly könnyen juthatnánk közös nevezőre,
nézz magunkra, ahogy egymásra nézünk,
itt az értelemnek nincs hatalma!
Ez az a nyelv, amit mindnyájan beszélünk!”

És suttogva mondta, ahogy csak gyilkos suttoghat:
„Tanulj meg akkor jól hazudni rajta!”

Álltam. És Livia elment a vonattal.
És én sohasem láttam azóta.

Moszkva, 1967. november 19.

Párnak nem pár, beszédnek beszéd

Őszintén, Zora, mit mondhattam volna,
kiről beszélhettem volna neked
azon a vicces hajnalon, mikor
eszedbe jutott a tévedésed, és
rájöttél, hogy nem szeretsz?

Mit mondhattam volna neked?
Én mindig Annára gondoltam akkor,
Mit mondtam volna, mint azt, hogy
nekem is van egy régi a zsebemben,
Anna mindig ott van úgyis.

Őszintén, Zora, mit mondhattam volna,
mikor ruhád levette megálltál
előttem, és azt mondtad, mindegy,
éjszaka van és csillagok hullnak
és mi úgyse szeretjük egymást.

Mit mondhattam volna neked?
Fiatal már nem vagyok és szép se
de egy éjjeli ölelésben
elhittem, engem is lehet szeretni,
és reggel nyugodtan el lehet szaladni.

Őszintén, Zora, mit mondhattam volna,
mikor lettem volna bölcsebb,
tudtam, hogy mindketten ugyanazt keressük,
s két kereső soha nem lesz egy pár
mert vagy talál, vagy megtalálják,

mit mondhattam volna neked?
Jó lett volna, ha bevallom, hogy egy
percig azt hittem, te találtál meg?
Bántottál volna, s így is bántottál,
mikor nem vállaltál fel, engemet,

engem, esendőt, te lány, te esendő,
két lény hogy lehet ilyen buta.
Zora, Zora, mit mondhattam volna?
Okos nem szól, csak tovább szalad,
Ostobának haragja is ostoba.

Moszkva 1989. január 23.

Koncz Teréz fordításai

Andrzej Garcia 1939-ben született New Yorkban. Édesanyja lengyel, édesapja orosz származású, Andrzej már Amerikában született. A Sorbonne-t végezte el francia irodalom szakon. 1990-ben váratlanul eltűnt. Oroszul írt verseinek francia fordításait és franciául írt verseit párizsi albérletének új bérlője találta meg egy fiók mélyén.

Tőle kerültek hozzám a versek, melyeket 2008 óta fordítok. Műveinek őszintesége és nyersesége könnyűvé és érthetővé teszi őket. Főleg szerelmes verseket ír, melyek valószínűleg életrajzi ihletésűek.

Alan Morrison

A gyűrű

Sehol egy varázsló, hogy vezessen –
Bár a nyomor-bűbáj összeköt erősen.
Mint Gandalf köpenye, egyre szürkébb apám arca.
Csalódni fogtok még bennem, mondogatta.

A szeretet lassan kötő, sötét, sűrű lét.

Anyám egy nap zaciba vágta a gyűrűjét,
De nem mondta el, míg tartott az ebéd;
Az ujján már semmi sem őrzi a házasság helyét.

Bocsáss-meg-ne

Eressz. Bocsáss. Felejtsd a kereséséget
Bátyánkat, mikor a szerelem halott:
A kimondottak többségét meg nem is úgy
Amit meg mégis, ki sem mondatott.

Nyerges Gábor Ádám fordításai

Eugenio Montale (1974–) angol költő, szerkesztő. Legismertebb műve a *Picaresque* című hangjáték (Survivors' Press, 2005). Jelenleg a *The Recusant* című internetes irodalmi webzine alapító szerkesztőjeként dolgozik. Legutóbbi kötetei: *A Tapestry of Absent Sitters* (Waterloo Press, 2009), *Keir Hardie Street* (Smokestack, 2010).

Báthori Csaba köszöntése

Örvendetes, hogy ezzel a titokzatos (mert új) Hetedhét-díjjal tovább nőtt Báthori Csaba kevés számú elismeréseinek száma. Miért mondom, hogy kevés számú, és mihez képest az? Nyilván nem a díjgyűjtögetőkhöz mérten kevés az ő elismertsége. De ha azt nézzük, hogy micsoda vasszorgalommal és mely fantasztikus képességekkel (úgy mint kíváncsiság, átlátóképeség, stílusérzék és memória) halad előre főbb és mellékes irodalmi területek mélyszántásában, görögös ekézésében, boronálásában, bevetésében és bő termésének learatásában (márciusban talán nem kell indokolni a mezőgazdaságból vett hasonlatokat még itt, a VII. kerületben sem), valamint, ha azt gondoljuk, hogy az ember bizony olykor szereti és elvárja, sőt és még sötébb méltányos is, ha fáradozását más személyek és intézmények is elismerik – nos, akkor, meg talán a közmegegyezés szerint is, Báthori Csabát nagyon is megilleti ez a Hetedhét-díj.

Mint nemrég egy másik méltatója, Radnóti Sándor is megjegyezte, a magas kultúra egyik legigényesebb közvetítője, értelmezője, és tegyük hozzá, továbbvivője Báthori Csaba. Mert nemcsak a világirodalom olyan nagyjainak tolmácsolója, mint Goethe, Rilke, Baudelaire, Flaubert, Shakespeare, Beckett, Ted Hughes s a hosszú sor végén az éppen most megjelenő Hölderlin (*Empedoklész halála*), s külön érdekességként volt bátorsága németre is fordítani olyan szerzőt (József Attila), akit tolmácsolni anyanyelvűeknek is kétségbeejtően nehéz lehet, hanem ezek a fordítások saját művek (esszék, versek, prózák, útirajzok másfél tucat kötetben!) írására is ihletik őt. Ez a termékenység, ez a sok műfajúság épp úgy zavarba ejtő a jószerivel csak egy-egy területen jártas közönségének, mint – az én számomra – az a bámulatos tájékozottság és tudásanyag, amelyet bármely pillanatban mobilizálni képes előadóként vagy személyes beszélgetés közben. Báthori írói, fordítói alapállására a Rilkétől kölcsönzött „mű iránti megittasultság” a legjellemzőbb – mondhatjuk ezt annak biztos tudatában, hogy nemcsak a fordító választ írói életművet, hanem a fordítandó mű is meg szokta találni a neki legalkalmasabb fordítót.

Mondják, hogy egy új díj értékét az általa kitüntetett személyek adják. A díjat létrehozó Szondi György és a Napút mindenesetre magásra tette a mércét azzal, hogy rögtön az első alkalommal nagyon kvalitásos fordítónak adja a díjat. Szívből gratulálunk az alapítónak éppúgy, mint sok szeretettel Báthori Csabának a *Hetedhét Napút-díjhoz*.

Ráczy Péter

New York Kávéház, 2011. március 21.

Bolgár–magyar költői plener

Másodszor került sor Bulgáriában az ott meglehetősen népszerű poétai plenerek sorában magyar–bolgár „versversenyre”. 2010 októberében öttagú magyar írócsapat tartott előadásokat a hazai irodalom utóbbi 15-20 esztendejének hangsúlyairól, a támogatások rendszeréről. A délutáni-esti események másnapján delegációnk két bolgár költő társaságában egész napos körutat tett, színhelyek: Bacskovo, Aszennograd, Plovdiv. Bolgár barátaink s a magyar csapat hadra fogható két tagja a három helyszínen – szoros szabályok mellett – megírta verseit. Ezeket közöljük most. A bolgár költők szerzéseit magam fordítottam nyelvünkre. Röviden a szabályokról: a közösen kiválasztott helyszíneken ki-ki huszonöt percet használhatott műve megírására. Utána az elkészült vershez nem szabad (illik) már nyúlni. A helyszínekről (s a résztvevőkről) fénykép készül. A műveket a megírás napján irodalmi performansz keretében elő is adják a szerzők, az ezt követő publikálásnál a képek közzététele is kötelező. A fotókat magam készítettem. Ennél az eseménynél ezúttal egyszerűen nem volt lehetőség az asznapi felolvasásra. Az egy évvel korábban megtartott – némiképp hasonló keretek között: előadásokat követő – első kétoldalú költőverseny résztvevőinek módja volt hangulatos-mozgalmass estei szereplésre is, akkor magyar részről Jász Attila, Rácz Péter s magam voltam, a bolgár költőket Petar Csuhov, Plamen Dojnov (az „atyamester”) és Plamen Antov képviselte; az est közelsége miatt – miközben visszaúton bolgárra fordítottam a magyar verseket – én eleve bolgáruul szereztem a magaméit. A helyszín akkor a rilai kolostor s környéke volt, négyszer álltunk meg; a versek magyar napvilágot még nem láttak, jóllehet különleges fogadtatásuk miatt egyszer – megérdemelnék.

Szondi György

Báthori Csaba, Szondi György, Petar Csuhov (1961), Ivan Landzsev (1986)

A bacskovói kolostor

Báthori Csaba

Hegyre hágtam fel, vezetóm a Szondi
s én az apródja. A kolostor éles
sárga lombok közt, kövecses görönggyel
táru elénk most.

Épp keresztelnek. Vagyis épp, azonnal
kezdik is már. Két reverenda hussan,
ősz szakállak, fény. Tele van a tömjén
fürgé szagával

orrom és szám is. Sorok állnak égve:
jobbra egy szentkép, az örök hit árnya.
Én is áthallok a magas világba,
hallom a csendet.

Hallom azt, ki nincs, vagyis énvelem van
csak, szívem hétrét hajoló zugában,
lenn a csend szélén, a hívő-izomban
éltet erővel.

Itt lakoznék ő? Vagy üres szívemben?
Tán üresség kell, hogy a hit kiteljen.
Kék hideg terjeng. De nem is megyek most:
messzire érek.

Petar Csuho

Bajos megkülönböztetni
az ájtatosokat
a turisták között
a barátokat
az árusok között
a hívőket
az istentagadók között

a sokadalomban valaki
lelkét próbálja meg
eladni

másik –
 hogy féláron vásárolja meg
 üdvözülését

szerteszt levelek
 akár bukott angyalok
 fedik el a földi hívságokat
 s a lépések elvesznek
 a szerzetesi ebédlőterem
 s a csontház között

Ivan Landzsev

Semmit se láttam,
 meglehet, nincs is mit nézni.
 Meglehet, nem is hinni való
 az a hívőmennyiség,
 ami ott nyüzsgött.
 Az egész jámbor sereglet:
 kígyúrtak, gazemberek,
 Máriamagdalénák, lenge
 lányok fiújokkal,
 szemüvegük sötét,
 mint Krisztus arca
 a füstös freskón,
 láncaik
 fénylenek, akár a közeli s
 szeretett halottért gyújtott gyertya.
 Csodabogár népek dörzsölőznek
 a csodatevő ikonokhoz. A tolongás
 az újabb bizonyíték,
 hogy van Isten.

S kezdetben volt a belépődíj.
 S a hetedik percben Ő látta,
 hogy fotózunk, s ez nem volt jó.
 Leereszkedett akkor és mondá:
 „70 leva s magyarázat semmi!”

Magam is, akár az én Istenem
 gyűlölöm, ha magyarázkodnak. Elmenekültem.
 Uzsgyiztam 206 bűnös
 csontom fel a többi után
 a csontházba.

Szondi György

Zárt világok intelmei
között gombócos talmi
cukorkák billegnek arra,
hol kereszték előtt falra
szentelt százados képek
és törzsgöcsörtök téged
áhitatra sarkallának
buzgó népek sodrában, imának
oltalmával nélküled,
ki hunyorogsz csak füledt
neszek hamuhodó múltán...

Benn árkádmagányban dül tán
holmi hit? Magad ereje
csupán, éltesen az kolostor-
szigeten, hol önostor
segít igazán, tudod, hisz
tudhatod, engedi komisz
illem,
mit nem.
Senkire szitkot itt se szórok,
Bacskovo egére szólok
ha föl:
fel innen,
ide el,
jövel.

Az aszenovgradi vár

Báthori Csaba

Ingben, tornacipőben
az éghez közeledőben
nem látni, mi van előttem –

ahogy lefele jöttem,
mozdult valami fölöttem
fellegek között felelőtlen –

valaki kéken, kimerülten
súgta: odalent mégis szebben
értettem meg, mire születtem.

Hegyi haiku

Holt istenem
arra ítelt, hogy már
sosem lehetek bolgár.

Petar Csuho

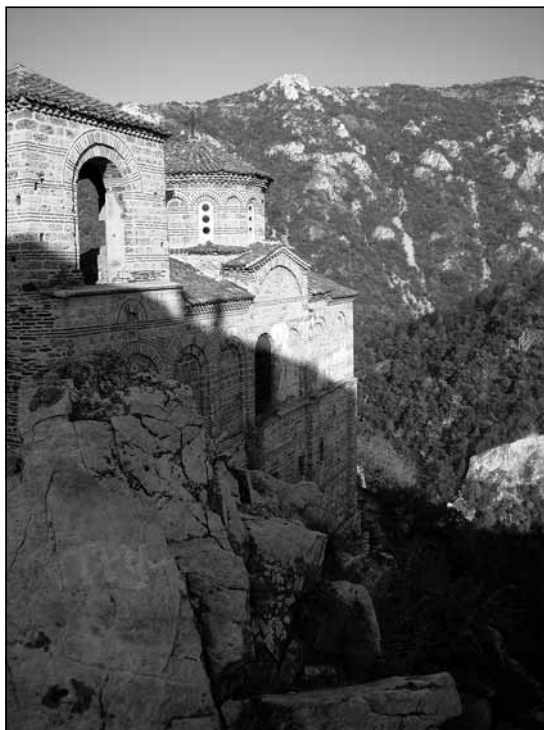
Mit találok itt –
szélkapukat
Napfalakat
s imitt-amott lyukas tetőt
kék égből

egyedül a templom
van kőből
de fájdalom
nem a bölcseké az
s nem tudjuk vele
olcsó napjainkat
új aranykorra váltani

Ivan Landzsev

7518 (2010) nyarán én nékem,
I. Lukács Ivánnak,
unalmából emeltetvén,
bolgárok s más népek
íránt ki vagyok borúlátó,
megtetszett
az előttem másoknak is
tetsző erődítés. A
nevem-rokona cár idevéste
nem önhittelenül, hogy ő
e helyt az úr. Közel nyolc századév után
centiméterekkel jobbra egy Venci turista
odaírta „Itt volt Venci”.
Egy heves rajongó pedig kicsivel odébb
rápingálta: „Szeretem Tósót”.

Határozzon a történelem, kinek a
a hagyatkozását tüntesse el a kőről,
én pedig maradjak csak ura minden
firkának a magam papírján.

Szondi György

Hallgatag dalmahodásban fel
 kőfalrétegek horizontja ível szét.
 Tömbökben válik homálytól harsan el
 a kérges kész lét.

Téveszmék suta hanyaglása velünk –
 rekedt lobok a hitek kint s alant
 valaha szcénák és tapsok, hol elül
 a dobogás, ujjak mozgása, falak
 híradása, üvöltő közöny? Nem,
 harmatlik ránk kézen-közön ütem,
 házközön fény iramlása,
 kinek-kinek éber mása
 marasztal:
 helyünk velünk elhonor, hasztalan
 a

A ploutivzi ókori színház

Báthori Csaba

Kék és sárga és zöld az este, –
 harmat és hűvösség megeste,
 s mintha egy magas úrbe esne
 emelkedve és vetemedve
 egy könnyű szeles kicsi medve,
 és sírna közben és nevetne
 a fenti lomha fellegekre
 s a lenti légi emberekre,
 kik nehézkednek a kövekre
 s úgy lógnak lábbal, mint a cserge
 s mint egy vasárnapi ereklye,
 úgy ragyognak itt örömükbe,
 bár mindegyikük esti egyke
 és nem hatolhat négyről ötre,
 legfeljebb ha kettőről egyre,
 és sose mehet Vele szembe,
 aki fenn ül egy nagy terembe
 s miután magát megteremte,
 még a világot is kikezdte...
 és ezért szállt ránk ez az este.

Petar Csuho

Épp akkor érünk
a színházba amikor
a Nap lelép a színről

senki se tapsol
senki se dob virágot
csak a kávézó pilledt pincérnői
vetnek pár pillantást
a szobrok mint
törzsvendégek felé
kik nem is rendelnek
s indulni sincsen eszükben

Ivan Landzsev

Pöröl lenn hangosan az út
bal sávja a jobbal. A vizzálynak
nem lesz csak úgy vége. Hallani, hogyan írok?
Az akusztika miatt kérdezem.
Igen jó az, ha dombok
zárják közre.
Még a székekre is írva van –
ahol kerületed olvasod, oda
ülsz, közönség leszel és nézel.
Előrelátó rómaiak jutottak
erre az igazságra, s az nem hangzik ekként: „Érezd
magad úgy, mint nálatok, amikor színházban vagy”,
valami ilyesféle. Mást akar az nekünk mondani:
Minden fenék a kerületéhez tartozik.
Az enyém pedig nem itteni.
Egyedül az marad neki, hogy
fellépjen a színpadra.

Szondi György

Búbja tűnik elő, fülén
odalenn kanyargó őszi derű
kövek komolya konoklik üdén
dicső fény henyel el velünk
Háramlik szerte kaptatás kacaja
kettőknek sokaknak ódonan
vidor a tengés négy a kézláb
napunk henye búja mind odavan
terpeszben az emelkedettség kész táp
egységben az erő
erőben a velünkvaló

E számunk szerzői

- Ádám Tamás** (1954) – költő, szerkesztő, újságíró, Budapest
- Albrecht Ferenc** (1979) – középiskolai tanár, Dombóvár
- Altair** (1991) – tanuló, Nyíregyháza
- Antal Attila** (1987) – tanuló, Biatorbágy
- Arany Mária** (1935) – nyugdíjas tanárnő, Budapest
- Ásványi Tibor** (1960) – egyetemi docens, programtervező matematikus, Budapest
- Auth Szilvia** (1979) – szellemi szabadfoglalkozású, Budapest
- Baczó Zsolt** (1986) – gépészmérnök, Zilah (Románia)
- Baka Györgyi** (1951) – könyvtáros, Érd
- Bakos Ferenc** (1946) – író, Siófok
- Balla Zsuzsanna** (1962) – tanár, Tiszakécske
- Balogh József** (1979) – eladó, Szombathely
- Bárdos Attila** (1941) – költő, matematikus, Budapest
- Báthori Csaba** (1956) – író, kritikus, műfordító, esszéista, Budapest
- Benda Katalin** (1978) – APQP mérnök, Dunaföldvár
- Bender Krisztina** (1978) – kommunikációs szakember, Budapest
- Bessenyei Judit** (1963) – gyógyszerész, Pécs
- Bódai-Soós Judit** (1974) – pedagógus, (szabadúszó tollforgató), Budapest
- Bogár Ádám Tamás** (1984) – képzőművész, műfordító, kutató, Budapest
- Botos Ferenc** (1949) – középiskolai tanár, Budapest
- Boszoky Erika** (1967) – édesanya, Kémence
- Böjthe Pál** (1969) – állatorvos, Kolozsvár (Románia)
- Börzsönyi Erika** (1954) – könyvtáros, költő, Budapest
- Bősze Éva** (1941) – költő, tanár, Kőszeg
- Czirok Ferenc** (1951) – képzőművész, Zell am See (Ausztria)
- Csanádpalotai Rácz Zoltán** (1961) – népművelő, metafizikai terapeuta, Sopron
- Csapó Bianka** (1991) – tanuló, Sándorfalva
- Császár József** (1942) – mérnök-tanár, Debrecen
- Cseh Károly** (1952) – költő, műfordító, Mezőkövesd
- Cseh László** (1980) – Budapest
- Csurgó Gabriella** (1978) – színháztörténész, Mezőtúr
- Darvas Zsuzsanna** (1962) – kertész, Jászberény
- Demeter Mária** (1949) – nyugdíjas titkár-nő, Sepsiszentgyörgy (Románia)
- Dittrich Panka** (1966) – textiltechnikus, Győr
- Dobó Edit** (1971) – zenetanár, természetgyógyász-masszőr, Budapest
- Dömök Elíz** (1946) – nyugdíjas pedagógus, közíró, Budapest
- Domonkos Marcell** (1982) – haiku-író, Celldömölk
- Doncsev Toso** (1944) – író, műfordító, szociológus, Budapest
- Donnert Károly** (1955) – újságíró, Bakonybánk
- Draskóczy Ágnes** (1969) – középiskolai tanár, költő, Budapest
- Egyházi Bernadett** (1984) – tanuló, Budapest
- Elek Szilvia** – zongora- és csembalóművész, zeneszerző, író, szerkesztő
- Enyedi Gina** (1992) – gimnazista, Százhalombatta
- Erdődi Gábor** (1952) – műfordító, költő, Budapest
- Ermesz Csaba** (1956) – kerámiakészítő, műfordító, Budapest
- Farkas Gábor** (1977) – író, pedagógus, Debrecen
- Ferencz Mónika** (1991) – tanuló, Göd
- Fer-Kai** (1958) – művészeti szerkesztő, Budapest
- Fittler Szakura** (1987) – japán-magyar szakos tanár, műfordító, Dunakeszi

- Földeáki-Horváth Anna** (1952) – fordító, Budapest
- Füzesi István** (1943) – újságíró-olvasószerkesztő, Budapest
- Gál Erika** (1973) – biológus (archezoológus), Újlengyel
- Garamszegi Marek Irén** kézműves, Budapest
- Góczán Bettina** (1978) – tanár, Pomáz
- Habi** (1970) – ifjúságsegítő, Kecskemét
- Hajdú Dávid** (1993) – diák, Orgovány
- Halászi Aladár** (1940) – író, nyugdíjas tanár, Tiszaújváros
- Harján Silvia** (1965) – Budapest
- Hegedüs András** (1984) – egyetemista, Pécs
- Hétvári Andrea** (1975) – költő, Budapest
- Horváth Ödön** (1938) – költő, műfordító, Kismaros
- Juhász Anikó** (1965) – filozófiatörténész, műfordító, költő, Szeged
- Juhász Erika** (1993) – gimnazista, Gyula
- Juhász János** (1946) – nyugdíjas, Bekecs
- Kalicz László (Ganryu)** (1973) – irodavezető, Kiskunhalas
- Kántor Krisztián** (1978) – könyvtáros, Gyenesdiás
- Károly György** (1953) – geológus, szellemi szabadfoglalkozású, Szigetszentmiklós
- Kecskés Rózsa** (1939) – nyugdíjas tanár, Győr
- Kicsi Sándor András** (1957) – nyelvész, esszéíró, Budapest
- Kindl György** (1960) – kereskedelmi és marketingigazgató, Keszthely
- Kirilla Teréz** (1972) – PhD-hallgató, Budapest
- Kiss-Péterffy Márta** (1975) – közgazdász, Páty
- Kocsondiné Eisenkorb Györgyi** (1963) – könyvtáros, Keszthely
- Kolláth Orsolya** (1976) – könyvtáros, Kővágóörs
- Konc Teréz** (1988) – egyetemi hallgató, műfordító, Budapest
- Kósa Emese** (1959) – tanítónő, Sepsi-szentgyörgy (Románia)
- Kovács katáng Ferenc** (1949) – író, műfordító, képzőművész, Oslo (Norvégia)
- Kreischer Nelly** (1942) – nyugdíjas tanár, Érd
- Lantódi-Káliz Endre** (1954) – szellemi szabadfoglalkozású fordító
- Lengyel Csilla Kinga** (1969) – szinkron dramaturg, fordító, Szeged
- Ligeti Éva** (1954) – tanár, Szolnok
- Lőrinczy Barbara Eszter** (1978) – tanár, Székesfehérvár
- Lukáts János** (1943) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Márföldi Krisztina** (1964) – álláskereső, Budapest
- Mermező Géza** (1954) – újságíró, író, Budapest
- Méry Beáta** (1987) – egyetemi hallgató, Somorja (Szlovákia)
- Mészáros Erzsébet** (1978) – egészségfejlesztő mentálhigiénikus, Csorna
- Mészáros Ildikó** (1952) – számlázó, költő, Fegyvernek
- Mészáros Ildikó Hilda** (1977) – gimnáziumi tanár, Makó
- Miczki Gábor** (1964) – tervezőmérnök, Hatvan
- Miklya Zsolt** (1960) – szerkesztő, tanár, író, költő, Kiskunfélegyháza
- Móczár Csaba** (1974) – költő, Budapest
- Mohai Szilvia** (1973) – könyvtáros, amatőr költő, Szeged
- Móritz Mátyás** (1981) – író, Budapest
- Muzsai István** (1968) – építész-festőművész, Budapest
- Nagy Ákos (Tollkoptató)** (1973) – tanár, Miskolc
- Nagy István Paphnutius** (1962) – költő, műfordító, Tata
- Nagy Zoárd** (1958) – mérnök, Budapest
- Németh Péter Mikola** (1953) – költő, esszéíró, szerkesztő, Vámosmikola/Vác
- Nerhaft Antalné** (1940) – nyugdíjas, Budapest
- Nyerges Gábor Ádám** (1989) – költő, egyetemi hallgató, Budapest
- Nyírfalvi Károly** (1960) – könyvtáros, költő, Budapest

- Pataki Edit** (1947) – nyugdíjas tanár, Magyar dombbegyház
- Pergel Antal** (1958) – középiskolai tanár, Érd
- Petz György** (1955) – tanár, Budapest
- Pócsy Ferenc** (1942) – villamosmérnök, képzőművész, Budapest
- Rácz Péter** (1948) – költő, műfordító, Budapest
- Révész Ágnes** (1969) – költő, tanár, Dunavecse
- Rezes Erzsébet** (1964) – nyelvtanár, meseíró, patchwork-művész, Fegyvernek
- Rozán Eszter** (1969) – művelődésszervező, Szombathely
- Rózsa Iván** (1959) – közgazda, újságíró, Budakalász
- Rozsos Gábor** (1965) – tanár, Kaposvár
- Sain Mátyás** (1972) – tájépítész, Budapest
- Schwamm Fanni** (1977) – levelezésiszer-
ver-támogató, Debrecen
- J. Simon Aranka** (1955) – tanár, Miskolc
- Sipos Áron Tamás** (1982) – szoftverfej-
lesztő, Kolozsvár (Románia)
- Sipos Tímea** (1981) – programozó, Kolozsvár (Románia)
- Streéb Mária** (1948) – tanárnő, Budapest
- Szabó Aida** (1951) – nyugdíjas, Ércsi
- Szabolcsi Erzsébet** (1954) – középiskolai tanár, Kunszentmiklós
- Szakáli Anna** (1952) – nyugdíjas, Zamárdi
- Szala Endre** (1977) – eladó, Budapest
- Szalai Lajos** (1947) – nyelvész, műfordító, Budapest
- Szekeres Mária** (1948) – nyugdíjas, Új-
rónafő
- Szemere Brigitta** (1977) – főiskolai tanár-
segéd, Nagyvenyim
- Szentkirályi Fittler József** (1956) – tanár,
filmrendező, Dunakeszi
- Szentmártoni Szabó Géza** (1950) – iroda-
lomtörténész, Budapest
- Szepes Erika** (1946) – irodalomtörténész,
író, Budapest
- Szigethy Rebeka Sára** (1983) – bölcsész-
hallgató, Budapest
- Szilágyi Erzsébet** (1948) – nyelvtanár,
Budapest
- Szilva Imre** (1976) – informatikus-pedagógus,
Budapest
- Szinay Balázs** (1983) – vállalkozó, Budapest
- Szítás Krisztina** (1976) – fogászati asszisztens,
Dévaványa
- Szlamka Zsófia** (1993) – gimnazista, Buda-
pest
- Szondi György** (1946) – szerkesztő, mű-
fordító, irodalomtörténész, Budapest
- Takács E. Ildikó** – Debrecen
- Tandori Dezső** (1938) – költő, író műfordí-
tó, Budapest
- Tárczyné Pusztai Beatrix** (1987) – közgaz-
dász, Beregszász (Ukrajna)
- Temesi Ferenc** (1949) – író, Budapest
- Tomán Zsóka** (1974) – néprajzos, felelős
szerkesztő, Illek
- Tomor Gábor** (1946) – újságíró, Budapest
- B. Tóth Klári** (1955) – festőművész-restau-
rátor, Budapest
- Tsering drol ma** (1978) – vándor író, ag-
rármérnök, Harkakötöny
- Turi Emese** (1989) – egyetemi hallgató,
Sály
- Urbán László** (1950) – irodalomtörténész,
Érd
- Vass Veronika** (1972) – óvónő, Érd
- Véghelyi Balázs** (1983) – költő, író, Száz-
halombatta
- Vihar Judit** (1944) – irodalomtörténész,
műfordító, Budapest
- Villányi G. András** (1958) – műfordító, köl-
tő, Magyarföld/Budapest
- Vitéz Ferenc** (1965) – író, költő, szerkesz-
tő, irodalomtörténész, Debrecen
- Wilhelm József** (1970) – tanár, művelő-
désszervező, Doroszló (Szerbia)
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró,
Budapest
- Zentai Eta** (1938) – nyugdíjas könyvtáros,
Budapest
- Zoltay Livia** (1974) – jogász, Budapest
- Zsatkovics Edit** (1951) – nyugdíjas böl-
csész, Debrecen
- Zsidó Ferenc** (1976) – író, szerkesztő, Ko-
lozsvár (Románia)
- Zsubori Ervin** (1961) – szerkesztő, Sziget-
szentmiklós

Nap, út – haikuk

„Az ekliptikát Apáczai Csere János *Magyar encyclopaediája* (Utrecht, 1653) nevezte először a Nap útjának (via Solis, ecliptica). Az ókori képzetek szerint ezen az úton halad végig az esztendő során az isteni személyként elképzelt Nap.” (Szentmártoni Szabó Géza)

„A legritkább esetben történik kísérlet egy sajátos magánmitológia megalkotására – ez Utassynak a haiku 17 szótagjában tökéletesen sikerült. Március-mítosza képviseli az évszakzót, ellentétezőképessége, meglepetésszerű megfogalmazásai, paradoxonai a kiredzsit, az alapszöveget adó *magánmítoszt* a Hold-mitológia elemei.” (Szepes Erika)

„út menti kereszt
alatt halott virágok
hazataláltak”
(Bessenyei Judit)

„Az úton tócsa,
tükrében gyémántszemölcs:
szikrázik a nap.”
(Vitéz Ferenc)

„Hullám tetején
részeg napkorong táncol,
halni kész a nyár.”
(Szakáli Anna)

„Egymás felé
araszolgotó csigák
egy végtelen pengén.”
(Lengyel Csilla Kinga)

„Villámok lánca
 eget földdel összefűz.
Út: hol itt, hol ott.”
(Szabó Aida)

„A Nap megsúgta
szellőknek mély illatát
– és a hallgatást.”
(Lőrinczy Barbara Eszter)

„Minden zeneszerző átéli azt a kint és kétségbeesést, amit azoknak az ötleteknek elvesztése okoz, melyeket nem volt ideje leírni.” (Temesi Ferenc)

Ára: 650 Ft. Előfizetés: 5000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,
valamint a szerkesztőségben.

A *Napút* elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Folyóiratunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
és a Nemzeti Civil Alapprogram
támogatja.